

Tuva Leite Arnø

"Du føler at du er verdt, at du blir hørt" Veien til førerkortet og samfunnsdeltakelse

En kvalitativ studie av hvordan deltakere av
"Veien til førerkortet" opplever at prosjektet
påvirker livene deres, og hva de vektlegger som
betydningsfullt

Masteroppgave i Folkehelse
Veileder: Bjørg Aglen
Medveileder: Dina von Heimburg
November 2023

NTNU

Kunnskap for en bedre verden

Tuva Leite Arnø

"Du føler at du er verdt, at du blir hørt"
**Veien til førerkortet og
samfunnsdeltakelse**

En kvalitativ studie av hvordan deltakere av "Veien til førerkortet" opplever at prosjektet påvirker livene deres, og hva de vektlegger som betydningsfullt

Masteroppgave i Folkehelse
Veileder: Bjørg Aglen
Medveileder: Dina von Heimburg
November 2023

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet
Fakultet for medisin og helsevitenskap
Institutt for samfunnsmedisin og sykepleie

Kunnskap for en bedre verden

Sammendrag

Denne masterstudien er tilknyttet NTNUs følgeforskning av 0-24 samarbeidet i Trondheim kommune. Gjennom seks delprosjekter prøver pilot 0-24 Innbyggernes modell ut en ny måte å støtte og hjelpe utsatte ungdommer i alderen 12-24 år, og lavinntektsfamilier med små barn, hvor innbyggere i målgruppen involveres og settes i sentrum av hvert delprosjekt. Målet er hindre utenforskap gjennom mer helhetlig og samordnet innsats, som kan skape grunnlag for aktiv deltakelse i arbeids- og samfunnsliv. Hensikten med denne masterstudien var å utforske deltakere av det samskapte delprosjektet «Veien til førerkortet» sine opplevelser og erfaringer knyttet til prosjektet, med formål om å oppnå forståelse av hva de opplever som betydningsfullt med prosjektet. «Veien til førerkortet» er et resultat at Uteseksjonens utfordring til ungdommene i «guttegruppa» om hva de trenger for å få et bedre liv. Forskningsspørsmålet er: *Hvordan opplever deltakerne i «Veien til førerkortet» at prosjektet påvirker livene deres, og hva vektlegges som betydningsfullt for dem?*

Denne kvalitative intervjustudien er posisjonert innenfor en sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme. Datamaterialet ble samlet inn gjennom semi-strukturerte dybdeintervju med ni intervjupersoner. «Mattering» av Isaac Prilleltensky og «the capabilities approach» av Amartya Sen og Martha Nussbaum utgjør i sum denne studiens teoretiske rammeverk, som ble anvendt i søken etter å oppnå analytisk forståelse gjennom en refleksiv tematisk analyse.

Studiens resultater ble strukturert som tre hovedtemaer: 1) Veien blir til gjennom Uteseksjonen, 2) En sjanse vi ikke har fått før, 3) En vekket motivasjon. Resultatene indikerer at prosjektet «Veien til førerkortet» har hatt betydning for ungdommenes liv på flere måter. Intervjupersonene opplevde å bli anerkjent som verdifulle ressurser for samfunnet, og verdt å satse på. Det samskapte prosjektet, som er basert på ungdommenes faktiske ønsker og behov, opplevdes som hjelpsom hjelp og skapte muligheter for deltakerne som de av ulike grunner ikke hadde hatt før. Individtilpasset og helhetlig hjelp fra voksne i Uteseksjonen som de hadde tillit til var betydningsfullt, og ga ungdommene reelle muligheter til å gjøre ønskede endringer i egne liv.

Abstract

This master's thesis is part of NTNU's follow-up research on the 0-24 collaboration in Trondheim municipality. Pilot 0-24 in Trondheim municipality is exploring new ways of supporting vulnerable young people aged 12-24, and low-income families with young children through six sub-projects. The actual needs of residents in the target groups are considered the core of each project. The goal is to prevent social exclusion by ensuring early intervention and more comprehensive and coordinated initiatives, thereby creating a foundation for active participation in labor and social life. The aim of this study was to explore the experiences of participants in the co-created sub-project "Veien til førerkortet" (literal translation: "the road to the driver's license"). The goal was to gain an understanding of how the project affects the participant's lives from their perspective, and what they emphasize as important. The research question is: *How do participants in "Veien til førerkortet" experience the project's impact on their lives, and what is emphasized as important to them?*

This qualitative interview study is grounded in a social constructionist paradigm. Data were collected through semi-structured in-depth interviews with nine interviewees. The theoretical framework of this study is based on Isaac Prilleltensky's concept of "mattering" and the capabilities approach developed by Amartya Sen and Martha Nussbaum. The results were developed through reflexive thematic analysis, applying the theoretical framework as an analytic tool.

The results are structured as three main themes: 1) The road is created through "Uteseksjonen" (an "outreach service" for young people, which offers support and assistance for various challenges), 2) An opportunity we haven't had before, 3) An awakened motivation (literal translations). The results suggest that the project, "Veien til førerkortet", has impacted the participant's lives in several ways. The interviewees felt recognized as valuable assets in the community. The co-created project, based on the participant's actual needs, was perceived as genuinely helpful and created opportunities for the participants that, for various reasons, they hadn't had before. Holistic support from trusted adults in "Uteseksjonen" was emphasized as important and gave the participants capabilities to make positive changes in their own lives.

Forord

Når ting har føltes tungt, har tanken på å skrive disse forordene gitt meg motivasjon til å fortsette. Ved å skrive disse ordene markeres (endelig) slutten på min tid som student. I den forbindelse er det mange jeg vil takke.

Aller først ønsker jeg å takke de ni unge mennene som stilte opp til intervju, og dermed gjorde det mulig for meg å skrive denne masteroppgaven. Takk for at dere valgte å dele deres livshistorier med meg. Deres mot er beundringsverdig, og deres stemmer er viktige!

Jeg ønsker å takke mine flotte veiledere, Bjørg Aglen og Dina von Heimburg, som så raust har delt både tid og kunnskap med meg. Takk til deg Dina, for tilliten og muligheten til å bli med på dette spennende forskningsprosjektet. Ditt engasjement er inspirerende. Takk til deg Bjørg, for upåklagelig veiledning fra start til slutt. Du har sett hele meg gjennom denne prosessen og bidratt med enorm støtte, motiverende ord og konstruktive tilbakemeldinger. Takk for alt dere har lært meg, og takk for tålmodigheten.

Jeg vil også takke mine medstudenter, Jenny, Maja og Lise for gode samtaler og faglig diskusjon. Fellesskapet har vært uvurderlig.

Takk til KS for tildelt masterstipend.

Takk til familie og venner, som har bidratt med oppmuntrende ord. Særlig takk til mamma og pappa, for at dere har korrekturlest oppgaven, men også bare fordi.

Takk til min kjære ektemann Einar, for din støtte og tålmodighet når jeg har vært i min egen lille masterboble (Fra nå av lover jeg å holde kjøkkenbordet ryddig).

Trondheim, november 2023

Tuva Leite Arnø

Innholdsfortegnelse

1 Innledning	1
1.1 Presentasjon av prosjektet «Veien til førerkortet» og dets bakgrunn.....	2
1.2 Studiens hensikt og forskningsspørsmål.....	4
1.3 Oppgavens struktur	5
1.4 Sentrale begreper og tidligere forskning.....	5
1.4.1 Utsatte barn og unge	6
1.4.2 Sosial inkludering.....	7
1.4.3 Inkludering av utsatte unge – tidligere forskning	8
1.4.4 Samskaping	11
1.4.5 Samskaping av velferdstjenester / tiltak – tidligere forskning	11
1.5 Studiens relevans i et folkehelseperspektiv.....	12
2 Teoretisk rammeverk	16
2.1 Mattering – feeling valued and adding value	16
2.2 The capabilities approach – reell mulighet til å oppleve mattering.....	18
2.4 Oppsummering	19
3 Metode	20
3.1. Vitenskapsteoretisk ståsted	20
3.2 Kvalitativ metode.....	21
3.2.1 Dybdeintervjuet.....	21
3.3 Datainnsamling	22
3.3.1 Utvalg og rekruttering.....	22
3.3.2 Intervjuguiden.....	23
3.3.3 Gjennomføring av intervjuene	24
3.3.4 Bruk av tekniske hjelpemidler.....	26
3.4 Transkribering	26
3.5 Analyse.....	27
3.5.1 Refleksiv tematisk analyse	27
3.5.2 Forforståelse	28
3.5.3 Praktisk gjennomføring av analysen	29
3.6 Forskningsetikk og refleksjoner.....	31
4 Resultater	35
4.1 Veien blir til gjennom Uteseksjonen	35
4.1.1 Uteseksjonen – en arena for voksenstøtte	36
4.1.2 Fellesskap og samhold i guttegruppa	37

4.1.3 Et alternativ til den gamle hverdagen	39
4.2 En sjanse vi ikke har fått før	40
4.2.1 Mulighet til å skape tillit.....	41
4.2.2 Så mye mer enn selve lappen.....	43
4.3 En vekket motivasjon.....	45
4.3.1 Førerkortet som et konkret mål	46
4.3.2 Verdien av å bli anerkjent.....	47
5 Diskusjon.....	50
5.1 Tillit og anerkjennelse som ressurser verdt å satse på.....	50
5.2 Hjelpsom hjelp fra gode relasjoner på veien til førerkortet.....	53
5.3 Metodediskusjon	57
5.3.1 Reliabilitet	57
5.3.2 Validitet	58
6 Konklusjon	61
6.1 Implikasjoner for praksis og videre forskning.....	62
6.2 Avsluttende ord.....	63
Litteraturliste	64
Vedlegg.....	70
Vedlegg 1: Intervjuguide.....	70
Vedlegg 2: Informasjonsskriv med samtykkeskjema	72
Vedlegg 3: Godkjenning NSD	75
Vedlegg 4: Meldeskjema NSD.....	76
Figur 1: Faktorer som kan gi økt risiko for å oppleve utfordringer i oppveksten.....	7
Figur 2: Regnbuemodellen av Dahlgren og Whitehead (videreutviklet versjon).....	14
Figur 3: «The mattering wheel» av Isaac Prilleltensky	17
Tabell 1: Eksempel på analytisk fremgang.....	30
Tabell 2: Studiens resultater systematisert i henhold til temaer og sub-temaer.....	35

1 Innledning

Alle barn og unge har rett til en trygg og god oppvekst (Barnekonvensjonen, 1989). Selv om de fleste barn og unge i Norge vokser opp med gode levekår og muligheter til å utvikle og utfolde seg, er det ikke slik for alle. Noen fødes inn i eller havner i vanskelige livssituasjoner, og altfor mange opplever å stå i utkanten av fellesskapet med dårligere forutsetninger og færre muligheter enn sine jevnaldrende (Hansen et al., 2019; Trommald, 2017). Dette kan handle om fattigdom, helseproblemer, omsorgssvikt, mobbing, ensomhet, manglende integrering, diskriminering, språkutfordringer, rus eller vold, som begrenser muligheten til deltakelse, utvikling og utfoldelse i samfunnslivet (Hansen et al., 2019; KS, 2015; Trommald, 2017). For de som opplever dette er det økende bekymring – bekymring for et potensielt utenforskap. Utenforskap handler om å stå utenfor viktige samfunnsarenaer som skole, jobb og samfunnsliv, det er forbundet med manglede fellesskap eller tilhørighet, og forstås gjerne som utestenging fra arenaer der man egentlig har et ønske om å delta (Hyggen & Ekhaugen, 2021). For det enkelte mennesket kan konsekvensene være redusert helse og livskvalitet, kriminalitet, og redusert demokratisk og sosial deltakelse (Hyggen & Ekhaugen, 2021). For velferdssamfunnet har utenforskap store økonomiske konsekvenser, som blant annet knyttes til tapte arbeidsinntekter, økte stønadsordninger og dårligere helse blant de som står utenfor (Hyggen & Ekhaugen, 2021). Risikofaktorer spiller ofte inn allerede tidlig i livet (Fyhn et al., 2021; Hansen et al., 2019). Til tross for nokså mange forebyggende virkemidler, tiltak og tjenester, fordelt på mange aktører, fremstår den offentlige ressursbruken og ansvarsforholdene som fragmentert (Hansen et al., 2020; Hyggen & Ekhaugen, 2021). Når den enkeltes utfordringer er mer sammensatte, når ikke alltid tjenesteapparatet frem, og mange får ikke den oppfølgingen de trenger. Sett i sammenheng med en velferdsstat under press (NAV, 2023), erkjennes behovet for å tenke nytt og sikre mer treffsikre løsninger på sammensatte sosiale behov (Hansen et al., 2020; Meld. St. 29 (2012-2013); Meld. St. 32 (2020-2021)). Med denne erkjennelsen har samskaping vokst frem som løsningsstrategi i offentlig sektor (Heimburg et al., 2021; Kobro et al., 2018; Torfing et al., 2019).

I Trondheim kommune er det tenkt nytt. Gjennom pilotprosjektet «Innbyggernes modell» hvor målet er å gi treffsikker hjelp til lavinntektsfamilier med små barn og «utsatt» ungdom, ble delprosjektet «Veien til førerkortet» skapt. Dette var et resultat av Uteseksjonens

utfordring til ungdommene i «guttegruppa» om hva de trenger for å få et bedre liv. Hjelp til å ta førerkortet, sa de. I denne masterstudien utforsker jeg deltakerne av «Veien til førerkortet» sine opplevelser og erfaringer fra prosjektet.

1.1 Presentasjon av prosjektet «Veien til førerkortet» og dets bakgrunn

0-24 samarbeidet ble etablert i 2015 som et av tiltakene i Norges første strategi for barn som lever i fattigdom, og la opp til bred satsing på oppvekst- og familieforhold (Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2015). Ifølge tall fra SSB (2023) var andelen barn som vokser opp i familier med vedvarende lavinntekt 11,3 prosent i 2021. Dette tilsvarer 110700 barn. Barn med innvandrerbakgrunn utgjør omtrent seksti prosent av andelen barn som vokser opp med vedvarende lavinntekt (SSB, 2023). Å vokse opp i en lavinntektsfamilie er ikke synonymt med å vokse opp i fattigdom, likevel har barn og unge som vokser opp i lavinntekt større risiko for å oppleve fattigdom (Trommald, 2017). Et barn regnes som fattig i Norge når det mangler ressurser til å kunne delta i de aktivitetene, og å ha den levestandarden som er vanlig for barn i Norge (Trommald, 2017, s 8). 0-24 samarbeidets visjon er at alle barn og unge skal få den støtten og hjelpen de trenger for å kunne mestre eget liv (Udir, u.å.-a). Målet er å hindre utenforskap og sikre en mer helhetlig innsats og bedre samordnede tjenester til «utsatte barn og unge» under 24 år og deres familier. Gjennom bedre samhandling er målet å skape grunnlag for aktiv deltakelse i samfunnsliv, og varig tilknytning til arbeidsliv (Udir, u.å.-a).

«Pilot for programfinansiering» er rettet mot kommunenes arbeid i 0-24 samarbeidet, og ment som et insentiv til å bryte med dagens «sektororienterte» kommunale ordninger. Det innebærer her en samordning av statlige tilskudd rettet mot utsatte barn og unge under 24 år og deres familier, og gir kommunene større handlingsrom innen tiltaksutvikling slik at målgruppen får bedre tjenester (Udir, u.å.-b). Trondheim kommune er en av totalt tolv kommuner i tre fylker som deltar i piloten i perioden 2020-2023. Pilot 0-24 i Trondheim prøver ut en tverrfaglig økonomisk modell der pengene skal gå direkte til innbyggerne: Innbyggernes modell (Trondheim kommune, u.å.). Piloten er i tråd med den nasjonale oppfølgingen av FNs bærekraftsmål, samt kommunale planer og strategier, som blant andre kommuneplanens samfunnsdel 2020-2032 «*Trondheimsløftet: sammen skaper vi Trondheim*»

og oppvekststrategien «*SteinSaksPapir*» som bygger på en styrkebasert tilnærming og samskaping med innbyggerne (Trondheim Kommune, 2023). Med en styrkebasert tilnærming rettes fokuset fra enkeltindividet til å styrke fellesskap og ta i bruk den relasjonelle kraften med utgangspunkt i hva mennesker kan være og bety for hverandre (Russell, 2021). Med dette som overordnet ramme skal innbyggerne involveres i samfunnsutvikling fra første stund. I Innbyggernes modell er målgruppene «utsatte» ungdommer mellom 12-24 år og lavinntektsfamilier med små barn. I hvert delprosjekt må minst tre aktører samarbeide, og målgruppen / innbyggerne skal alltid være i sentrum av hvert delprosjekt. Innbyggernes perspektiver, behov og mål er sentrale. Det er innbyggerne i målgruppen som kan si noe om hva de selv trenger, og det er nettopp det de selv sier at de trenger som skal være førende for tildeling av prosjektet. Målet er å øke målgruppens livskvalitet, selvhjulpenhet og tilhørighet i fellesskap (Trondheim kommune, u.å.).

Delprosjektet «Veien til førerkortet» (VTF) er grunnlaget for denne studien. Ungdommer i Uteseksjonens «guttegruppe» fikk mulighet til å initiere et samarbeid med aktører som de selv mente kunne bidra i et helhetlig og treffsikkert hjelpetiltak. I «Veien til førerkortet» samarbeider «guttene» med Uteseksjonen, Politiet, ABES trafikkskole og Røde Kors (Trondheim kommune, u.å.). Uteseksjonen er et rus- og kriminalitetsforebyggende tiltak for ungdom mellom 13 og 25 år. Det er et lavterskeltilbud som samarbeider nært med bydelene og andre instanser som møter risikoutsatt ungdom for å skape endring og bistå ungdom i å mestre eget liv. Uteseksjonen har ansvar for oppsøkende sosialt arbeid i Trondheim sentrum, og oppfølgingsansvar for ungdom (Trondheim kommune, 2022). «Guttegruppen» er et tilbud for minoritetsspråklige «gutter» i alderen 16-20 år som har ekstra behov for oppfølging og veiledning i forhold til egen rolle og utvikling. Målsettingene med guttegruppen er å være kriminalitet- og rusforebyggende, helsefremmende, forebygge frafall fra skolen, tilby meningsfylt fritid og ha fokus på integrering (Trondheim kommune, 2022).

Førerkort trekkes av ungdommene frem som en av nøklene for å skaffe seg arbeid, mobilitet og det å komme i gang med livet. Mangel på førerkort fremheves som noe de ikke klarer å skaffe seg på egenhånd på grunn av økonomiske begrensninger, og flere i prosjektet opplever å stå utenfor majoritetssamfunnet med et «handicap» sammenlignet med mange av sine jevnaldrende. Et sentralt formål med prosjektet er altså å gi ungdommer med økonomiske begrensninger muligheten til å ta førerkortet, men like viktige mål er å øke ungdommenes

muligheter for jobb og selvstendighet etter endt utdanning, samt å øke dere selvtillit og tilhørighet i samfunnet på lik linje som majoritetsbefolkningen (Trondheim Kommune, u.å.). En annen vesentlig målsetting for VTF er at ungdommene skal ta bevisste valg rundt rus og kriminalitet. Deltakerne har gjennom oppveksten hatt varierende grad av kontakt med politi og kriminalomsorgen, og de har blant annet vært opptatt av muligheten til å etablere gode relasjoner til politiet gjennom prosjektet (Trondheim Kommune, u.å.). Ifølge tildelingsbrevet for «Veien til førerkortet» ønsker man at delprosjektet skal bli oppfattet slik:

«Ønsker å vise at det å gi tillit og mulighet for reell medvirkning kan sørge for at ungdommene ser eget mulighetsrom. Ønsker å vise hva det gjør med ungdommer å bli satset på, selv om utgangspunktet ikke var det beste, og hvilken effekt det vil ha på kort og lang sikt. Å vise resten av innbyggerne i kommunen at disse ungdommene er mer enn handlingene som de har begått, og at flere kan se de positive ressursene som de har» (Trondheim Kommune, u.å.).

1.2 Studiens hensikt og forskningsspørsmål

Denne masterstudien er tilknyttet NTNUs følgeforskning¹ på 0-24 samarbeidet i Trondheim kommune: Innbyggernes modell. Forskingen er et samarbeid mellom NTNU og Trondheim universitetskommune. Innbyggernes modell representerer en ny måte å støtte og hjelpe barn og unge i målgruppen i Trondheim (Trondheim Kommune, u.å.). Med samskaping og relasjonell velferd som integrerte prinsipper i en styrkebasert tilnærming til utprøving av delprosjektene, flyttes fokus fra å betrakte velferd som «leverte tjenester» til å se på velferd som noe vi skaper sammen gjennom felles innsats og likeverdige bidrag. Følgeforskningen skal gi kunnskap om effekten av denne måten å støtte og hjelpe utsatte barn og unge under 24 år og deres familier. Hovedmålsettingen med følgeforskningen er å få svar på tre overordnede forskningsspørsmål, hvorav forskningsspørsmålet som denne masterstudien bygger på er: «Hva betyr innbyggernes modell for innbyggernes livskvalitet og samfunnsdeltakelse?».

¹ Følgeforskningens prosjektbeskrivelse er ikke offentliggjort, derfor inngår den ikke i referanselisten.

Som en forgreining av følgeforskningen, er denne studiens hensikt å utforske deltakernes opplevelser og erfaringer knyttet til «Veien til førerkortet». Forankret i 0-24 samarbeidets overordnede målsetting om å forebygge utenforskap, er hensikten med «Veien til førerkortet» å gi ungdommene treffsikker hjelp, basert på det de forteller at de trenger for å få et bedre liv. Formålet med denne studien er å oppnå forståelse av hva deltakerne opplever som betydningsfullt med prosjektet, og med dette bidra til kunnskap om hvorvidt og hvordan prosjektet kan bidra til å fremme sosial inkludering av deltakerne. Forskningsspørsmålet som legges til grunn for studien er: *«Hvordan opplever deltakerne i «Veien til førerkortet» at prosjektet påvirker livene deres, og hva vektlegges som betydningsfullt for dem?»*.

1.3 Oppgavens struktur

Innledningsvis har jeg belyst oppgavens tematikk, hensikt og problemstilling for å gi leseren en kontekst til masterstudien. I fortsettelsen avklarer jeg noen sentrale begreper og presenterer tidligere forskning som er relevant for problemstillingen. Til sist i dette kapitlet redegjør jeg for studiens relevans i et folkehelseperspektiv. I kapittel to presenterer jeg det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for denne studien, før jeg i det tredje kapitlet gjør rede for valg av metode og beskriver forskningsprosessen. Kapittel fire presenterer studiens resultater i form av en tematisk framstilling som svarer på forskningsspørsmålet. I kapittel fem diskuteres først resultatene i lys av tidligere forskning ved hjelp av utvalgt teori, deretter diskuteres jeg styrker og svakheter av resultatene. Avslutningsvis presenterer jeg i det sjette kapitlet oppgavens konklusjon, hvor jeg også foreslår videre forskning.

1.4 Sentrale begreper og tidligere forskning

I dette delkapitlet avklarer jeg sentrale begreper samtidig som jeg belyser tidligere forskning som er relevant for studiens forskningsspørsmål. Forskningen som belyses er tilknyttet begrepene som avklares, og vil derfor presenteres samlet.

For å innhente forskningslitteratur har jeg benyttet flere fremgangsmåter. Jeg har gjennomført litteratursøk i søkemotorene Oria, Idunn og Google Scholar. Benyttede søkeord

er blant andre utsatte/sårbare/marginalized/vulnerable/at-risk, unge/ungdommer/adolescent/youth/young people, sosial inkludering/social inclusion, samskaping/co-creation/co-production/citizen-led/participatory approach, deltakelse/participation, utvikling/development, prosjekter/projects, intervensjoner/interventions, velferdstjenester/welfare services. Snøballmetoden er også benyttet, hvor jeg har gjennomgått referanselistene til relevante rapporter, kunnskapsoppsummeringer, og aktuelle forskningsartikler. Jeg har også benyttet meg av litteraturtips fra mine veiledere. I gjennomgang av litteraturen har jeg vektlagt det unge selv opplever/erfarer som viktige eller hjelpsomme faktorer i virkemidler/tjenester/tiltak ment for å fremme deltakelse i skole, arbeid eller andre samfunnsarenaer, gevinster av samskaping av velferdstjenester / tiltak for innbyggere, og hvordan det oppleves av innbyggere, i hovedsak unge eller «utsatte grupper».

1.4.1 Utsatte barn og unge

Begrepet «utsatte barn og unge» brukes ofte i både forskning og medier, men det foreligger ikke en entydig definisjon. Ifølge Hansen et al (2019) har en avgrensning av begrepet betydning for hvilke barn og unge man retter oppmerksomheten mot og hvilke utfordringer som anses som viktigst. Å være «utsatt» kan oppfattes som negativt ladet. Likevel, ved å omtale barnet eller den unge / ungdommen som «utsatt for noe», rettes søkelyset mot omgivelsene, og ikke mot individet som bærer av egne vansker (Frøyland et al., 2022). I 0-24 samarbeidet defineres «utsatte» barn og unge som *«barn og unge med risiko for å utvikle problemer som kan lede til mangelfull grunnopplæring, med påfølgende utfordringer knyttet til utdanning, arbeidsliv og helse, og som står i fare for fremtidig marginalisering fra utdanning og arbeidsliv»* (Hansen et al., 2019). Marginalisering kan defineres som en ekskluderingsprosess, og veien til utenforskap (ndla, 2021). Alle barn og unge kan oppleve marginalisering, men noen har økt risiko.

Figur 1: Illustrasjon av noen mulige faktorer som kan gi økt risiko for å oppleve utfordringer i oppveksten (Hansen et al., 2019, s 29)

I dette bildet illustrerer Hansen et al (2019) noen mulige faktorer som kan gi økt risiko for å oppleve utfordringer i oppveksten, som kan medføre flere og kanskje større utfordringer, som videre kan lede til marginalisering fra utdanning eller arbeidsliv. Flere av disse faktorene er dessuten korrelert med hverandre og kan opptre samtidig (Hyggen & Ekhaugen, 2021). Fordi de er med i pilot 0-24 Innbyggernes modell, er deltakerne av «Veien til førerkortet» i målgruppen «utsatte unge / ungdommer»². Det betyr at de er utsatt for å oppleve marginalisering og utenforskap. I det videre går jeg ikke nærmere inn på ekskluderingsmekanismer fordi jeg studerer hva som kan være inkluderende, men jeg vil trekke frem at årsaker til at unge står utenfor utdanning og arbeidsliv viser seg å være komplekse og kan sjelden begrenses til én del av livet (Fyhn et al., 2021; Hyggen, 2015).

1.4.2 Sosial inkludering

Sosial inkludering defineres av Verdensbanken som «*the process of improving the terms on which individuals and groups take part in society – improving the ability, opportunity, and dignity of those disadvantaged on the basis of their identity*» (The World Bank, u.å.). FN (2016, s 20) hevder at å fremme sosial inkludering krever å takle sosial ekskludering ved å fjerne barrierer for deltakelse, samtidig som det tas aktive grep for å legge til rette for slik deltakelse.

² Begrepene «ungdommer» og «unge» refererer gjerne til avsatte aldersspenn, alt fra 13-29 år, som etter min oppfatning ofte varierer mellom ulike kilder. Begrepene brukes derfor her som synonyme.

Barrierer for deltakelse kan være mangel på både materielle ressurser, og ikke-materielle ressurser som handlefrihet og kontroll, opplevelse av verdighet og respekt (FN, 2016, s 18). Her forstår jeg sosial inkludering som å sikre reelle muligheter for deltakelse på det som anses som viktige samfunnsarenaer, med likeverdig tilgang på ressurser som er viktige for å leve et godt liv, både her og nå og i et livsløpsperspektiv. I vårt samfunn er skole og arbeid sentrale samfunnsarenaer som gir tilgang til slike ressurser. Skolen er en arena for faglig og personlig utvikling, mestring, sosiale nettverk og veiledning fra voksne (Mæland, 2021). Utdanning er også i økende grad en inngangsport til arbeidslivet. Arbeid gir inntekt, økonomisk frihet og stabilitet, mening og struktur i hverdagen, og tilhørighet i sosiale nettverk (Mæland, 2021). Dermed er inkludering i skole og arbeid viktig for å fremme sosial inkludering.

1.4.3 Inkludering av utsatte unge – tidligere forskning

Mye av forskningen på inkludering av utsatte unge rettes mot utsatte unge generelt, heller enn ulike undergrupper (Frøyland et al., 2022). Et hovedpoeng som går igjen i forskningslitteraturen er at tilnærminger og tiltak alltid må tilpasses den enkelte unge og den helhetlige konteksten hen lever i (Frøyland et al., 2022; Fyhn et al., 2021; Hyggen, 2015; Follesø et al., 2011). Likevel ser det ut til at de unge stort sett er enige om hva som er hjelpsom hjelp og nødvendig for å endre en uønsket livssituasjon.

Fyhn et al. (2021) finner i sin kunnskapsoppsummering at på samme måte som manglende eller dårlige sosiale relasjoner, manglende mestring og lav selvfølelse kan akselerere prosessen mot utenforskap, ser det ut til at disse faktorene er en viktig del av løsningen for å hjelpe unge til et deltakende liv. For disse unge er relasjonen til hjelperen viktigere enn hvilken formell rolle hjelperen har. Unge ser mennesker, ikke systemer eller tjenester, derfor kan hjelp fra enkeltpersoner oppleves mer hjelpsomt (Fyhn et al., 2021; Kindt & Strand, 2020). For å støtte utsatte ungers vilje til endring, finner Follesø (2010) at gode relasjoner basert på tillit, og støtte fra voksne er betydningsfullt for at de unge skal ta imot hjelp (Follesø, 2010). Frøyland (2017) fant i sin studie at utsatte unge verdsetter helpere som er åpne og deler av seg selv, som har tid og er tålmodige og som ser ting fra den unges perspektiv. Mange av disse unge manglet omsorgspersoner, og det var av stor betydning at hjelperen kom tett på, brydde seg "på ordentlig" og ga praktisk hjelp som den unge trengte

(Frøyland, 2017). De unge vektla også at hjelperen var med på både opp- og nedturer, formidlet fremtidshåp og støttet dem også i perioder hvor de unge selv ikke fulgte opp (Frøyland, 2017). Dette i likhet med Steig et al. (2018) sine funn som viste at de unge vektla gode og normale relasjoner, oppfølging og støtte over tid, og hjelpere som skapte mestringsopplevelser slik at de unge kunne bygge selvtillit (Steig et al., 2018). Tilhørighet, relasjonell støtte og forståelse fra personer de hadde gode relasjoner til, ble også fremhevet i samme studie. For de som måtte kutte ut venner for å klare å forandre livet sitt, var etablering av nye sosiale fellesskap viktig (Steig et al., 2018). De unge fremhevet at tilhørighet i et sosialt fellesskap påvirket motivasjonen til å møte opp (Steig et al., 2018). I likhet fant Schmid (2021) i sin studie at opplevelsen av fellesskap i skoleklassen var en viktig grunn til at ungdommene var motivert til å gå på skolen og gjøre skolearbeid. Betydningen av sosiale fellesskap fremheves også i Follesø et al. (2011), hvor tilrettelegging for aktiviteter og møteplasser hvor de unge kan utvikle tilhørighet, vektlegges for å fremme inkludering av utsatte unge. Et fysisk sted å være trekkes også frem som viktig i en undersøkelse fra Danmark hvor marginaliserte ungdommer som ikke opplever å ha et annet sted å være enn «på gaten» forteller at de ønsker seg et «fristed» som er en arena for positivt fellesskap og hvor de har en voksen å prate med (SocialRespons, 2021).

Follesø et al. (2011) skriver i sin sluttrapport for prosjektet «Ungdom i svevet» at virksomme tiltak for å hjelpe utsatte unge i skole, arbeids- og samfunnsliv kjennetegnes av fleksibilitet, at de er utviklet på ungdommenes premisser og basert på aktiviteter som vekker ungdommenes interesse og fremmer mestring. I likhet fant Steig et al. (2018) at opplevelse av autonomi og delta aktivt i valg, å føle seg passe utfordret og tilstrekkelig kompetent, var viktig for motivasjonen til å komme i gang med opplæringen igjen. Schmid (2021) fant i sin studie at når ungdommene opplevde at skolearbeidet var relevant og viktig for deres mål for fremtiden, skapte det motivasjon til å jobbe hardere. I en undersøkelse av Proba samfunnsanalyse (2017) om hva som må til for at barn og unge gjennomfører sin opplæring, fortalte de unge at tjenestene ikke hører nok på barn og unge, og at de trenger å bli involvert. Videre at det er viktig å involvere barn og unge fordi det skaper tillit, og det bidrar til personlig utvikling. De mente også at det er viktig å spørre barn og unge om hva de trenger hjelp til, slik at man ikke får feil tiltak (Proba 2017, s 22).

Ungdom med innvandrerbakgrunn kan møte større inkluderingsbarrierer enn annen ungdom, og det kan være flere dimensjoner av betydning for at denne gruppen skal oppleve å bli inkludert (Fangen, 2009; Frøyland et al., 2022). For eksempel fant Osman et al. (2020) i sin studie at ungdommene som hadde innvandret fra Somalia hadde et ønske om å være en del av det svenske samfunnet og var motivert til å gå på skole, men at barrierer som at de opplevde diskriminering og mangel på voksne som kunne veilede dem, hindret dem i å bli kjent med andre. Ungdommene i denne studien mente at å bli akseptert av samfunnet ville føre til opplevelsen av inklusjon og at de da kunne bidra på en positiv måte, og de fremhevet et ønske om å bli akseptert og inkludert (Osman et al., 2020). En studie av Solhjell et al. (2019), om minoritetsungdom på tvers av Norden sine erfaringer av politiets bruk av «stopp og sjekk-metoden», viser at mange føler seg diskriminert og at de blir stoppet bare på grunn av markører som nabolag eller steder de oppholder seg på, hudfarge, kjønn, utseende/klesstil og at de henger i større grupper (Solhjell et al., 2019). Flere av disse ungdommene sa at det fikk dem til å føle seg mistenkeliggjort og stemplet som kriminelle, og som «en utlending» utenfor majoritetssamfunnet (Solhjell et al., 2019). Tall fra Livskvalitetsundersøkelsen 2021 viser at nesten én av fire innvandrere i Norge opplevde å bli diskriminert på grunn av etnisk bakgrunn det foregående året (Opptøyen, 2022). Også unge norskfødte med innvandrerforeldre opplevde å bli diskriminert på grunn av etnisk bakgrunn, hudfarge og religion/livssyn (Opptøyen, 2022). Diskriminering hindrer likeverdig deltakelse i samfunnslivet, og går på den måten ut over menneskers muligheter for inklusjon (Helsedirektoratet, 2018a). Diskriminering svekker individers tilhørighet til fellesskapet, og kan svekke tilliten til medborgere og myndigheter (Meld. St. 6 (2012-2013)). Ifølge Bjørndal et al. (2023) har nylig opplevd diskriminering sterk sammenheng med lavere livskvalitet og høyere symptomer på angst og depresjon. Slike psykiske helseproblemer er videre sterke risikofaktorer for skolefravall og svak arbeidstilknytning (Fyhn et al., 2021).

Oppsummert viser forskningen at unge med sammensatte utfordringer trenger skreddersydd oppfølging av noen som er gode på relasjonsbygging og ser helheten i deres liv med de utfordringer, ønsker og behov som den enkelte har.

1.4.4 Samskaping

Som begrep holder samskaping et mangfold av forståelser. Innen velferdskonteksten knyttes samskaping nært til (bruker)medvirkning (Simonsson et al., 2023), og helt overordnet dekker begrepet samskaping at offentlige aktører utvikler og produserer velferd sammen *med* innbyggere, fremfor *for* innbyggere (Agger & Tortzen, 2015). Den underliggende oppfatningen er at man sammen kan løse utfordringer som ingen aktører er i stand til å takle alene (Agger & Tortzen, 2015). Gjennom en kreativ og interaktiv prosess som kombinerer faglig og lokal ekspertise på nye måter, kan samskaping være et svar på framtidens utfordringer som skaper et åpenbart behov for å bringe sammen grupper på tvers av organisatoriske skillelinjer (Meld. St. 29 (2012-2013)). Ifølge Voorberg et al. (2015) er de mest anvendte engelske begrepene for samskaping co-creation og co-production, og disse brukes ofte om hverandre og tillegges samme innhold. Nabatchi et al. (2017) definerer co-production som «*an umbrella concept that captures a wide variety of activities that can occur in any phase of the public service cycle and in which state actors and lay actors work together to produce benefits*» (s 769). Torfing et al. (2019) definerer samskaping (co-creation) som «*en prosess der to eller flere aktører samarbeider for å løse en offentlig oppgave eller et samfunnsproblem gjennom en konstruktiv utveksling og anvendelse av deres forskjellige erfaringer, ressurser, kompetanser og ideer*» (s 802, oversatt til norsk i Heimburg et al., 2021, s 38). Torfing et al. (2019) argumenterer for at co-creation og co-production som begreper skiller seg fra hverandre ved at bare co-creation (samskapelse) fanger det innovative samhandlingsaspektet der offentlige, private og sivile aktører samarbeider for å finne nye løsninger på felles problemer.

1.4.5 Samskaping av velferdstjenester / tiltak – tidlige forskning

Samskaping antas å kunne føre til en rekke gevinster på samfunns- og individnivå (Agger et al., 2018; Fledderus et al., 2015; Heimburg & Ness, 2021; OECD, 2011). Samtidig bærer forskningslitteraturen om samskaping i velferdssektoren preg av at «samskaping» benyttes om et mangfold av forskjellige praksiser (Agger et al., 2018; Nabatchi et al., 2017). Ifølge Bovaird og Löffler (2016) er evidensgrunlaget for å vurdere utbytte og effekter av samskaping i offentlig sektor tynt. Dette handler om at de empiriske studiene, som dessuten

er begrenset i norsk kontekst (Simonsson et al., 2023), i hovedsak er casestudier med kvalitativt design (Agger et al., 2018; Simonsson et al., 2023; Voorberg et al., 2015).

Til tross for overnevnte forbehold, peker forskningslitteraturen på at samskaping kan være gevinstgivende. Samskapende prosesser kan bidra til å fremme sosial inkludering (Heimburg et al., 2021), og dessuten engasjere marginaliserte unge til sosial deltakelse og personlig utvikling (Ravenscroft et al., 2020; Zlotowitz et al., 2016). Samskaping kan føre til at tiltak treffer de unges faktiske ønsker og behov (Kime et al., 2013). Likeverdighet og kvalitet i tjenester rettet mot marginaliserte innbyggergrupper kan også fremmes gjennom samskaping (de Graaf et al., 2015; Jakobsen & Andersen, 2013). Involvering av utsatte unge i utvikling av tiltak kan bidra til bedre og mer tilgjengelige tjenester, samtidig som de samskapende unge opplever å være til nytte (Duke et al., 2023). Studier viser at unge som involveres i samskapende prosesser føler seg anerkjente og betydningsfulle, de opplever å bli støttet, respektert og verdsatt for sine erfaringer og kunnskap (Larsgaard et al., 2020; Nortvedt et al., 2022; Slettebø et al., 2012). Samskaping kan også føre til at utsatte personer opplever en transformasjon både i hvordan de oppfatter seg selv og hvordan de oppfattes av andre, fra «sårbare» og «passive» til likeverdige deltakere som bidrar med egne erfaringer (Duke et al., 2023; Espersen et al., 2018). Samskaping kan tilrettelegge for bedre dialog samt styrke opplevelse av samhold mellom myndighetspersoner og utsatt ungdom som har vært involvert i kriminalitet (SocialRespons, 2017). Opplevelse av eierskap og mening er viktige faktorer som påvirker om innbyggere er villige til å delta i samskaping (Stougaard, 2021; Voorberg et al., 2015). Sosial kapital viser seg også å være forutsetninger for samskaping, hvor både dannelse av sosiale nettverk innad i innbyggergruppen, med felles engasjement og sosial støtte, og dannelse av sosiale nettverk preget av anerkjennelse og gjensidig tillit på tvers av de som samskaper, er fremtredende faktorer (Espersen et al., 2018; Slettebø et al., 2012; Stougaard, 2021; Voorberg et al., 2015)

1.5 Studiens relevans i et folkehelseperspektiv

Norge har sluttet seg til FNs bærekraftsmål, og som en nasjonal oppfølging er bærekraft et overordnet mål i samfunnsutviklingen. Hovedprinsippet for FNs bærekraftsmål er «*leaving no one behind*», som dreier seg om utjevning av ulikheter og å skape samfunn hvor alle

mennesker får mulighet til å leve gode og likeverdige liv (FN, 2023). I perspektivmeldingen Meld. St. 14 (2020-2021) tydeliggjøres det at Norge i årene fremover står overfor mange utfordringer, og at ivaretagelse av velferdssamfunnets bærekraft er vesentlig for at Norge fortsatt skal være et godt land å bo i. For en bærekraftig samfunnsutvikling og at helse- og velferdstjenester skal kunne opprettholdes på tilsvarende nivå som i dag, er en befolkning med høy sysselsetting og god helse et premiss. Det er tverrpolitisk enighet om at de viktigste innsatsområdene i samfunnsutviklingen omfatter å fremme samfunnsdeltakelse og forebygge utenforskap (Meld. St. 14 (2020-2021)). Dette innebærer å rette innsats mot utjevning av samfunnsskapt helseforskjeller, som i stor grad handler om ulikhet i mulighet for deltakelse i samfunnet, og ble dessuten understreket i den nye Folkehelsemeldingen som kom i mars, hvor Regjeringen la frem en nasjonal strategi mot sosiale helseforskjeller (Meld. St. 15 (2022-2023)).

I folkehelseloven (2012, § 3) blir folkehelse definert som «befolkningens helsetilstand og hvordan helsen fordeler seg i en befolkning». Folkehelsearbeid defineres som «samfunnets innsats for å påvirke faktorer som direkte eller indirekte fremmer befolkningens helse og trivsel, forebygger psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, eller som beskytter mot helsetrusler, samt arbeid for en jevnere fordeling av faktorer som direkte eller indirekte påvirker helsen» (Folkehelseloven, 2012 § 3). I Norge har folkehelsearbeidet tradisjonelt vært rettet mot somatisk sykdom, med fokus på fysiske og materielle påvirkningsfaktorer (Helsedirektoratet, 2018a). I Meld. St. 19 (2014-2015) Folkehelsemeldingen «*Mestring og muligheter*» ble psykisk helse løftet frem i et folkehelseperspektiv, sammen med betydningen av å fremme livskvalitet og trivsel i folkehelsearbeidet. Psykisk helse skulle integreres som en likeverdig del av folkehelsearbeidet, begrunnet både på bakgrunn av en økende bekymring for det store omfanget av psykiske helseplager i befolkningen, og ut fra et perspektiv som vektlegger trivsel og livskvalitet som ressurser for å fremme andre forhold som har betydning for god helse (Meld. St. 19 (2014-2015)). Integreringen følges opp i «Program for folkehelsearbeid i kommunene» som er en tiårig satsing for å utvikle kommunenes arbeid med å fremme befolkningens helse og livskvalitet. Her er barn og unge en prioritert målgruppe, og det legges vekt på å styrke barn og unges trygghet, mestring og bruk av egne ressurser. Satsingens formål er å hindre utenforskap gjennom å fremme tilhørighet og deltakelse i lokalsamfunnet (Helsedirektoratet, 2017). Investering i barn og

unges oppvekst og levekår øker deres framtidige livssjanser og kan ha betydning for en bærekraftig utvikling i samfunnet, ved økt deltakelse i utdanning, arbeid og frivillighet, og mindre bruk av helse- og velferdstjenester (KS & Rambøll, 2019). I tillegg kan økt inkludering og deltakelse medføre bedre livskvalitet for den enkelte (Prilleltensky, 2010)

Et viktig prinsipp i den helsefremmende tilnærmingen til folkehelsearbeid er at helse hovedsakelig skapes og vedlikeholdes utenfor helsesektoren (Helsedirektoratet, 2014b). Ressurser for helse og livskvalitet skapes på arenaer der folk bor og lever, hele tiden på tvers av livsområder (Helsedirektoratet, 2014b; WHO, 1986). Whitehead og Dahlgren (1991) har visualisert denne tilnærmingen i den såkalte regnbuemodellen, som illustrerer hvordan ulike lag av faktorer påvirker vår helse.

Figur 2: Videreutvikling av Dahlgren og Whitehead sin regnbuemodell (Helsedirektoratet, 2014a)

Modellen er mye brukt i omtale av forhold som hemmer og fremmer helse, og har blitt utvidet til også å gjelde trivsel og livskvalitet (Helsedirektoratet, 2014b).

Verdens helseorganisasjon (WHO) definerer helsefremmende arbeid som «*the process of enabling people to increase control over, and improve their health*» (WHO, 1986). Av «enabling», som på norsk kan oversettes til «aktivering», forstås «empowerment» som sentralt for helsefremming, som handler om å sette den enkelte i stand til større innflytelse og økt kontroll over forhold som påvirker helsen (Mæland, 2021, s 17). Med en slik

styrkebasert tilnærming til folkehelsearbeid betraktes ikke folk som en målgruppe i det helsefremmende arbeidet, men som aktive og kompetente samarbeidspartnere med iboende ressurser som kan mobiliseres (Helsedirektoratet, 2018b). Det betyr at tiltak ikke utelukkende skal baseres på hva eksperter mener er best, men også hensynta behov og ønsker fra befolkningen. En forutsetning er å involvere den aktuelle gruppen av befolkningen i alle fasene av folkehelsearbeidet, og anerkjenne dem som ressurspersoner som kan bidra med verdifull kunnskap. Når folk jobber sammen på denne måten, for å møte felles behov, styrkes mulighetene til å løse problemer og ta kontroll over utviklingen i lokalsamfunnet («community empowerment») (Mæland, 2021, s 81). Og når folk trekkes med på denne måten, skapes det ifølge Mæland (2021, s 81) ofte selvforsterkende sosiale prosesser, som fremmer helse og livskvalitet gjennom tilhørighet og fellesskap.

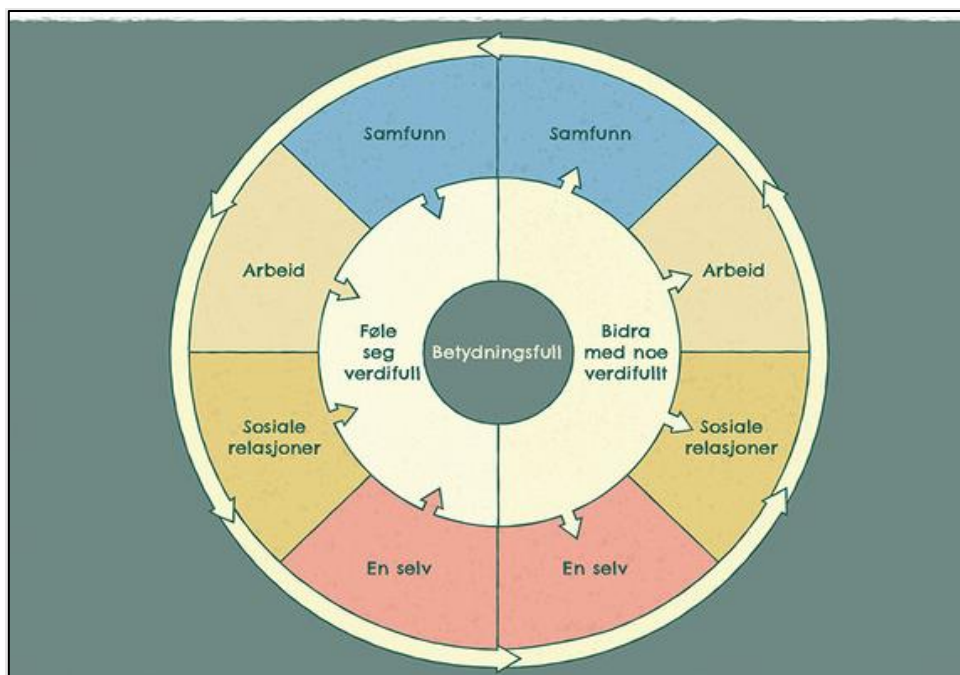
2 Teoretisk rammeverk

For å utforske hvordan deltakerne i «Veien til førerkortet» opplever at prosjektet påvirker livene deres, og hva de vektlegger som betydningsfullt, støtter jeg meg til Isaac Prilleltenskys (2020) konseptualisering av «mattering» og «the capabilities approach» av Amayrta Sen (2005, 2009) og Martha Nussbaum (2011). «Mattering» innebærer å føle seg verdifull og bidra med noe verdifullt, og reflekterer grunnleggende behov som former menneskers opplevelse av et godt liv (Prilleltensky, 2020). «The capabilities approach» er en tilnærming som retter fokus mot individers betingelser, reelle friheter og muligheter til å oppnå det som gjør livet godt (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009). «Mattering» anvendes her som et teoretisk perspektiv for å utforske hva som bidrar til at deltakerne føler seg verdifulle og kan bidra med noe verdifullt, og hvilke faktorer innenfor konteksten av prosjektet «Veien til førerkortet» som kan knyttes til dette. Kapabilitetstilnærmingen anvendes her som et verktøy (Robeyns, 2005) for å utforske bredere sosiale og samfunnsstrukturelle faktorer innenfor samme kontekst, som har betydning for deres reelle muligheter til å oppnå «mattering». I det følgende presenterer jeg «mattering» og «the capabilities approach», som i sum utgjør denne studiens teoretiske rammeverk.

2.1 Mattering – feeling valued and adding value

Ifølge Prilleltensky (2020) er «mattering» en psykologisk opplevelse og kan forstås som en ideell tilstand som består av to komplementære opplevelser: *feeling valued and adding value*. Å føle seg verdifull innebærer å føle seg anerkjent og satt pris på, mens å bidra med noe verdifullt handler om å utgjøre en positiv forskjell i eget liv, i relasjoner og arbeid, og i samfunnslivet. I sitt rammeverk argumenterer Prilleltensky (2020) for mattering som et iboende og grunnleggende psykologisk behov som former menneskers mulighet til å oppleve livskvalitet.

Prilleltenskys (2020) konseptualisering av mattering visualiseres i «The mattering wheel» (se figur 1), som illustrerer balansen mellom de to psykologiske opplevelsene som beskrevet ovenfor, hvor begge avhenger av hverandre og må balanseres mot hverandre (Krokstad, 2021; Prilleltensky, 2020).

Figur 3: Figuren «The mattering wheel» illustrerer to psykologiske erfaringer som henger sammen og komplementerer hverandre: På den ene siden må man føle seg verdifull ved å få anerkjennelse fra samfunn, arbeidsliv, sosiale nettverk og oss selv. På den andre siden må man oppleve at man kan bidra med noe verdifullt i samfunnet, arbeidsliv, sosiale nettverk og for oss selv. Figuren er laget av dr. Isaac Prilleltensky, oversatt til norsk og tegnet i Krokstad (2021)

«Hjulet» viser hvor mattering kommer til uttrykk i ens liv. De fire kildene til å føle seg verdifull (samfunn, arbeidsliv, sosiale nettverk og oss selv), som illustreres på venstre side av hjulet, illustreres på høyre side som «områder» å bidra med noe verdifullt. Disse er dynamiske og henger sammen med hverandre (Prilleltensky, 2020). Å bidra med noe verdifullt til seg selv, ved å tilegne seg kunnskap, hjelper lite hvis du ikke blir anerkjent sosialt eller får mulighet til å bidra med din kunnskap til andre eller i lokalsamfunnet. Hvis man derimot opplever å bli anerkjent som verdifull av andre, vil man i større grad ha tro på at man har noe å bidra i samfunnet (Prilleltensky, 2020).

De to komplementære opplevelsene av mattering reflekterer grunnleggende behov, hvor å føle seg verdifull omfatter tilknytning, tilhørighet, verdighet og respekt, mens å bidra med noe verdifullt reflekterer behov som mening, mestringstro og selvbestemmelse. På denne måten er opplevelsen av mattering viktig for livskvalitet (Prilleltensky, 2020). Flett (2018, s 145) forklarer at når mennesker føler at vi ikke betyr noe for andre, eller har verdi i fellesskapet, er det vanskelig å tro på at man har noe verdifullt å bidra med, eller oppfatte

eget liv på måter som fører til en følelse av livstilfredshet. Dette formidles også av Cormac Russel, en ledende forkjemper for styrkebasert samfunnsutvikling, gjennom ordtaket «*The twin sister to loneliness is uselessness*» (Russell, 2021).

Relasjoner til andre mennesker er en nødvendig forutsetning for at vi skal kunne oppleve mattering, fordi det er gjennom relasjoner at vi får oppleve at våre styrker, valg og vår stemme blir anerkjent (Prilleltensky, 2005, 2020). Forstått som et grunnleggende behov, trenger vi å oppleve mattering, og vi dras mot fellesskap hvor vi blir akseptert og kan føle oss som del av noe (Prilleltensky, 2020). For å leve gode liv trenger vi å bli anerkjent av andre, og vi trenger å føle oss som verdsatte deltakere av sosiale fellesskap, med muligheten til å bidra og påvirke det rundt oss som har betydning for våre liv (Prilleltensky, 2005). Når vi har behov for velferdstjenester og oppsøker tjenesteaktører, er det viktig å bli møtt med verdighet og respekt, og ikke som «enda en bruker». Marginalisering og ekskludering skaper frustrasjon, fremmedgjøring, og til og med aggresjon. Anerkjennelse og verdsettelse derimot, fører til økt selvtillit, mestringstro, og ønsket om å utgjøre en forskjell, som igjen fører til følelsen av å være verdifull (Flett, 2018; Prilleltensky, 2020). Dermed kan konsekvensene av mattering ikke bare være positive for den enkelte, men noe som også fellesskapet nyter godt av.

2.2 The capabilities approach – reell mulighet til å oppleve mattering

The capabilities approach (kapabilitetstilnærmingen) er en normativ tilnærming til livskvalitet og sosial rettferdighet som retter fokus mot menneskers faktiske evner og reelle muligheter til å oppnå et godt, verdig og meningsfullt liv, uten at det går på bekostning av andres mulighet til å oppnå det samme (Nussbaum, 2011; Sen, 2005). Evner og muligheter forstås som noe mer enn rettigheter; det handler om reelle friheter og muligheter til å realisere retten til helse og livskvalitet. Disse frihetene og mulighetene skapes ifølge Nussbaum (2011, s 20) av en kombinasjon av personlige evner og politiske, sosiale og økonomiske forhold. Ifølge Nussbaum (2011, s 19) er kapabilitetstilnærmingen særlig opptatt av sosial ulikhet og urettferdighet som mangel på kababiliteter på grunn av diskriminering eller marginalisering. Kapabilitetstilnærmingen (CA) som rammeverk ble først introdusert på 1980-tallet av den indiske økonom og filosofen, Amartya Sen, og deretter videreutviklet til en teori om sosial rettferdighet av den amerikanske filosofen Martha Nussbaum, før den i senere tid er tatt i en

rekke forskjellige retninger av andre forskere (Robeyns, 2017). I sin bok «*Wellbeing, Freedom and Social Justice – the capability approach re-examined*», argumenterer Ingrid Robeyns (2017) for at, til tross for noen ulikheter gjennom teoretisk og empirisk utvikling, bygger alle retningene av CA på de samme kjernekonseptene – functionings (funksjoner) og capabilities (kapabiliteter). Funksjoner er det vi er i stand til å gjøre og være. Kapabiliteter er reelle muligheter eller frihet til å oppnå funksjoner (Robeyns, 2017, s 38-41). For eksempel er «å være utdannet» en funksjon, mens kapabiliteter handler om å ha reell mulighet til å komme seg gjennom skolesystemet. En som ønsker å delta og bidra i samfunnet gjennom lønnet arbeid og skatt, men aldri blir kalt inn til jobbintervju, har ikke reell mulighet til å bidra og delta i samfunnet.

Sen (2009) hevder at den enkeltes opplevelse av et godt liv avhenger av personens frihet og evne til å engasjere seg i det som han eller hun verdsetter i sitt liv. Dette handler om at oppnåelse av et godt liv krever at den enkelte har kapabiliteter, altså frihet og reelle muligheter, men også «agency», altså evnen til å være en aktiv deltaker i eget liv, ta kontroll over egen livssituasjon og ta autonome valg i tråd med ens egne ønsker og verdier (Sen, 2009). Hvilke funksjoner som verdsettes i realiseringen av et godt liv vil være forskjellig fra person til person, og dessuten avhenge av den aktuelle konteksten og sosiale strukturer. De kan variere fra å dekke grunnleggende behov som å ha tak over hodet, til noe mer komplekst som selvrealisering eller å ta del i samfunnet (Sen, 1992, s 39). Dermed må en i den samme konteksten se på hva enkeltpersoner har reell mulighet og frihet til å gjøre og være.

2.4 Oppsummering

I sum tilbyr mattering og kapabilitetstilnærmingen verdifulle perspektiver som kan hjelpe meg med å analysere og forstå hvordan deltakerne i «Veien til førerkortet» opplever at prosjektet påvirker livene deres og hva de vektlegger som betydningsfullt. I delkapittel 3.4.3 om praktisk gjennomføring av analysen gjør jeg rede for hvordan jeg utviklet det teoretiske rammeverket, samt hvordan jeg rent praktisk anvendte det som et hjelpemiddel i søken etter å oppnå analytisk forståelse av datamaterialet.

3 Metode

I dette kapittelet presenteres metodiske valg og fremgangsmåte. Først vil jeg gjøre rede for vitenskapsteoretisk ståsted og metodologi. Videre presenterer jeg metode for datainnsamling, samt utvalg og rekruttering. I fortsettelsen beskriver jeg prosessen rundt utforming av intervjuguide, gjennomføring av intervju, bruk av tekniske hjelpemidler og transkribering. Deretter begrunner jeg valg av analysemetode, og beskriver analyseprosessen. Avslutningsvis vil jeg diskutere metodekvalitet og dele forskningsetiske refleksjoner.

3.1. Vitenskapsteoretisk ståsted

Selv uten teoretisk bevissthet, vil underliggende teorier alltid være tilstedeværende og lede forskerens blikk (Malterud, 2016). Ontologi er læren om det som er, og dreier seg om grunnleggende antakelser om hvordan den sosiale verden ser ut (Johannessen et al., 2011). Epistemologi er læren om viten og kunnskap, og handler om hvordan man kan innhente og utvikle kunnskap om denne verden (Johannessen et al., 2011). Disse to domene er logisk sammenvevd og utgjør en vitenskapelig forståelsesramme (Malterud, 2016).

Forskerens vitenskapsteoretiske ståsted har betydning for hva slags kunnskap hun er ute etter, hvordan hun tilegner seg denne kunnskapen, og hvordan hun analyserer og tolker funnene. Siden disse forutsetningene har betydning for studiens resultater og konklusjoner, må de synliggjøres og begrunnes (Braun & Clarke, 2022; Malterud, 2016).

Den foreliggende studien er posisjonert innenfor en sosialkonstruksjonistisk forståelsesramme, som vektlegger at virkelighet skapes og konstrueres gjennom relasjoner og sosial samhandling (Berger & Luckmann, 1966). Dermed bygger jeg på en vitenskapsteoretisk forståelse av vitenskapelig kunnskap som avhengig av hvor og når man lever i verden, fordi det er gjennom sosial interaksjon at kunnskap og mening konstrueres (Burr, 2003). Det at jeg anser kunnskap som sosialt konstruert innebærer også en anerkjennelse av at kunnskapsbidrag kan forandre seg over tid og at forståelse av virkelighet er ulik fra kontekst til kontekst og fra person til person. Med denne tilnærmingen forstår jeg de mekanismer som hindrer eller fører til utenforskap som sosialt konstruert, der samfunnet former hva det innebærer å være en del av- eller stå utenfor samfunnet. Barn og unge kan i

et slikt perspektiv inngå som aktører som bidrar til å forme selvpoppfatninger, livsbetingelser og beskrivelser av handlingsrom. Målet med prosjektet «Veien til førerkortet» er å hindre utenforskap og samtidig fremme fellesskap og medborgerskap, og jeg ønsker i min studie å oppnå forståelse av hvordan deltakerne opplever at prosjektet påvirker livene deres og hva de vektlegger som betydningsfullt. Jeg søker dermed en forståelse av intervjupersonenes forståelse av virkeligheten slik den framtrer for dem, samtidig som jeg anerkjenner at det er gjennom fortolkning at jeg som forsker oppnår forståelse og konstruerer kunnskap som jeg formidler som resultater fra denne studien.

3.2 Kvalitativ metode

Ifølge Thagaard (2018) gir problemstillingen retningslinjer for hvordan vi utformer prosjektet, og hvilken metode som egner seg best. En kvalitativ metode gir grunnlag for å oppnå dybdekunnskap og helhetlig forståelse av sosiale fenomener som ikke kan tallfestes eller objektiviseres. Forskeren utvikler forståelse av det hun studerer gjennom fortolkning (Thagaard, 2018). Kvalitative metoder tilbyr også fleksibilitet, som lar forskeren utforske ulike retninger, justere fokus og innarbeide nye tolkninger underveis (Thagaard, 2018).

Med en sosialkonstruksjonistisk epistemologi, nærmer jeg meg feltet med en forståelse av at kunnskap ikke kan oppdages, men må konstrueres. I denne studien ønsket jeg å oppnå helhetlig forståelse og kunnskap om hvordan deltakere i «Veien til førerkortet» opplever at prosjektet påvirker livene deres og hva de vektlegger som betydningsfullt, der forståelser av det som framstår som betydningsfullt formes gjennom dialog. For å oppnå slik forståelse og kunnskap måtte jeg spørre dem, og kvalitative dybdeintervju ble derfor et naturlig valg for datainnsamling.

3.2.1 Dybdeintervjuet

Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) er intervjuet en aktiv kunnskapsprosess, hvor intervjueren og den intervjuede produserer kunnskap sammen (Kvale & Brinkmann, 2015). I stedet for *informanter*, som ofte brukes i litteraturen, vil jeg omtale de personene jeg intervjuer som *intervjupersoner*. Denne betegnelsen samsvarer med mitt vitenskapsteoretiske ståsted som fremhever at relasjonen mellom forskeren og intervjupersonene har betydning for

utviklingen av kunnskap (Thagaard, 2018). Målet med dybdeintervjuet er å undersøke betydningen av intervjupersonenes meninger, holdninger, opplevelser og erfaringer, og egner seg derfor godt til studiens hensikt (Tjora, 2017). Imidlertid er et viktig poeng at intervjuet baserer seg på et subjekt-subjekt-forhold mellom forskeren og intervjupersonen, og dette forholdet har betydning for kunnskapen som produseres (Thagaard, 2018). Det er derfor viktig at forskeren reflekterer over hvordan hennes nærvær og fremtoning kan påvirke intervjupersonens atferd, utsagn og talemåte (Kvale & Brinkmann, 2015; Thagaard, 2018).

3.3 Datainnsamling

3.3.1 Utvalg og rekruttering

I kvalitative intervjustudier er hovedregelen at man gjør et strategisk utvalg, hvilket innebærer at man velger intervjupersoner som på grunn av sine egenskaper eller kvalifikasjoner vil kunne uttale seg på en reflektert måte om den aktuelle problemstillingen (Tjora, 2017). I denne studien søkte jeg å belyse hvordan deltakerne i «Veien til førerkortet» opplever at prosjektet har påvirket livene deres og hva de vektlegger som betydningsfullt for dem. Dermed bestod utvalget i denne studien av deltakere i «Veien til førerkortet».

Uteseksjonen bistod i rekrutteringen av intervjupersoner til forskningsprosjektet. En ansatt ved uteseksjonen inviterte et utvalg av guttene som på tidspunktet var med i «Veien til førerkortet». Som utgangspunkt var det tenkt at det var formålstjenlig å få til et så bredt utvalg som mulig fra gruppa, da med tanke på hvor langt de var kommet i sin kjøreopplæring eller hvor langt unna oppstart de var. Samtidig hadde den ansatte noen tanker om at noen av ungdommene ville finne det vanskelig å stille til intervju med ukjente personer. Flere av ungdommene var også mette på å stille opp til intervju av ulike slag. Noen var mette på å «utlevere seg selv» som brukere av sosiale tjenester, andre hadde tidligere stilt opp for prosjektet og latt seg intervjuet når prosjektet har fattet interesse. Det ble også vurdert noen praktiske betingelser ved å se på hvem som hadde fritid til å bli intervjuet.

Ønsker fra forskningsteamet i det overordnede forskningsprosjektet ble også tatt i betraktning, da særlig to av de som deltok i «Veien til førerkortet» var ønsket som intervjupersoner. Den ansatte ved Uteseksjonen avtalte tidspunkt med intervjupersonene, og sendte meg deretter innkalling med tidspunkt og intervjupersonenes initialer. Det var flere

som valgte å trekke seg fra studien. Samtlige av de som trakk seg gjorde det før vi møttes til avsatt tidspunkt. Etter å ha gjennomført fem intervjuer, fikk jeg spørsmål fra den ansatte i Uteseksjonen om jeg ønsket at flere deltakere skulle inviteres til intervju. På dette tidspunktet kjente jeg et behov for å snakke med flere av deltakerne i prosjektet, for å sikre et så rikt datamateriale som mulig. Flere ble dermed invitert til å delta i studien, og totalt gjennomførte jeg ni intervjuer.

Som hovedregel avslutter man intervjuing når man opplever metning (Tjora, 2017). Etter hvert som jeg intervjuet kunne jeg kjenne igjen elementer i fortellingene, og jeg begynte å se konturer av mønster. Likevel opplevde jeg ved hvert intervju at det kom frem elementer som kunne nyansere enkelte funn. Jeg kan derfor ikke argumentere for datametning, og ifølge Tjora (2017) er det da andre forhold som avgjør. Etter en vurdering av kapasitet innenfor den gitte tidsrammen for masteroppgaven, valgte jeg å avslutte datainnsamling etter ni intervju.

Intervjupersonene i denne studien var ni unge menn i alderen 17 til 19 år, som deltok i «Veien til førerkortet». For å sikre anonymiteten til intervjupersonene har jeg valgt å ikke presentere ytterligere demografiske kjennetegn av deltakerne.

3.3.2 Intervjuguiden

På grunn av denne studiens tilknytning til det overordnede forskningsprosjektet, ble det tatt utgangspunkt i en intervjuguide som forskningsteamet hadde utformet. Denne var utformet for å besvare flere problemstillinger knyttet til delprosjektene i Innbyggernes modell. For å sikre at den ville passe til å besvare min problemstilling og treffe målgruppen best mulig, var noen justeringer av spørsmålene nødvendig. Samtidig skulle den inkludere spørsmål for å besvare andre problemstillinger i det overordnede forskningsprosjektet.

For å besvare problemstillingen ønsket jeg å sikre at relevante og viktige tema ble belyst i løpet av intervjuet. Samtidig er dybdeintervjuet en samtale mellom forskeren og intervjupersonen, som bør preges av en fleksibel struktur. Ifølge Tjora (2017) har dybdeintervjuet den frie, uformelle samtalen som ideal, noe som lett kan forstyrres av intervjuguiden. På bakgrunn av dette ble en semi-strukturert fremgangsmåte benyttet i intervjuene, som lot meg følge intervjupersonenes fortellinger. På denne måten kunne jeg

tilpasse spørsmålene til den enkelte intervjupersonen, samtidig som jeg kunne inkludere spørsmål om temaer som dukket opp underveis (Thagaard, 2018).

Ifølge Tjora (2017) bør intervjueren være forsiktig med å ta med ord og begreper inn i intervjuet som intervjupersonene ikke ville benyttet, men la intervjupersonene i størst mulig grad betegne opplevelser og erfaringer med egne ord. Følgelig mener Tjora (2017) at det i noen tilfeller kan være aktuelt å be intervjupersoner definere eller legge sin egen mening i begreper som er sentrale for forskningen. I min forskning var særlig begreper som livskvalitet og samfunnsdeltakelse sentrale. Jeg oppdaget tidlig i intervjuprosessen at spørsmålene som omhandlet disse begrepene var formulert på en måte som noen intervjupersoner ikke forstod. Ved å justere formuleringen av enkelte spørsmål, og invitere intervjupersonene til å definere sine forståelser av disse begrepene, opplevde jeg å få rikere svar. For eksempel kunne begrepet livskvalitet erstattes av «å ha det bra» eller «å ha et godt liv». Ved spørsmål som omhandlet samfunnsdeltakelse ble «å delta i samfunnet» brukt, og intervjupersonene ble først invitert til å fortelle hva de tenkte på da de hørte dette begrepet. Intervjuguiden er vedlagt oppgaven (vedlegg 1).

3.3.3 Gjennomføring av intervjuene

Vi var to som var involvert i gjennomføringen av intervjuene. En av mine veiledere, som er del av forskningsteamet i det overordnede forskningsprosjektet, gjennomførte tre av intervjuene hvor jeg var med som observatør. Et av intervjuene gjennomførte vi sammen, og jeg gjennomførte fem alene. I forkant gjennomførte jeg pilotintervju med medstudenter, for å bli bedre kjent med intervjuguiden. Dette gjorde meg også oppmerksom på at enkelte justeringer i intervjuguiden var nødvendig. Jeg var samtidig forberedt på å måtte justere og improvisere i de enkelte intervjusituasjonene. Ved først å observere hvordan min veileder gjennomførte intervjuene, fikk jeg se hvordan man i praksis kunne balansere bruk av intervjuguide og improvisasjon.

Ifølge Kvale og Brinkmann (2015) er de første minuttene av et intervju avgjørende, og relasjonen som skapes i disse minuttene har betydning for hva intervjupersonen velger å dele med intervjueren. Jeg la derfor vekt på det første møtet, og forsøkte å tilrettelegge for en avslappet atmosfære. Ifølge Tjora (2017) er det også viktig å ta i betraktning at miljøet og

omgivelsene kan påvirke samtalen mellom intervjuer og intervjupersonen. Åtte intervjuer ble gjennomført i Uteseksjonens lokaler, og ett ble gjennomført i et annet lokale som egnet seg bedre for denne intervjupersonen. Alle intervjuene foregikk på mindre rom som hadde skjermet innsyn, noe som la til rette for at intervjupersonene skulle føle seg trygge og prate fritt. Imidlertid ble to av intervjuene gjennomført på tidspunkt hvor det var mange tilstede i Uteseksjonens lokaler, og jeg opplevde forstyrrende støy fra gangen utenfor rommet. I et intervju hadde jeg satt meg lengst inn i rommet, med ansiktet vendt mot døren og glassveggene, og intervjupersonen ble dermed sittende nærmest døren og glassveggene, med ryggen til. Jeg oppfattet at han ofte vendte blikket bak mot glassveggene, selv om de var skjermet av persiener. I etterkant reflekterte jeg over hvordan denne måten å sitte på kunne påvirke intervjusettingen, og i de påfølgende intervjuene endret jeg plasseringen i rommet. I to andre intervju ble vi avbrutt av noen som kom inn på rommet. I et av intervjuene ble vi avbrutt av en ansatt som kom inn for å spørre om vi hadde lenge igjen av intervjuet. I et annet intervju kom en annen deltaker inn for å hente noe han hadde glemt på rommet. Det kan tenkes at slike avbrytelser har betydning for resten av intervjuet. Imidlertid var dette intervjuer som varte lenge, og jeg opplevde at begge intervjupersonene var åpne og ga rike beskrivelser gjennom hele intervjuet. Fra mitt perspektiv hadde avbrytelsene ikke betydning for fortsettelsen av intervjuene, men jeg kan tenke meg at det kunne vært annerledes hvis vi hadde blitt avbrutt i noen av de andre intervjuene. Av den grunn tar jeg med meg at det er viktig å vektlegge unngåelse av forstyrrelser, og at jeg med fordel burde tilrettelagt for dette på en bedre måte.

Umiddelbart etter hvert intervju skrev jeg et refleksjonsnotat. Braun og Clarke (2022) trekker frem føring av refleksjonsnotat som et nyttig og nødvendig verktøy gjennom hele forskningsprosessen. I disse notatene reflekterte jeg over min opplevelse av interaksjonen mellom meg og intervjupersonene, og hva som kunne påvirke denne interaksjonen. Etter det fjerde intervjuet, som var det første jeg gjennomførte alene, kjente jeg på ubehag grunnet dårlig kontakt med intervjupersonen og en opplevelse av et informasjonsfattig intervju. Ved å lytte til lydopptaket, oppdaget jeg aspekter ved min egen fremtoning som jeg tenkte hadde betydning. Jeg reflekterte over hvordan min iver etter å «gjøre det like bra» som min veileder og mitt forsøk på å løsrive meg fra intervjuguiden, kunne påvirke atmosfæren og flyten i samtalen. Slik refleksjon opplevde jeg som svært nyttig for personlig læring og utvikling til de

neste intervjuene. I refleksjonsnotatene skrev jeg også ned mine umiddelbare tanker og antakelser om essensen av det som kom frem i de enkelte intervjuene. På denne måten ble analyseprosessen satt i gang, samtidig som det lot meg utforske tema og innarbeide ny forståelse underveis (Braun & Clarke, 2022).

3.3.4 Bruk av tekniske hjelpemidler

Alle intervjuene ble tatt opp med lydopptaker. I forkant av hvert intervju fikk intervjupersonene informasjon om hensikten med bruk av lydopptaker, og hvordan opptakene ville bli brukt og oppbevart inntil sletting. Denne informasjonen inngikk i informasjons- og samtykkeskjemaet som intervjupersonene ble bedt om å skrive under på før intervjuene ble startet. Det var en intervjuperson som ga uttrykk for skepsis da jeg tok frem lydopptakeren for å vise den, men ga likevel sitt samtykke til bruk av lydopptaker. Denne situasjonen vil jeg gå nærmere inn på i delkapittel 3.5 om forskningsetiske refleksjoner. Etter gjennomføring av intervjuene ble lydopptakene lagt inn i NICE-1, NTNUs fillagringsområde som er egnet for lagring av data som må skjermes. Her lagres de inntil hovedprosjektet avsluttes, deretter vil de bli slettet. Etter at jeg hadde lagt inn lydopptakene i NICE-1, ble de slettet fra lydopptakeren.

3.4 Transkribering

Hensikten med transkribering er å gjøre intervjusamtalen tilgjengelig for analyse (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg transkriberte alle intervjuene selv, og så raskt det lot seg gjøre etter gjennomføring. Dette gjorde jeg for å sikre at jeg ikke mistet informasjon om stemningen i intervjuet, det non-verbale språket og visuelle ledetråder som kunne ha betydning for analysen. På grunn av relativt kort tid mellom flere av intervjuene, hadde jeg ikke kapasitet til å transkribere alle fortløpende. I denne forbindelse så jeg verdien av å føre refleksjonsnotat og å lytte til lydopptakene etter hvert intervju. Min opplevelse var at jeg på grunn av dette, både ved transkribering og lesing av transkribert tekst i etterkant, straks ble tatt tilbake til situasjonen og kunne visualisere kroppsspråk og uttrykk som hørte situasjonen til.

Transkriberingen var både tidskrevende, lærerik og frustrerende. Ofte klarte jeg ikke å høre eller forstå hva som ble sagt på lydopptaket og måtte dermed stoppe opp og bruke mye tid på å lytte mange ganger. Enkelte ord klarte jeg dessverre aldri å forstå, til tross for at jeg ba om hjelp fra en medstudent. I disse tilfellene markerte jeg «*dårlig lyd» i teksten, sammen med tidspunktet i opptaket. På denne måten hadde jeg mulighet til å gå tilbake ved behov i forbindelse med analysen.

Ved transkribering fjernet jeg alle opplysninger som kunne knyttes til den enkelte intervjupersonen (navn, alder, bydel, arbeidsgiver etc.).

3.5 Analyse

3.5.1 Refleksiv tematisk analyse

For å utforske problemstillingen har jeg gjort en refleksiv tematisk analyse av datamaterialet. På grunn av studiens hensikt, hvor jeg ønsket å oppnå forståelse av hva deltakerne i «Veien til førerkortet» opplever som betydningsfulle faktorer i prosjektet, var denne metoden for analyse egnet (Braun & Clarke, 2021). Den tematiske analysen lot meg identifisere mønstre på tvers av de ni datasettene, og deretter utvikle temaer for å belyse problemstillingen (Braun & Clarke, 2022). Gjennom en refleksiv tematisk analyse posisjonert i et sosialkonstruksjonistisk vitenskapssyn har jeg utforsket intervjupersonens erfaringer med hensyn til den sosiale konteksten for disse erfaringene, og refleksiv dialog i intervjusituasjonen (Braun & Clarke, 2021).

Jeg har fulgt Braun og Clarke (2022) sine seks faser i analyseprosessen: 1) bli kjent med datamaterialet, 2) koding, 3) generering av foreløpige temaer, 4) revurdering og utvikling av temaer, 5) «finpuss», definere og navngi temaene, 6) skrive fram kunnskapsbidraget fra studien. Gjennom en refleksiv tilnærming til tematisk analyse er disse seks fasene ikke lineære, og det kreves gjentatte bevegelser mellom fasene (Braun & Clarke, 2022). Ifølge Braun og Clarke (2022) handler refleksivitet om å være bevisst på egne antakelser og perspektiver, og på en kritisk måte reflektere over hvordan dette kan påvirke ens forskning. Refleksivitet må dyrkes og krever kontinuerlig refleksjon rundt egen forforståelse, teoretisk ståsted og metodiske valg. Følgelig kreves det at forskeren er åpen og villig til å bevege seg

frem og tilbake mellom fasene. Braun og Clarke (2022) argumenterer for at refleksivitet er vesentlig for å gjøre en god kvalitativ analyse.

3.5.2 Forforståelse

Ifølge Braun og Clarke (2022, s 8) er forskerens subjektivitet det viktigste verktøyet i utførelsen av en refleksiv tematisk analyse, fordi utvikling av kunnskap er subjektiv og situert. Dermed er ikke forskerens subjektivitet et problem som må håndteres eller forkastes, men bør utforskes og behandles som en ressurs i analyseprosessen (Gough & Madill, 2012). Forskeren bringer med seg både egne erfaringer og oppfatninger, i tillegg til forskningsbasert kunnskap som hun har tilegnet seg (Johannessen et al., 2011, s 38-39). Det er viktig å anerkjenne at min forforståelse har en påvirkning på studien, og for å sikre refleksivitet er det derfor viktig å gjøre rede for min forforståelse, samt min motivasjon for å utforske feltet (Malterud, 2001).

Gjennom personlig erfaring med helsemessige utfordringer i ungdomstiden og to ekstra år på skolen, har jeg kjent på behovet for et støtteapparat og tilrettelegging for å klare å fullføre videregående skole. Jeg har kjent på viktigheten av noen som heiet meg fram og hadde oppriktig tro på mine ressurser. I de senere årene, særlig gjennom arbeid i rusbehandling og gjennom masterstudiet i folkehelse, har jeg blitt bevisst på tilfeldigheten av å ha en ressurssterk familie, som har kunnskap om viktigheten av å fullføre skole, kapasitet til å være tett på, og kjennskap til hjelpeapparatet og tilgjengelige tiltak. Dette har vekket mitt engasjement for sosial ulikhet, og urettferdighet, i helse og livskvalitet.

Jeg har tilegnet meg kunnskap om at deltakelse på ulike samfunnsarenaer gir tilgang på viktige ressurser som har betydning for helse og livskvalitet. Samtidig har jeg lært at det er mange som ikke har reell mulighet til å delta, på grunn av mangel på sosioøkonomiske ressurser. Mine verdier og holdninger bygger på at alle mennesker har rett til å bli sett og hørt, og få mulighet til å ta del i samfunnet som likeverdige deltakere, uavhengig av bakgrunn og livssituasjon. Min oppfatning er derfor at det er samfunnet som skaper barrierer for den enkeltes mulighet til samfunnsdeltakelse, fordi den strukturelle skjevfordelingen av tilgang på ressurser er forankret i samfunnet. Jeg har så lenge jeg kan huske vært opptatt av betydningen av inkludering for den enkelte. Gjennom masterstudiet i folkehelse har jeg økt

min bevissthet rundt konsekvenser av utenforskap for fellesskapet – samfunnets og velferdsstatens bærekraft. Min interesse for feltet har dermed blitt betraktelig større.

Med yrkesfaglig bakgrunn som sykepleier kommer jeg fra en «hjelpende» profesjon, og jeg vet at alle mennesker kan oppleve å stå i utfordrende livssituasjoner hvor man har behov for støtte, veiledning og oppfølging fra andre mennesker. Gjennom miljøterapeutisk arbeid i rusbehandling har jeg fått innsikt i mange livshistorier, og jeg har opparbeidet en dypere forståelse av prosesser som har ført til alvorlig rusavhengighet, og marginaliseringen som kommer med. Samtidig har jeg sett potensialet i at mennesker som har følt seg stigmatisert og ekskludert i lang tid, blir anerkjent som likeverdige og får oppleve mestring gjennom å bidra i et fellesskap.

Jeg opplever at min forforståelse har gitt meg et godt utgangspunkt for å oppnå helhetlig forståelse av intervjupersonenes virkelighet. Samtidig er jeg oppmerksom på at det kan ha farget mitt perspektiv og de metodiske valgene jeg har tatt gjennom prosessen. Dessuten har jeg, som (relativt) ung, kvinne, født og oppvokst i Norge, med meg en kulturell bakgrunn som påvirker hva jeg oppfatter som viktig for å ha et godt liv. Jeg har stilt meg kritisk til egne forhåndsoppfatninger, og brukt tid på å reflektere over utvelgelse av data og hva jeg som forsker har tillagt vekt. Jeg har også brukt tid på å reflektere over egne tolkninger.

3.5.3 Praktisk gjennomføring av analysen

En abduktiv tilnærming til den tematiske analysen tillot meg «en dans mellom empiri og teori», hvor jeg tok med meg min teoretiske forforståelse inn i datamaterialet, samtidig som jeg kunne utforske og gi mening til «det ukjente» (Braun & Clarke, 2022). Allerede gjennom første fase, hvor jeg ble kjent med datamaterialet, så jeg konturer av mønstre som jeg tenkte var av analytisk interesse. Disse var formet av min forforståelse og det teoretiske rammeverket hvor Prilleltenskys (2020) konseptualisering av «mattering» stod sentralt.

I andre fase, hvor jeg åpent og systematisk kodet datamaterialet, endte jeg etter første runde opp med flere hundre koder. De altfor mange kodene var svært deskriptive, som gjorde det nærmest umulig å sortere de selv om jeg også nå kunne se mønstre på tvers av datamaterialet. Jeg gikk dermed inn og kodet datamaterialet på nytt, og reduserte gjennom

denne prosessen kodene til et håndterbart antall. Gjennom denne kodingen bevegde jeg meg fra et semantisk til et mer latent nivå.

Tabell 1: Eksempel på analytisk fremgang

Datautdrag	Koder	Iiterasjon
17: (...) at de sitter og hører på meg, de ser på meg. Og at de bryr seg, de sitter på pcn og skriver. Det gjorde litt, det var veldig godt faktisk. Det gjør sånn at du føler deg verdt på en måte. Du føler at du er verdt, at du blir hørt. Og det er kjempegodt.	- Opplever å bli sett og hørt - Føler seg viktig når andre hører på han - Opplever at stemmen sin er viktig - Å bli hørt er viktig for å føle seg verdifull	- Føler seg hørt og tatt på alvor - Føler seg anerkjent som verdifull
18: Da jeg fikk tilbudet om å få gratis førerkort tenkte jeg at folk bryr seg om meg, tenker på meg. Og folk vil ha det beste om meg.	- Å få gratis førerkort er bra - Å få gratis førerkort er et signal om at andre bryr seg om han - Opplever at folk bryr seg om han - Opplever at andre vil det beste for han	- Gratis førerkortet sender signal om at han er verdifull
19: (...) den følelsen, det er godt egentlig, å kjenne på det. At kommunen bryr seg om deg liksom, at alle andre bryr seg rundt deg, også er det veldig sykt at du får muligheten her og, gratis førerkort.	- Føler at andre bryr seg om han - Føler at kommunen bryr seg om han - Godt å føle at andre bryr seg om han - Muligheten til å få gratis førerkort er bra - Setter pris på muligheten til å få gratis førerkort	- Føler seg takknemlig for muligheten til et gratis førerkort - Føler seg verdsatt

Jeg samlet kodene i en tabell i et eget dokument. Kodene fra hvert datasett ble plassert i hver sin kolonne, på denne måten kunne jeg enklere se kodene på tvers av datasettene. Jeg kunne nå sortere og gruppere kodene, og fant flere potensielle temaer som jeg utforsket. Braun og Clarke (2022) foreslår «thematic mapping» som verktøy i denne prosessen, for å visualisere sammenhenger mellom potensielle temaer. Her stoppet jeg opp og reflekterte over de mønstrene jeg så, og knyttet de opp mot problemstillingen. Som et eksempel på utførelse av refleksivitet skrev jeg følgende notat:

Min forventning etter å ha lest om «Veien til førerkortet» var at prosjektet var noe avgrenset og håndfast som deltakerne kunne fortelle om. Kort tid etter at jeg begynte med intervju ble det tydelig at prosjektet går hånd i hånd med Uteseksjonen, og det er ikke mulig å skille det ene fra det andre. Dette blir enda mer tydelig gjennom analysen. Veien til førerkortet er for flere nokså lang, og langs veien er det Uteseksjonen som står med både verktøy og heiarop.

*Dermed trekker mange frem betydningen av hjelpen fra Uteseksjonen, når de blir spurt om prosjektet «Veien til førerkortet». Uteseksjonen representerer både **stødige relasjoner til voksne som støtter** og skaper **muligheter, tilhørighet til fellesskap og et trygt sted å være** og bedrive **meningsfulle aktiviteter**. For deltakerne er prosjektet en del av det som i sum har hatt betydning for dem.*

Fordi at studiens hensikt var å få kunnskap om prosjektets betydning, måtte jeg zoome inn og ut av datamaterialet flere ganger samtidig som jeg hadde problemstillingen foran meg. Jeg lurte på «hva er det de får ut av å være med i dette prosjektet, som de ikke allerede får fra å være en del av Uteseksjonen?» Etter mange runder med datamaterialet og «thematic mapping» for å utforske ulike retninger, valgte jeg å utvikle analysen knyttet til temaet muligheter. Gjennom en abduktiv tilnærming utforsket jeg dette temaet videre ved samtidig å utforske teoretiske perspektiver. Det var her «the capabilities approach» ble innlemmet i det teoretiske rammeverket. Etter en ny gjennomgang av kodene, hvert enkelt datasett og datamaterialet i sin helhet, identifiserte jeg tydelige mønster knyttet til muligheter og motivasjon. Samtidig så jeg at konteksten som prosjektet foregikk i var vesentlig for å forstå det som ble trukket frem som betydningsfullt med «Veien til førerkortet». Gjennom analysen utviklet jeg dermed tre temaer: «Veien blir til gjennom Uteseksjonen», «En sjanse vi ikke har fått før» og «En vekket motivasjon». Disse temaene forgreinet seg videre i sub-temaer.

3.6 Forskningsetikk og refleksjoner

Gjennom denne studien har jeg fulgt forskningsetiske retningslinjer, særlig knyttet til krav om informert og fritt samtykke, og konfidensialitet og anonymisering (NESH, 2021). Det har også vært viktig for meg å sikre at min forskning var i tråd med anerkjente forskningsetiske normer om beskyttelse og respekt, og jeg har lagt vekt på å unngå betegnelser eller formuleringer som kan virke nedlatende eller stigmatiserende overfor deltakerne.

Det overordnede forskningsprosjektet ble sendt inn til Norsk senter for forskningsdata, og prosjektleder Ottar Ness sendte endringsmelding i eksisterende godkjenning etter at jeg ble påkoblet prosjektet. Studien ble godkjent av NSD (Nå endre navn til SIKT) (NSD, ref. kode 933357), (Vedlegg 3). Hovedprosjektet hadde også blitt sendt inn til regionale komiteer for

medisinsk og helsefaglig forskningsetikk (REK, avslagsbrev av 13.10.21, ref. 320438), men ble vurdert som utenfor helseforskningslovens virkeområde og dermed utenfor deres mandat.

Godkjenning av personvern i NSD, fritar ikke forskeren for kontinuerlig å vurdere etiske problemstillinger knyttet til personvern og frivillig deltakelse (NESH, 2021). Målgruppen for prosjektet kan benevnes som en «utsatt» gruppe (Fossheim & Ingierd, 2015). På generelt grunnlag betyr det at de kan mangle forutsetninger for å vurdere eller ha oversikt over konsekvensene av informasjonen de deler, eller at avhengighetsforhold til de som spør dem om å delta medfører et mindre frivillig samtykke. Disse forholdene utgjør forskningsetiske problemstillinger forskere må håndtere best mulig ut fra retningslinjene.

Jeg har reflektert mye rundt det at «Veien til førerkortet» er et unikt prosjekt som foregår i en bestemt kontekst, og om det er etisk forsvarlig å gjøre rede for dette i masteroppgaven. Etter en grundig vurdering av konfidensialitet og anonymisering, i samråd med det overordnede forskningsteamet, ble det vurdert at tilstrekkelige tiltak var gjort for å avidentifisere intervjupersonene og ivareta deres anonymitet. Dessuten ble det vurdert at konteksten som prosjektet foregikk i er vesentlig for å forstå deltakernes opplevelser fra «Veien til førerkortet».

I «Veien til førerkortet» er det i skrivende stund (september 2023) om lag seksti deltakere, hvorav ni deltok som intervjupersoner i denne studien. For å sikre anonymiteten til intervjupersonene har jeg valgt å referere til dem som Intervjuperson 1-9 i presentasjonen av resultater. Jeg valgte å ikke gi dem fiktive navn, etter en etisk refleksjon rundt det at intervjupersonene har «ikke-norske» navn. Min vurdering var at det ikke ble riktig å gi dem fiktive «norske» navn og heller ikke fiktive «ikke-norske» navn. Tallet de har fått gjenspeiler ikke den rekkefølgen de ble intervjuet i. Ved bruk av sitater i resultatkapittelet har jeg brukt tid på å vurdere behov for omformulering, også for å sikre anonymisering. Jeg la vekt på at sitatene skulle være en nøyaktig gjenspeiling av intervjupersonenes utsagn, og i de tilfellene hvor jeg vurderte behov for omformulering, konfererte jeg med en medstudent. Jeg har også valgt å omformulere noen setninger, for å unngå uetisk stigmatisering av ungdommene og personidentifiserende informasjon (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 214).

Intervjuet ble introdusert med en gjennomgang av informasjonsskrivet med studiens formål, bruk av lydopptak og frivillig samtykke. Sistnevnte mener jeg var særlig viktig å understreke

på grunn av at Uteseksjonen bidro i rekrutteringen. Det at en ansatt i Uteseksjonen inviterte de til å delta i studien, kan ha skapt et press for å delta. Videre kan det tenkes at deres kjennskap til denne ansatte har påvirket noen av svarene i intervjuene, ved at de ikke ønsket negative konsekvenser for deres deltakelse i «Veien til førerkortet». Samtidig kan nettopp det at en ansatt de kjenner har invitert de til å delta, ha skapt større trygghet rundt deltakelse.

Det at en ansatt bistod i rekrutteringen kan svekke konfidensialiteten, fordi den ansatte visste hvem som deltok i studien. Intervjuene ble også gjennomført på et rom i Uteseksjonens lokaler, hvor, ved noen intervju, både ansatte og andre deltakere i «Veien til førerkortet» befant seg. Dette illustrerer viktigheten av å vurdere omgivelsene, og at det ikke bare er selve rommet for intervjuet som må være skjermet. Til tross for disse forholdene mener jeg at det var riktig å gjennomføre intervjuene i Uteseksjonens lokaler, hvor intervjupersonene var i kjente omgivelser og hadde tilhørighet.

Jeg tydeliggjorde min rolle som uavhengig av «Veien til førerkortet» og la særlig vekt på at deltakelse eller ikke-deltakelse i studien på ingen måte ville påvirke deres tilknytning til prosjektet. I forlengelse av dette minnet jeg om retten til å trekke seg fra studien både før, underveis og etter intervjuet ble gjennomført. Informantene ble deretter bedt om å gi skriftlig samtykke, dersom de fortsatt ønsket å delta i intervjuet. Alle intervjupersonene ga skriftlig samtykke (vedlegg 2). Jeg viste til kontaktinformasjon de kunne benytte seg av dersom de hadde spørsmål i etterkant. De signerte samtykkeskjemaene er overlatt til prosjektleder Ottar Ness.

Da jeg informerte om bruk av lydopptaker forklarte jeg hensikten, hvordan lydopptakene ville bli håndtert og lagret, og hvem som hadde tilgang inntil de ville bli slettet. Jeg la vekt på at intervjuet ville bli aidentifisert og at jeg etter beste evne ville sikre anonymitet.

Som beskrevet tidligere var det en intervjuperson som uttrykte skepsis til bruk av lydopptaker, men etter gjennomgang av informasjon knyttet til bruken, valgte han å gi sitt samtykke. Da jeg var på vei til Uteseksjonens lokaler for å møte denne intervjupersonen, fikk jeg melding fra den ansatte i Uteseksjonen om at intervjupersonen hadde sagt ja til å jobbe denne ettermiddagen, at han hadde en halvtime til rådighet, men at han ønsket å gjennomføre intervjuet. Da jeg møtte intervjupersonen spurte jeg om han ville avtale et nytt tidspunkt for intervju, men han ønsket å gjennomføre det der og da. Jeg erfarte en

språkbarriere i møte med denne intervjupersonen, og det tok tid å gå gjennom det formelle før vi kunne starte intervjuet. Jeg oppfattet at han så på klokka og det var tydelig at situasjonen var preget av tidspress. Da han uttrykte skepsis til lydopptakeren, gjennomgikk vi informasjonen på nytt. Det var viktig for meg at intervjupersonen fikk mulighet til å ta et informert valg. Intervjupersonen sa at det var greit, men på grunn av at jeg var usikker på om han forstod at dette var frivillig, sa jeg at vi kunne gjennomføre intervjuet uten lydopptaker dersom han ønsket det. Intervjupersonen ga likevel sitt samtykke til bruk av lydopptaker.

Før intervjuene startet presiserte jeg at det var intervjupersonene selv som bestemte hva de ønsket å dele med meg, og at de ikke trengte å svare på spørsmål som de ikke ønsket å svare på. Jeg fortalte at jeg ønsket å lære om hvilken betydning «Veien til førerkortet» hadde for dem, og at jeg dermed ville prøve å forstå hvordan livet deres har vært. Følgelig la jeg vekt på at vi ikke trengte å snakke om det de selv ikke ønsket å snakke om. Som intervjuer måtte jeg være særlig bevisst på hvordan min nysgjerrighet og forforståelse kunne prege det jeg la vekt på å utforske, i forhold til relevansen for studien. På grunn av min yrkesbakgrunn og arbeidserfaring som sykepleier og miljøterapeut, måtte jeg også være særlig bevisst på skillet mellom den terapeutiske samtalen og intervjusamtalen. Gjennom hele intervjuprosessen minnet jeg meg selv på «hva har de samtykket til?». Før hvert intervju la jeg vekt på at jeg ønsket å lære av intervjupersonene, og inviterte dem til å prate fritt om det de ønsket å dele med meg.

4 Resultater

I dette kapittelet presenterer jeg studiens resultater, som i sum belyser studiens forskningsspørsmål: «Hvordan opplever deltakerne i «Veien til førerkortet» at prosjektet påvirker livene deres, og hva vektlegges som betydningsfullt for dem?»

Gjennom en refleksiv tematisk analyse av datamaterialet utviklet jeg tre temaer, som forgreiner seg videre i undertemaer. Tabell 5 viser analysens struktur over følgende tema som ble utviklet for å belyse problemstillingen:

- 1) Veien blir til gjennom Uteseksjonen
- 2) En sjanse vi ikke har fått før
- 3) En vekket motivasjon

Tabell 2: Studiens resultater systematisert i henhold til temaer og sub-temaer

Temaer	Veien blir til gjennom Uteseksjonen			En sjanse vi ikke har fått før		En vekket motivasjon	
Sub-temaer	Uteseksjonen – en arena for voksenstøtte	Fellesskap og samhold i guttegruppa	Et alternativ til den gamle hverdagen	Mulighet til å skape tillit	Så mye mer enn selve lappen	Førerkortet som et konkret mål	Verdien av å bli anerkjent

4.1 Veien blir til gjennom Uteseksjonen

Dette temaet handler om betydningen av den konteksten som prosjektet foregår i. Som tittelen tilsier, handler prosjektet om *veien til førerkortet*. For noen, særlig de som har stått «i front» av prosjektet og vært med fra starten av, er «Veien til førerkortet» mer avgrenset og noe håndfast de kunne fortelle om. Likevel er det for intervjupersonene et uklart skille mellom hva som kan knyttes direkte til prosjektet og skilles fra Uteseksjonens øvrige støtte, og andre faktorer av betydning for deres liv. Mange av intervjupersonene hadde vært i kontakt med Uteseksjonen i lengre tid før prosjektet ble aktuelt, og når de fortalte sine

historier og om det som har hatt betydning i livene deres, var det vanskelig å skille det ene fra det andre. For eksempel fortalte en ungdom at:

«Det meste jeg har nå, til og med smilet til foreldrene mine, er jo på grunn av Uteseksjonen. Det var dem, det var de som gjorde mulighetene lettere. Det kan hende, uten Uteseksjonen, så hadde jeg sikkert ikke hatt de samme mulighetene, de samme tingene som jeg har i dag, på en måte. Jeg sier ikke at det hadde vært umulig uten Uteseksjonen, men det hadde vært mye vanskeligere. Kanskje så vanskelig at man hadde gitt opp midt på veien.» (Intervjuperson 7).

Det var tydelig at den hjelpen som mange hadde fått fra Uteseksjonen før prosjektet ble utviklet, men også den støtten og hjelpen de fikk samtidig, hadde betydning for det som skjedde på *veien til førerkortet*.

4.1.1 Uteseksjonen – en arena for voksenstøtte

Dette undertemaet handler om støtten som intervjupersonene beskrev at de fikk fra de voksne i Uteseksjonen. Mange hadde tidligere erfart å bli avvist av voksenverden, men opplevde at voksne i Uteseksjonen oppsøkte dem, tok initiativ og var interessert i å bli kjent med dem. Intervjupersonene fortalte at de hadde etablert relasjoner til de voksne i Uteseksjonen, og bygd tillit til dem. Dermed stod de voksne i en posisjon hvor de kunne veilede og gi råd som ble lyttet til. For eksempel fortalte intervjuperson 2 om hvordan livet hadde blitt annerledes etter han kom i kontakt med Uteseksjonen, at han i begynnelsen ikke ville høre på rådene han fikk, men at dette endret seg ettersom han ble kjent med sin kontaktperson: *«når man snakker med noen, som man kjenner godt, den personen kan gi råd og sånn liksom»*. Flere fortalte at de hadde tillit til at de voksne som jobbet i Uteseksjonen ville det beste for dem, og at de dermed lyttet til og fulgte rådene de fikk. For noen var det særlig verdifullt når rådene kom fra ansatte som hadde lignende livserfaringer, fordi de visste at disse ansatte hadde vært gjennom mye av det samme som dem selv, og guttene fikk rollemodeller som de kunne relatere seg til.

De etablerte relasjonene til ansatte i Uteseksjonen ble av intervjupersonene beskrevet som viktig når det gjaldt *veien til førerkortet*. For de som hadde en lengre vei til *førerkortet* ble

støtten fra de voksne som de hadde tillit til, særlig betydningsfull. For eksempel fortalte en intervjuperson at:

«Akkurat nå så er det ikke så mye fokus på det, fordi jeg må jo, de må jo godkjenne det. At jeg kan søke om førerkort og sånn. Så akkurat nå er de mest på at de vil at jeg skal jobbe og komme meg på jobben og sånn. Fordi de mener at det er bra at jeg jobber» (Intervjuperson 6).

Da han ble spurt om hvorfor han trodde at de mente det, svarte han at «Det er jo fordi de vil det beste for meg da». Dette synliggjør tilliten han hadde til de voksne i Uteseksjonen. Det var flere som trakk frem denne tilliten, og verdien av å være trygg på at de hadde noen i ryggen. En annen deltaker fortalte det slik:

«Når du føler at du har en vegg bak deg, som dytter, som hjelper deg, det gjør sånn at man tør å prøve. [...] og da tenker jeg sånn, okei hvis det er feil, da har jeg i alle fall Uteseksjonen som jeg kan løpe tilbake til og si at nå trenger jeg hjelp, på en måte. Nå kjenner jeg at ingenting kan gå galt, fordi jeg har Uteseksjonen, på en måte» (Intervjuperson 7).

Uteseksjonen representerte en arena for voksenstøtte og veiledning fra noen som guttene stolte på. Intervjuperson 1 omtalte de ansatte i Uteseksjonen slik: «de er som en andre, som en sekundærfamilie på en måte. Så det er mye støtte». Flere fortalte at de voksne i Uteseksjonen stilte opp gang etter gang, og at de tilbydde betingelsesløs støtte og hjelp til den enkelte. For noen handlet det om samarbeid med skolen, for andre var det tilstedeværelse i møter med kriminalomsorgen. For noen var det de trengte aller mest en samtalepartner. Flere hadde foreldre som ikke kunne så godt norsk, og trengte praktisk hjelp til å for eksempel skrive CV og søke på jobber. Fra de voksne i Uteseksjonen fikk ungdommene støtte, veiledning og hjelp, som de av ulike grunner ikke fikk på andre arenaer.

4.1.2 Fellesskap og samhold i guttegruppa

Dette undertemaet handler om betydningen av fellesskap og samhold på veien til førerkortet. For mange var guttegruppa en kilde til trygghet, og flere fortalte at de passet på hverandre og stilte opp for hverandre når man trengte det. Flere beskrev betydningen av å bli

kjent med et fellesskap hvor mange hadde lignende bakgrunn og erfaringer, og dermed kunne relatere seg til hverandre. For eksempel fortalte en intervjuperson at:

«Og jeg trodde virkelig at jeg var eneste som hadde det sånn og hadde det ganske dårlig og alt det der. Så kom jeg til Uteseksjonen, så ble jeg kjent med guttene her, jeg var jo kjent med noen av dem fra før av, før jeg ble kjent med Uteseksjonen, også så jeg jo at jeg er virkelig ikke alene. Det er andre folk som har opplevd akkurat det samme, det er andre folk som også ikke har vært våken på valgene sine, som har tatt feil, men fortsatt blir sett ned på i samfunnet, og ikke tør å prøve nye ting. Så vi jobbet med alt det der, også var det sånn at det prosjektet kom da.» (Intervjuperson 7).

Oppdagelsen av at de var flere som følte seg utenfor, skapte et samhold som også ble et viktig grunnlag for utviklingen av «Veien til førerkortet». Guttegruppa ble for mange en viktig kilde til samhold og fellesskap, hvor støtte og heiarop på veien til førerkortet var viktig. En slags felles justis ble beskrevet, hvor de drev hverandre fremover. Flere fortalte at de prøvde å motivere de i guttegruppa som ikke var deltakere av prosjektet, fordi de brydde seg om hverandre. For eksempel beskrev en intervjuperson det slik:

«Jeg vil si at, hvertfall de som er med da, de er gode forbilder da, for de andre. For eksempel til de som har sperrefrist da, sier de at ja kanskje du burde slutte med det helt til sperrefristen er ferdig, og liksom, ja bli bedre da, og slutte med dumme ting. Og faktisk ta lappen. Så, det gir jo liksom motivasjon til å slutte med de der tingene da.» (Intervjuperson 4).

For noen var opplevelsen av å være et forbilde for de andre av særlig betydning, og det ga motivasjon til å fortsette den jobben de gjorde med seg selv, på veien mot førerkortet og et annerledes liv. Det var betydningsfullt å bli anerkjent som noen å se opp til, samtidig som det var betydningsfullt å få være en ressurs for de andre guttene. Mange hadde vært del av det de omtalte som «dårlige miljøer», og for noen var det gjennom brutalitet og det å slåss for hverandre at de hadde opplevd anerkjennelse og respekt. I guttegruppa heiet de på hverandre og anerkjente hverandre for valgene de tok og handlingene som drev dem i retning av storsamfunnet.

4.1.3 Et alternativ til den gamle hverdagen

Dette undertemaet handler om behovet for meningsfullt innhold i hverdagen og et alternativ til det «gamle livet» for å ha sjans til å holde seg på veien. For å få være med i «Veien til førerkortet» ble det stilt forventninger til deltakerne om å holde seg unna rus og kriminalitet. For flere hadde det miljøet de nå skulle holde seg unna, vært kilde til samhold og fellesskap og innhold i hverdagen. Noen hadde allerede tatt avstand, før prosjektet ble startet. Andre hadde ikke det. Intervjuperson 3, som hadde erfaring med å «bryte ut» av et slikt miljø, illustrerte overgangen slik: «(...) du bytter hvordan du tenker, du bytter venner, du bytter alt liksom. (...) Du er fortsatt mellom, og når du er mellom, du er helt alene liksom.» Dermed ble guttegruppa særlig viktig for flere, og også Uteseksjonen som et fysisk sted å være - et alternativt sted å være på fritiden hvor det ble lagt til rette for fritidsaktiviteter i fellesskap med andre. Dette var noe mange hadde savnet før, og ble løftet frem som viktig. For eksempel fortalte en intervjuperson at:

«Jeg vil si at Uteseksjonen gjør en bra jobb. At de liksom, gjør aktiviteter for guttene da, ut å spille fotball og.. kom hit å spille PlayStation og gjøre ting da, å være sammen da, og gjøre noe gøy. I stedet for å være på gata» (Intervjuperson 4).

Samtidig var det for enkelte utfordrende å forholde seg til guttegruppa, fordi de kjente flere fra tidligere miljø. De beskrev et behov for å holde avstand til guttegruppa. Disse intervjupersonene trakk særlig frem betydningen av jobb, og viktigheten av å fylle tiden sin med noe meningsfullt å gjøre. Intervjuperson 8 sa at «ja, ellers, hvis du ikke har noe å gjøre så havner du bare på gale steder og sånn. Så havner du bare på feil sted, gata, kriminalitet». Viktigheten av å noe å gjøre i hverdagen gikk igjen blant alle intervjupersonene. Mange hadde manglet dette før, og det var derfor særlig betydningsfullt å få hjelp til å fylle hverdagen med meningsfullt innhold. Gjennom Uteseksjonen fikk de både tilbud om å være med på aktiviteter, men også hjelp til å skaffe jobb. Noen fortalte at de tidligere hadde prøvd å skaffe seg jobb på egenhånd, uten hell. Hjelp til dette var både viktig og nødvendig. Jobb ble løftet frem som viktig både for hverdagsstruktur og meningsfullt innhold i hverdagen, men ikke minst var det viktig for å få inntekt. Flere fortalte at det å få inntekt gjennom jobb gjorde at de ble uavhengig av den «svarte» inntekten som de hadde vært avhengig av før. For eksempel beskrev en intervjuperson det slik:

«[...] det var det jeg trengte før. At ja, å få meg en jobb. Fordi før, så var det vanskelig, jeg søkte nesten i hele byen, men fikk ikke svar [...] det var vanskelig å få seg jobb da, men med hjelp fra Uteseksjonen, da fiksa det seg med en gang da, med jobb og.. Og det har gjort sånn at jeg kan fokusere mer på meg selv da. Nå som jeg liksom har inntekten der, så trenger jeg ikke den gamle inntekten.» (Intervjuperson 4).

Dette sitatet tydeliggjør at det for noen er helt nødvendig med hjelp til å komme seg inn på arbeidsmarkedet, og også betydningen av det å få hjelp. Det tydeliggjør også viktigheten av økonomisk trygghet. Ved å være trygg på at man har en inntekt som kommer, trenger man ikke være på leting etter andre måter å skaffe seg penger på. Dermed har man også mulighet til å fokusere på seg selv og andre aspekter av livet. Det som gikk igjen da intervjupersonene snakket om å fokusere på seg selv, var å ta valg og gjøre ting som gjenspeilet hvem de ønsket å være og hva de ønsket seg for fremtiden.

4.2 En sjanse vi ikke har fått før

Dette temaet handler om «Veien til førerkortet» som en etterlengtet sjanse. Sjansen de fikk gjennom å delta i prosjektet sendte et budskap om at de var velkomne i samfunnet og at de ble anerkjent som ressurser verdt å satse på. Intervjupersonene fortalte om hvordan de aldri egentlig hadde fått en sjanse til å bli en del av det fellesskapet som de ønsket å være en del av. Mange hadde opplevd å bli forhånds dømt, stigmatisert, og at de rundt ikke var interessert i å bli kjent med dem. Flere ble ønsket velkommen i det de omtalte som dårlige miljø preget av rus og kriminalitet, men mente samtidig at opplevelsen av å være en del av et fellesskap var viktigere enn konsekvensene som fulgte. Andre savnet relasjoner til mennesker som kunne relatere seg til deres bakgrunn og erfaringer, og kjente dermed ikke tilhørighet til det fellesskapet de var en del av. For mange var livene de har levd et resultat av ekskludering og mangel på reelle muligheter. For eksempel fortalte en intervjuperson at:

«Det er litt, folk som tenker at hvis for eksempel en, hvis en gruppe gjør noe, hvis en person av en gruppe gjør noe, så alle i gruppa er sånn liksom. Det er ikke riktig. Men jeg kan ikke bare, de har rett til å tenke at for eksempel alle utlendinger er kriminelle, alle utlendinger skal bare komme til Norge og bare sitte på nav og ikke jobbe og sånn. De har lov til å tenke det, men de må også tenke at alle er ikke sånn. Det er noen som

er sånn, jeg er helt enig med dere, men det er også andre folk som kan gjøre noe bra liksom. Og det vil vi vise, at vi kan gjøre noe bra, at vi kan være en del av samfunnet og sånn. Vi må bare få en sjanse, liksom.» (Intervjuperson 7).

Her understrekes det som flere var enig om, nettopp det at de trengte å bli gitt en sjanse for å ha mulighet til å bli en del av samfunnet.

4.2.1 Mulighet til å skape tillit

«Veien til førerkortet» representerte en mulighet til å bygge tillit til storsamfunnet og samtidig vise seg verdig den tilliten som storsamfunnet utviste gjennom å tilby ressursene som lå i prosjektet. Mange av intervjupersonene hadde kjent på mistillit fra storsamfunnet, og å bli stigmatisert og mistenkeliggjort av politiet og de rundt seg. Flere beskrev at de kjente et behov for å bevise at de fortjente en plass i samfunnet. For mange ble «Veien til førerkortet» en sjanse til nettopp det. Da de ble gitt en mulighet til å utvikle prosjektet, fikk de også en sjanse til å vise sine intensjoner om å være deltakere og ikke belastende for samfunnet.

«Vi fikk forslag om prosjektet, og da tenkte vi at den beste starten for å komme seg i samfunnet og den rette siden, var å vise rasistene at vi ikke er her for å sitte og krangle med dem, sitte og sloss med dem hver eneste dag. Vi er her for å bygge opp samfunnet, og da tenkte vi at billappen kunne være en ting som åpner muligheter i hverdagen vår [...] Så spurte de, hvorfor har dere ikke lyst til å få støtte fra Nav? Og så var det sånn at, så sa vi jo at det er jo poenget, at vi skal holde oss unna Nav. Det her er poenget, hvis jeg skal vise nordmenn at jeg er her for å bygge opp samfunnet, da skal jeg ikke sitte på Nav.» (Intervjuperson 7).

Dette sitatet understreker at ungdommenes ønske og behov for å motbevise fordommene de opplevde i samfunnet og på den måten bygge tillit, var førende for utviklingen av «Veien til førerkortet». Flere av intervjupersonene uttrykte forståelse for at det norske samfunnet kunne være skeptiske til dem, og at det var nødvendig å motbevise disse fordommene. Imidlertid hadde de aldri fått sjansen til nettopp det. Dessuten hadde opplevelsen av å bli stigmatisert og forhånds dømt skapt en utrygghet som gjorde at flere ikke turte å ta del i samfunnet. Noen hadde erfart å bli direkte avvist og gitt opp av voksne. Gjennom «Veien til

førerkortet» erfarte flere av ungdommene å bli hørt og tatt på alvor. De beskrev en åpenhet for at alles stemmer skulle bli hørt, og noen fortalte at de opplevde et likeverd blant de som samarbeidet i prosjektet. For flere var det både sterkt og overraskende at flere aktører ønsket et samarbeid for å hjelpe dem. For eksempel beskrev en intervjuperson det slik:

«Jeg kjenner at det blir en sterk følelse as, mm, jeg kjenner meg, vet ikke as, heldig. For å si det sånn. [...] den følelsen, det er godt egentlig, å kjenne på det. At kommunen bryr seg om deg liksom, at alle de andre bryr seg rundt deg, også er det veldig sykt at du får muligheten her og, gratis førerkort.» (Intervjuperson 9).

Intervjupersonene fortalte at de hadde tillit at de voksne rundt ville det beste for dem, og at de hadde en genuin interesse for å hjelpe dem til å forbedre livene sine. Særlig var det betydningsfullt at politiet var med i samarbeidet, fordi flere hadde dårlige erfaringer med politiet og en opplevelse av at politiet var ute etter å ta dem. Intervjupersonene hadde hatt varierende grad av kontakt med politiet, men felles for de fleste var en skepsis og negativ holdning til politiet. Gjennom prosjektet møtte de politiet til fotballkamper, og mange fortalte at dette hadde påvirket deres syn på politiet. Flere beskrev at de på denne arenaen hadde fått mulighet til å oppklare misforståelser og re-etablere sitt forhold til politiet. For eksempel fortalte en intervjuperson at:

«[...] Vi tenkte bare egentlig at politiet er dårlig, men politiet gjør egentlig jobben sin liksom. Sånn, de er bra liksom. Men vi tenkte, eller vi hadde fått feil bilde av politiet liksom, og de har ikke fått sjanse til å bevise at de er noe annet. Ja, men når vi spilte sammen og snakket sammen så var det sånn, ja det var noe annet.» (Intervjuperson 3).

Dette illustrerer verdien av å møtes på en arena hvor man får mulighet til å bli kjent med hverandre og forstå hverandre. For noen gjorde dette at de gikk inn i seg selv og deres egne syn og holdninger ble utfordret. En av intervjupersonene fortalte at:

«[...]jeg så på dem som fienden, at de prøver og stoppe oss og sånn der. Men nå ser jeg, ja det gir mening, det var ulovlig det vi gjorde og det var ikke bra ting da [...] Jeg vil si det skaper, folk får et annet syn på politiet da. At de hjelper oss med å få førerkortet, og de skaper gode relasjoner med ungdommene her og» (Intervjuperson 4).

Det at politiet ga ungdommene tillit gjennom samarbeid i prosjektet skapte trygghet, og flere beskrev det som betydningsfullt at politiet var villige til å hjelpe dem til å forbedre livene sine.

4.2.2 Så mye mer enn selve lappen

Dette temaområdet handler om at selve førerkortet ikke er det viktigste med prosjektet. Det er så mye mer enn det å få et gratis førerkort som er betydningsfullt for ungdommene – det er det som skjer og de mulighetene som skapes på veien til førerkortet, og på veien videre, som trekkes frem. Da ungdommene fikk mulighet til å utvikle prosjektet, var det det de trengte for å mestre egne liv og få et bedre liv som skulle være førende. Samholdet i guttegruppa, de felles erfaringene og ønsket om et bedre liv var et viktig grunnlag for hva de ønsket å søke om penger til. De mente et godt liv innebar økonomisk frihet, tilhørighet og meningsfullt innhold i hverdagen. Førerkort var et viktig steg på veien til realisering av et godt liv. Det å få hjelp til å ta førerkort var derfor betydningsfullt, og muligheten de fikk gjennom Innbyggernes modell ble beskrevet som etterlengtet og unik. Det var tydelig at valget om hvordan de ville bruke denne muligheten og hva det skulle søkes om penger til, ble tatt med omhu. En av intervjupersonene fortalte at:

«Det kom en del andre forslag opp. At de kunne spandere tur til utlandet og tilbake. Men da tenkte vi faktisk at det er ikke noe vits med tur. Altså, du reiser ja, okei, du har det artig, men tror ikke det du har mentalt, det du har i hodet, går ut på en to ukers tur. Du kommer tilbake og er samme person. Okei, kanskje du kommer tilbake med gode minner, du har kosa deg og alt det der, men hva er vitsen med tur egentlig».
(Intervjuperson 7).

Valget deres tydeliggjør at de hadde et genuint ønske om å skape langsiktig endring i livene sine. Felles for alle var at de mente at førerkortet ville være hjelpsomt, og mange mente at det ga dem en sjanse til å bli en del av samfunnet. Det å få et gratis førerkort ble trukket frem som betydningsfullt. Flere hadde ikke råd til å betale førerkortet selv, og heller ikke familie som kunne hjelpe dem økonomisk. Den økonomiske gevinsten av å *ha* lappen ble også trukket frem som viktig, fordi det blant annet åpnet for flere jobbmuligheter som de ønsket seg. For intervjupersonene representerte jobb penger, hverdagsstruktur og meningsfullt innhold i hverdagen. Felles for alle var et behov for å fylle hverdagen med noe som var

meningsfullt. Penger ble trukket frem som viktig i den forstand at det ga økonomisk trygghet, uavhengighet og frihet for seg selv og familien. Som intervjuperson 8 sa: «*Jeg kan ha en bra familie hvis jeg er rik. Jeg kan ha alt hva jeg trenger, uten å spørre noen andre om hjelp*».

Det som intervjupersonene mente var viktig for å ha et godt liv, hadde mange manglet. Noen fortalte om hvordan de som barn ikke hadde de samme lekene som vennene sine, eller ikke kunne reise på ferie sånn som de andre i klassen. Dermed kunne de ikke ta del i de samtalene, og ble stående utenfor. Flere fortalte om hvordan mangel på penger og like muligheter som de rundt seg, hadde drevet dem til å skape muligheter for seg selv. For eksempel fortalte en intervjuperson at:

«Jeg vil si at penger er liksom stor grunn da, for at de gjør det de gjør da. Siden de fleste av oss har liksom, kommer fra ikke så rik familie da. Kommer som flykninger til landet her da, med andre.. jeg vil si ikke like muligheter, siden familien går liksom på NAV. Pappa og mamma har liksom, de har ikke jobb som de andre norske vennene dine. Og at man ser på dem, at de har nye telefoner, ny PlayStation, kjøper spill og sånn. At man liksom tenker, ja, at ja, man tjener penger selv da, og kanskje hjelper familien. Jeg tror de fleste tenker, at ja, hvordan er beste måten, eller kjappeste måten å tjene penger på, det er å være på gaten da, og selge og sånn der, og tjene seg kjappe penger da.» (Intervjuperson 4).

Intervjupersonene vektla at tilgang på penger er grunnleggende for å delta i samfunnet på lik linje med andre. Uten mulighet til inntekt fra jobb eller penger fra foreldrene, tydde flere til kriminelle handlinger. En av intervjupersonene fortalte at:

«[...] du ser jo de som har penger, de er på kino og går med fine klær. Også tenker man, ja jeg vil også ha det. Og så ser du de andre gutta som ser ut som deg på en måte, som går med de fine klærne. Og så, ja, får man vite hvordan man får tak i sånne fine klær, og så er man inne i det da.» (Intervjuperson 1).

En sentral drivkraft blant ungdommene var behovet for å være en del av flokken og ikke føle seg annerledes. Det synliggjør også konsekvensene av å ikke ha like muligheter som de rundt seg, og å føle at man må skape muligheter for seg selv. Gjennom «Veien til førerkortet» opplevde mange å få hjelp som ga dem reelle muligheter til være en del av de andre og skape en fremtid som de ønsket seg. For eksempel fortalte en intervjuperson at:

«Det er viktig, det her prosjektet, det er viktig for oss liksom. Fordi her i Uteseksjonen, eller her i guttegruppa da, så er det ikke så mange av oss som har råd til å ta førerkort selv liksom, og vi har ikke foreldre som kan hjelpe oss. Ja, så det er viktig, det hjalp oss veldig mye liksom. Og hvis vi skal være en.. de har gitt oss en sjanse til å være en del av samfunnet. Fordi førerkortet, det gir oss mange muligheter, sånn i fremtiden og sånn, med jobb og mange ting» (Intervjuperson 3).

Dette sitatet tydeliggjør at prosjektet «Veien til førerkortet» er betydningsfullt for ungdommene, at de får hjelp til noe de faktisk trenger hjelp til, og at ved å få et gratis førerkort, får de også så mye mer som er langt over viktigheten av selve lappen.

4.3 En vekket motivasjon

Dette temaet handler om verdien av å ha et mål å jobbe mot, og at det må oppleves meningsfullt for den enkelte å skape endring i eget liv. Mange av intervjupersonene la vekt på at indre drivkraft er en forutsetning, og at det er en selv som har ansvar for å få til endring. Som intervjuperson 3 uttalte: *«Nå har jeg funnet ut at ting kommer ikke bare til meg, hvis du virkelig drømmer om noe så må du virkelig jobbe for det»*. Samtidig beskrev flere hvordan de hadde vært avhengig av noen eller noe som vekket deres indre drivkraft. Flere av intervjupersonene hadde kjent på en slags motløshet før. Noen beskrev at de hadde ambisjoner, men manglet både støtte fra noen som pushet dem og motivasjon til å gjøre noe aktivt for å realisere sine ambisjoner. Andre var medtatt av det de beskrev som ekskludering og avvisning. For eksempel sa en at:

«Du mister kontroll over alt. Alt du gjør er feil, du tenker negativt om deg selv. [...] nei, den tiden der, jeg hadde rett og slett ikke noen planer. Jeg hadde bare negative tanker i hodet. Det var sånn, nei jeg kan ikke gjøre noe med livet mitt, jeg må bare vente på en mulighet, en sjanse, jeg vet ikke. [...] Du venter og venter og venter, du har ikke noe å gjøre, du har ingen planer, du vet ikke hva du skal gjøre. Den tiden der var ikke noe god, nei» (Intervjuperson 7).

For denne intervjupersonen var det å få en sjanse kanskje det aller viktigste med prosjektet, hvor noen strakte ut en hånd og ønsket han velkommen på en måte som han ikke hadde opplevd før. Dette tente noe i han til å jobbe for et liv han ønsket seg. For andre var selve

førerkortet den viktigste motivasjonsfaktoren til å bli med i prosjektet og ta aktive grep i livene sine. Felles for de fleste var det at prosjektet vekket en motivasjon, til å nå sine mål og skape en fremtid som de ønsket seg. Intervjupersonene beskrev et tydelig skille mellom «den riktige veien» og den «gale/dårlige veien», der veien til førerkortet ble beskrevet som synonym med den riktige veien.

4.3.1 Førerkortet som et konkret mål

Flere beskrev førerkortet som noe håndfast å jobbe mot. Det å få et gratis førerkort var en viktig motivasjonsfaktor for å gjøre det som skulle til, fordi, som intervjuperson 4 sa: «*hvem sier nei til gratis førerkort*». Intervjupersonene mente at det å ha et førerkort ville åpne for flere muligheter i fremtiden, noe som også gjorde at det føltes meningsfullt å «holde seg på veien». Noen hadde allerede undersøkt hvilke jobbmuligheter som åpnet seg og lagt konkrete karriereplaner, hvor de var avhengig av å ha lappen for å realisere disse planene. En intervjuperson fortalte at:

«[...] så da trengte jeg lappen da, men jeg har jo ikke det. Så, etter at jeg fikk vite om jobben der da, så fikk jeg mer motivasjon til å ta lappen.» (Intervjuperson 4).

Førerkort var noe alle hadde lyst på, men også noe mange av ulike årsaker ikke klarte å oppnå på egenhånd. Dermed var gratis førerkort en «gulrot» som opplevdes verdt å gjøre en innsats for. For eksempel fortalte en av intervjupersonene at:

«[...] og en ting som jeg kan si, for eksempel hvis jeg ikke hadde vært med i prosjektet, jeg kjørte jo første gang og ble tatt, så fikk jeg utsettelse. Da ble jeg veldig sint og sur. Hvis jeg ikke hadde vært med i prosjektet så kunne jeg bare gjort dumme ting, kjørt mer og mer, og jeg hadde ikke brydd meg, men når jeg er med i prosjektet så får det konsekvenser. Jo mer dumme ting du gjør, jo lengre ned i køen havner du»
(Intervjuperson 2).

Gjennom prosjektet ble konsekvenser av valgene ungdommene tok tydeliggjort. For de som av ulike årsaker hadde en lengre vei til førerkortet, ble det som «sperret for» synliggjort og kunne tas tak i. Hjelp og støtte fra det nettverket de hadde rundt seg ble særlig viktig da. Mange mente at det var bra at ungdommene ble stilt krav til, om å holde seg unna rus og

kriminalitet for å være med i prosjektet og få et gratis førerkort. Som intervjuperson 5 sa:
«Jeg tenker at de må fortjene det kanskje, for å få det. Oppføre seg.»

Intervjupersonene mente at hver enkelt måtte ta ansvar for egne valg og handlinger, og at man måtte gjøre seg fortjent til et gratis førerkort. Noen trakk frem at det er viktig å stille krav til barn og unge, og at belønning kan gi motivasjon til å gjøre en innsats. Flere av intervjupersonene fortalte at betingelsene som ble stilt for å få et gratis førerkort, hadde betydning for valgene de tok.

4.3.2 Verdien av å bli anerkjent

Dette undertemaet handler om betydningen av at noen legger til rette for at man får utvikle tro på seg selv som en ressurs. Som intervjuperson 7 sa:

«Jeg har fått selvtillit etter at jeg har vært på flere møter om det prosjektet. [...] det går bra om jeg sier det og det feil, det går helt fint. Så lenge stemmen min blir hørt [...] Jeg har begynt å tenke annerledes om meg selv [...] jeg tenker at, om han vil, han får til masse».

For intervjupersonene var det betydningsfullt å bli sett og anerkjent som samfunnsdeltakere. Å føle seg som en del av samfunnet ble trukket fram som en forutsetning for å ha det bra og føle seg trygg, og flere mente at det å være en del av samfunnet innebar å være med og bidra i utviklingen.

«Å delta i samfunnet? Det betyr mye. Å være en av samfunnet, sånn å være med på alt og sånn. Fordi vi må være sammen om å bygge samfunnet, vi må gå videre liksom. Vi må ikke bare være i, være litt bak.. Vi må gå videre. Og vi må stå sammen og hjelpe hverandre og sånn. Så, det er viktig ja.» (Intervjuperson 3).

Mange av intervjupersonene beskrev et ønske om å bidra i samfunnet. Flere mente, som intervjuperson 7 uttalte, at *«det er selve folket som kan endre samfunnet»*. De fleste hadde tidligere kjent på at de ikke følte seg hjemme i samfunnet, og at de ikke fikk mulighet til å delta eller bidra på den måten de ønsket. Flere av intervjupersonene beskrev imidlertid at de hadde opparbeidet en tro på sin plass i samfunnet. For eksempel sa en ungdom at:

«Når jeg har bodd her så lenge, så har jeg på en måte blitt en liten del av landet ikke sant. Og da er det viktig at livet skal se bra ut, bedre og, ja. Sånne ting. Da er det viktig for meg også, at jeg skal være med. Men det skal jeg gjøre snart»

(Intervjuperson 2).

Flere av intervjupersonene beskrev en tro på at de hadde noe å bidra med, og at de hadde planer for hva de ville gjøre og oppnå. Flere fortalte at de hadde et ønske om å «bane vei» for andre ungdommer som hadde lignende bakgrunn og utfordringer, og mente at deres egne erfaringer ville være verdifulle i møte med ungdommer som kunne relatere seg til dem. For eksempel beskrev en intervjuperson at:

«Jeg vil si at det har mer betydning at det kommer fra meg, i stedet for de gamle (ler) folk som jobber her [...] at de tar det mer fra meg, enn de andre, og jeg kjenner jo mange av de unge folkene der og de vet hvem jeg er og sånn, så jeg vil si når det kommer fra meg og de vet hva jeg var før og sånn, men nå som jeg har forbedret meg og de ser at jeg har gjort livet mitt bedre, at det har en større betydning for dem da»

(Intervjuperson 4).

Som deltakere i «Veien til førerkortet» fikk ungdommene tilbud om gatemeklingskurs i regi av Røde Kors, som er en av samarbeidspartnerne. Noen av intervjupersonene fortalte at de så frem til å lære mer om konflikthåndtering og det å gå oppsøkende ut til andre ungdommer. Det å bli ansett som likeverdig og få mulighet til å gå skulder mot skulder med de ansatte i Uteseksjonen, var stort. De opplevde at den innsatsen de hadde lagt inn for å forbedre seg selv ble sett og anerkjent, og at den tilliten de ble vist var betydningsfull. Flere av intervjupersonene beskrev en opparbeidet selvtillit og tro på at de kunne bidra med noe som utgjorde en forskjell for andre ungdommer.

«Jeg tenker at det blir litt lettere, jeg tenker at.. Altså, selvfølgelig, jobben Uteseksjonen gjør er jo helt profesjonell, det er ikke noe jeg kan klage på, men jeg føler at ungdom er ungdom. Det er litt annerledes. Det kan være at ungdommer kommer lettere i kontakt med meg enn de voksne. [...] jeg tenker at når de ser at vi bruker oss selv som eksempel, så er det lettere for dem, hvor trygg de føler seg [...] virkelige eksempler som er sant, som du virkelig har erfart, så tenker jeg at personer fort kan tenke: okei han klarte det, hvorfor ikke meg.» (Intervjuperson 7).

Intervjupersonene understrekte samtidig at det å få bruke seg selv på denne måten ikke bare var til hjelp for andre, men også for en selv som fikk bidra med noe som opplevdes meningsfullt. Flere fortalte at de kjente på mestring og motivasjon da de ble sett opp til av andre og anerkjent for det de hadde fått til.

5 Diskusjon

Denne studien har utforsket opplevelsene og erfaringene til deltakerne av prosjektet «Veien til førerkortet». Formålet har vært å oppnå forståelse av hvordan deltakerne i «Veien til førerkortet» opplever at prosjektet påvirker livene deres, og hva de vektlegger som betydningsfullt for dem, og med dette bidra til kunnskap om hvorvidt og hvordan prosjektet kan bidra til å fremme sosial inkludering av deltakerne. Resultatene fra studien ble strukturert som tre hovedtemaer: Veien blir til gjennom Uteseksjonen, En sjanse vi ikke har fått før, En vekkert motivasjon. I dette kapitlet diskuterer jeg studiens resultater sett i lys av tidligere forskning og utvalgt teori.

Studiens resultater viser at førerkortet i seg selv ikke var det viktigste med prosjektet. Det som vektlegges av deltakerne handler om anerkjennelse og tillit, reelle muligheter som skaper mestringstro og fremtidshåp, hjelpsom hjelp fra trygge relasjoner og positivt fellesskap på veien mot førerkortet. Muligheten som disse ungdommene fikk til å skape prosjektet ble oppfattet som et signal om at de var velkomne og ønsket i samfunnet, og at de var verdt å høre på og satse på. Dette var særlig betydningsfullt da flere hadde erfaring med å føle seg uønsket. Prosjektet skapte muligheter for deltakerne som de av ulike grunner ikke hadde fått før, og med Uteseksjonen som en trygg base hadde de en reell sjanse til å gripe disse mulighetene og gjøre ønskede endringer i egne liv.

I det påfølgende vil jeg diskutere 1) tillit og anerkjennelse som ressurser verdt å satse på, og 2) hjelpsom hjelp fra gode relasjoner på veien til førerkortet. Dette er aspekter som går igjen på tvers av studiens resultater, og som jeg mener er særlig relevante å løfte frem og diskutere basert på studiens formål, sett i lys av tidligere forskning og relevant teori.

5.1 Tillit og anerkjennelse som ressurser verdt å satse på

Studiens resultater viser hvor stor betydning det har for ungdommen at de erfarer å bli satset på. Resultatene skildrer ungdom som har manglet kapabiliteter (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009), det vil si reelle muligheter, til å realisere det de ønsket å oppnå i sine liv. Flere har følt seg annerledes enn «de andre», de har hatt mindre penger og ikke hatt mulighet til å være med på aktiviteter. Mange har opplevd diskriminering på skolen, både av lærer og

jevnaaldrende, som førte til at de ikke trivdes på skolen. Noen hadde prøvd å skaffe seg jobb på egenhånd, men fikk aldri napp. Disse erfaringene er i tråd med tidligere forskning om utsatte og marginaliserte unge, som også fremhever opplevelsen av å ikke passe inn, opplevd diskriminering og ekskludering, mangel på penger og sosial støtte som ekskluderingsmekanismer (Fangen, 2009; Follesø et al., 2011; Osman et al., 2020; SocialRespons, 2021). Ungdommene, som nå er deltakere av «Veien til førerkortet», ble spurt – hva trenger dere for å få et bedre liv? Og de erfarte å bli hørt da de fortalte hva de trengte. Dette var et signal om at de ble anerkjent som kompetente til å selv avgjøre hva de trengte, og et signal om tillit til at de hadde «gode» intensjoner. Å få et gratis førerkort hadde stor symbolverdi, det medførte opplevelser av å endelig bli anerkjent og verdsatt som deltakere av samfunnet, som videre har ført til at ungdommene ønsker å vise seg verdig og gi noe tilbake for den sjansen de har fått. Dette kan forstås som en opplevelse av «mattering» (Prilleltensky, 2020), og samsvarer dessuten med det innvandrerungdom i Osman et al. (2020) fortalte, at for å føle seg inkludert og kunne bidra, måtte de først bli akseptert av samfunnet.

Resultatene viser at det var betydningsfullt at flere aktører stilte opp for å hjelpe ungdommene, samtidig som deres egne erfaringer og kunnskaper ble anerkjent og verdsatt av aktørene. Det kan forstås som at de erfarte å få kapabiliteter (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009) til å føle seg verdifull og bidra med noe verdifullt, som er de to komplementære opplevelsene av «mattering» (Prilleltensky, 2020). I likhet med mine resultater fant både Larsgaard et al. (2020) og Nortvedt et al. (2022) at unge som ble involvert og deltok i samskapende prosesser følte seg betydningsfulle, og opplevde å bli respektert og verdsatt for sin kunnskap. Samtidig peker begge de overnevnte studiene på at mens noen opplever likeverd og å bli hørt, erfarer andre at deres kunnskap ikke verdsettes. I motsetning kom dette ikke frem i mine resultater, som derav reiser spørsmål om de stemmene som ikke ble hørt i denne studien ville nyansert dette bildet.

Å kunne bruke seg selv og sine erfaringer til å hjelpe andre ungdommer ble vektlagt som betydningsfullt, og gjorde at intervjupersonene endret oppfatninger av seg selv. Etter innsats i eget liv hadde de tro på at de hadde noe verdifullt å bidra med, og muligheten til å jobbe sammen med de ansatte i Uteseksjonen opplevdes som en tillitserklæring. Å reforhandle identitet (hvem ungdommene kan være, og hva de kan gjøre) var også sentralt. Å få mulighet

til å være noe annet enn det ungdommene kanskje var stemplet som, kan dermed forstås som en kilde til utvikling av kapabiliteter (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009) gjennom involvering og å være til nytte i det oppsøkende arbeidet til andre ungdommer. I likhet peker både Espersen et al. (2018) og Duke et al. (2023) på at samskapende arenaer kan bidra til transformasjon av roller og identiteter, hvor både de «utsatte» selv og andre aktører endrer sin oppfatning av dem fra passive og sårbare til likeverdige deltakere. Dessuten finner Lid et al. (2022) at det i kriminalitetsforebyggende arbeid er essensielt at ungdommer opplever at hjelperen er i stand til å forstå dem og det miljøet de er en del av og har vokst opp i. Dermed kan denne involveringen av ungdommene i det oppsøkende arbeidet være en investering som ikke bare øker deres trivsel og fremtidige livssjanser, men også være viktig for å nå ut til og hjelpe andre ungdommer.

Flere av intervjupersonenes tidligere erfaringer i møte med politiet er i tråd med Solhjell et al. (2019) sine funn, som viser at minoritetsungdom som opplevde å bli diskriminert av politiet følte seg stemplet som kriminelle og mindreverdige i samfunnet. Denne studiens resultater viser at det var betydningsfullt å få reforhandlet sin identitet i relasjon til politiet, fra å være sett på som potensielle lovbrøyttere til å bli anerkjent som medborgere. Resultatene viser at å møtes på nye areaer, slik som fotballbanen, kan være viktig for å transformere roller. Osman et al. (2020) peker også på at alternative arenaer for møter mellom mennesker, som skaper gjensidighet uavhengig av kultur og bakgrunn, kan være viktig. Fotballbanen var en arena som la til rette for å møtes som likeverdige medspillere, som på den måten åpnet for å bli kjent med hverandre som likeverdige mennesker. Resultatene kan forstås som at intervjupersonene opplevde en form for gjensidig respekt. Å føle seg respektert er sentralt for å føle seg verdifull (Prilleltensky, 2020). Alle mennesker trenger å oppleve at man har verdi (Prilleltensky, 2020), og i lys av kapabilitetstilnærmingen (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009) kan det å få mulighet til å re-etablere relasjonen til politiet forstås som at de opplevde å bli tillagt verdi som de ikke hadde før, at deres meninger og motivasjoner (agency) ble verdsatt og vektlagt.

Resultatene viser initiativrike og handlekraftige ungdommer som både skaper og bruker muligheter for innhold i dagene sine, men som på grunn av mangel på kapabiliteter måtte skape muligheter i parallellsamfunn med egne spilleregler. Behovet for mening og det å bety noe for noen (mattering), er en sterk drivkraft, og resultatene understreker betydningen av at

ungdommene opplever å ha en likeverdig plass i samfunnet hvor de har kapabiliteter til å realisere det som gjør livet godt og meningsfullt. Resultatene viser også at tilrettelegging av betingelser (kapabiliteter) for at ungdom får bruke sin stemme og iboende handlekraft (agency) kan skape mestringsopplevelser som engasjerer og motiverer til utvikling av flere kapabiliteter og bevissthet rundt eget handlingsrom. Dette gjenspeiler dessuten helsefremmende arbeid slik WHO (1986) definerer det, som handler om å sette den enkelte i stand til større innflytelse og økt kontroll over forhold som påvirker helsen. I forlengelsen av en slik forståelse er det rimelig å tro at prosjektet «Veien til førerkortet» bidrar til å fremme sosial inkludering, og at kapabiliteter som tillit og anerkjennelse er av særskilt betydning for deltakernes mulighet til realisering av det de opplever som et godt og meningsfullt liv.

5.2 Hjelpsom hjelp fra gode relasjoner på veien til førerkortet

Resultatene viser at både de voksne i Uteseksjonen og de andre deltakerne i prosjektet var betydningsfulle medspillere på veien til førerkortet. Da intervjupersonene fortalte om endringer i livssituasjonen og hva som har vært betydningsfullt for dem for å få til ønskede endringer, snakket samtlige om de voksne i Uteseksjonen. Også når intervjupersonene ble spurt om prosjektet «Veien til førerkortet», snakket mange om den hjelpen de hadde fått fra, ofte navngitte, voksne i Uteseksjonen før prosjektet ble skapt. I denne sammenhengen kan det bety at disse relasjonene ga ungdommene kapabiliteter (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009) til å utvikle seg og realisere det de ønsket å oppnå. Resultatet viser at det ikke holder å bare skaffe til veie materielle ressurser - støttende og varige relasjoner hvor ungdommene opplever «mattering» (Prilleltensky, 2020), er like betydningsfulle. Betydningen av gode og varige relasjoner basert på tillit for å komme i posisjon til å støtte og engasjere utsatte unge, løftes frem i en rekke tidligere studier (Follesø, 2010; Follesø et al., 2011; Fyhn et al., 2021; Lid et al., 2022; Zlotowitz et al., 2016). Follesø et al. (2011) formidler at ungdommer som av ulike grunner har opplevd at voksne ikke er til å stole på, kan trenge tid til å opparbeide tillit, og at ungdommen må erfare gjentatte ganger at den voksne er til å stole på. Dessuten fremhever Lid et al. (2022) at å møte ungdom på deres egne arenaer og på denne måten bygge tillitsbaserte relasjoner, virker å være en sentral forutsetning for å lykkes med kriminalitetsforebyggende arbeid. Dette gjenspeiles i mine resultater, hvor de etablerte og

tillitsbaserte relasjonene ungdommene har til de voksne i Uteseksjonen ble fremhevet som en forutsetning for å la seg veilede til å gjøre endringer i eget liv.

Hjelp til å fylle hverdagen med et alternativt og meningsfullt innhold er et annet vesentlig aspekt med støtten fra Uteseksjonen. Når en forutsetning for å få et gratis førerkort er å holde seg unna rus og kriminalitet, må deltakerne ha kapabiliteter (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009), altså reelle muligheter til å bryte ut av slike miljøer og handlingsmønstre. Dette handler om å være uavhengig av «*den gamle inntekten*», oppleve mening og struktur i hverdagen, og finne tilhørighet i et oppløftende fellesskap. En slik overgang kan dessuten være vanskelig og oppleves som en slags rotløshet, og stødige relasjoner blir særlig viktig å kunne lene seg på da. Det er betydningsfullt at støtteapparatet har handlingsrom og muligheter som bidrar til å skape alternativt innhold i livet. Det holder altså ikke bare med et mål langt der fremme om et førerkort, for mange er det en lang vei med flere hindringer. Resultatene viser at støtten de fikk fra Uteseksjonen ikke var forhåndsdefinert eller begrenset til en type støtte. Den enkeltes individuelle behov ble møtt, alt fra veiledning, praktisk hjelp og emosjonell støtte på veien til førerkortet. Fleksibilitet og individuell tilpasning framstår som betydningsfullt for intervjupersonene, og kan i lys av kapabilitetstilnærmingen (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009) forstås som strategier for å gi den enkelte ungdommen kapabiliteter til å nå sine mål.

Førerkortet var for alle et mål, som symboliserte kapabiliteter til å realisere en fremtid som de ønsket seg. I all hovedsak skildret ungdommene «vanlige» A4 liv da de fortalte om drømmer for fremtiden – å ha et fint hus og bil, og å ha en meningsfull jobb hvor de kan tjene nok til å ta vare på familien og være uavhengig av hjelp. Follesø et al. (2011) viser tilsvarende funn, og fremhever betydningen av hjelpere som spør etter ungdommens drøm og viser at de har tro på den. I forlengelsen av det er også selve førerkortet betydningsfullt for intervjupersonene, fordi det oppleves som hjelpsom hjelp på den måten at det både skaper kapabiliteter å *ha* førerkortet, men også at førerkortet som et konkret mål å jobbe mot vekker motivasjon her og nå. Betydningen av at ungdom opplever innsatsen de gjør som meningsfull og relevant for egen livssituasjon og mål, løftes frem i flere studier (Ravenscroft et al., 2020; Schmid, 2021; Steig et al., 2018; Zlotowitz et al., 2016). Dessuten belyser både Ravenscroft et al. (2020) og Steig et al. (2018), med analytisk hjelp av selvbestemmelsesteorien, hvordan indre motivasjon kan påvirkes av ytre motivasjon. Dette i

likhet med mine resultater, hvor førerkortet, og anerkjennelsen som førerkortet representerer, kan forstås som ytre motivasjon, som har betydning for deltakernes indre motivasjon.

Som det kommer frem i resultatene har mange av intervjupersonene erfart å ikke passe inn noen plass. For flere var dette en viktig grunn til at de havnet i det de omtalte som «dårlige miljøer». Mennesker trenger hverandre, og vi dras mot fellesskap hvor vi kan føles oss betydningsfulle (Prilleltensky, 2020), dermed kan det tolkes at intervjupersonene som havnet i «dårlige miljø» fikk dekt noen grunnleggende behov, som de ikke fikk dekt noen annen plass. Derimot opplevde mange å finne et alternativt fellesskap i «guttegruppa» på Uteseksjonen, og samholdet ble fremhevet som en viktig grunnmur for skapelsen av «Veien til førerkortet». Dette samsvarer med tidligere studier som viser at sosial kapital, her som dannelse av sosiale nettverk med felles engasjement og sosial støtte, er en forutsetning for å engasjere innbyggere til samskaping (Slettebø et al., 2012; Stougaard, 2021; Voorberg et al., 2015).

Resultatene viser at forhold knyttet til det sosiale miljøet blant deltakerne av prosjektet og i «guttegruppa» ble vektlagt som betydningsfullt. Sentralt var opplevelsen av samhold og tilhørighet i et fellesskap som på mange måter delte livserfaringer og utfordringer, men også drømmer og mål for fremtiden. Deltakerne hadde dermed forståelse for hverandre, og dette førte til gjensidig støtte, som kan forstås som «mattering» (Prilleltensky, 2020). Schmid (2021) fremhever i sin studie at ungdommer i fellesskap kan løfte hverandre opp og motivere hverandre til realisering av mål og drømmer. Betydning av at ungdommer opplever å tilhøre et sosialt fellesskap dokumenteres også i flere studier om inkludering av utsatte unge (Follesø et al., 2011; Frøyland et al., 2022; Steig et al., 2018). Studiens resultater viser at gjennom prosjektet «Veien til førerkortet» utviklet flere av intervjupersonene kapabiliteter (Nussbaum, 2011; Sen, 2005, 2009) til å være rollemodeller for hverandre, men også for andre ungdommer. Dermed opplevde de å bidra med noe verdifullt, som gjorde at de følte seg verdifulle (mattering) (Prilleltensky, 2020).

Samtidig som deltakerne ble myndiggjort og anerkjent som likeverdige og kunnskapsbærende aktører i prosjektet, og flere av intervjupersonene sa at de ville være selvstendige, ga mange uttrykk for at de også trengte støtte og det å vite at de kunne «*løpe tilbake hit og si at nå trenger jeg hjelp*». Dette sees i lys av det Espersen et al. (2018) finner,

at samtidig som samskaping kan bidra til transformasjon av roller, kreves det fleksibilitet til at de «utsatte» kan gå inn og ut av ulike roller, og være «sårbar» med behov for støtte i en sammenheng, og en ressurs og aktiv bidragsyter i en annen. Vanleene et al. (2020) fremhever betydningen av at også hjelpere i samskapende prosesser evner å innta flere roller i møte med utsatte innbyggere for å fremme verdiskaping, og finner at hjelperen må ha handlingsrom til å kombinere ulike roller etter behov. Rollene som fremheves her er venn, leder, representant og formidler (Vanleene et al., 2020). I «Veien til førerkortet» gjenspeiler de voksne i Uteseksjonen slike hjelpere, som innehar flere roller og som kombinerer disse etter behov i møte med den enkelte ungdommen. Særlig rollene som «venn» og «representant», slik de blir beskrevet av Vanleene et al. (2020), skildres i denne studiens resultater. Rollen som «venn» kan knyttes til de etablerte relasjonene mellom ungdommene og de voksne. Som nevnt gjerne navngitte voksne. Enkelt personer som oppleves avgjørende for en ungdom, gjør ifølge Kindt & Strand (2020) situasjonen sårbar fordi de «enestående enkeltindividene» ikke kan erstattes så lett. Av den grunn forstås Uteseksjonens rolle som «representant» betydningsfull. Eller som Uteseksjonen skriver; «dritten i midten» (Trondheim Kommune, u.å.). Her innebærer denne rollen brobygging mellom ungdommene og de andre aktørene i prosjektet, for eksempel politiet, men også brobygging til samfunnsarenaer som ungdommene har vært ekskludert fra. Mange har fått helt nødvendig hjelp til å få seg jobb, og flere har fått hjelp i møter med både skolen og kriminalomsorgen, blant andre arenaer. Slik tilrettelegges det for at ungdommene kan utvide sine sosiale nettverk gjennom dannelse av nye bekjentskap som de ikke hadde kapabiliteter til å danne på egenhånd. I lys av det teoretiske rammeverket (Nussbaum, 2011; Prilleltensky, 2020; Sen, 2005, 2009) kan denne brobyggerrollen forstås som betydningsfull fordi ungdommene får tilgang på flere kilder til å oppleve «mattering». Som en konsekvens blir kanskje ikke de «enestående enkeltindividene» så avgjørende likevel. I motsetning til mine funn fant Zlotowitz et al. (2016) at hjelperne i det samskapte prosjektet ikke kom i posisjon til å «bygge bro» mellom ungdommene og lokale tjenester eller samfunnsressurser. Disse ungdommene ga uttrykk for frustrasjon over at samfunnet ikke endret seg selv om *de* endret seg, noe som førte til en følelse av håpløshet og lav motivasjon (Zlotowitz et al., 2016).

Uoverensstemmelsen i våre funn kan ganske enkelt forklares av at intervjupersonene i min studie hadde en oppfatning av at det var *samfunnet* som anerkjente dem og ga dem muligheten til å skape «Veien til førerkortet», som ytterligere understreker betydningen av at

ungdommer som «skal hjelpes» til et deltakende liv opplever at de er ønsket og velkommen, og at de har en likeverdig plass i samfunnet. Resultatene viser betydningen av at Uteseksjonen ikke slipper taket i ungdommene, men aktivt oppsøker dem og følger dem opp over tid, også i overganger og i møte med offentlige tjenester og nye arenaer.

5.3 Metodediskusjon

Det er flere forhold som kan ha betydning for studiens kvalitet. I det følgende redegjør jeg for hvordan jeg har tilnærmet meg forhold som kan ha påvirket studiens reliabilitet og validitet.

5.3.1 Reliabilitet

Reliabilitet dreier seg om pålitelighet. I kvantitative studier handler reliabilitet om hvorvidt studiens resultater kan reproduseres i senere tid og at fremgangsmåten kan etterprøves av andre forskere (Dalen, 2011, s 93 ; Kvale & Brinkmann, 2015, s 276). I kvalitativ forskning innebærer pålitelighet at forskningsmetoden er beskrevet på en transparent måte. Det vil si at valg er redegjort for, samt faktorer som kan ha påvirket valgene. (Dalen, 2011, s 91). Ifølge Tjora (2017) er et hovedpoeng å belyse de forhold som kan påvirke intervjusituasjonen og resultatene som framkommer. Her er det også sentralt å gjøre rede for forskerens forforståelse, fordi den har betydning for metodiske valg og derav resultatene. I kvalitative intervjustudier utvikles resultatene gjennom intersubjektivitet mellom forskeren og intervjupersonen, og det kvalitative intervjuet representerer en samspillsituasjon som ikke kan fastsettes til en bestemt mal (Dalen, 2011). På grunn av dette blir det vanskelig å etterprøve resultatene, men selve fremgangsmåten eller metoden kan etterprøves. For å styrke denne studiens reliabilitet har jeg etter beste evne beskrevet alle ledd underveis i forskningsprosessen på en nøyaktig måte, og belyst forhold som kan ha påvirket intervjusituasjonen. Jeg har gjort rede for min forforståelse og synliggjort mine refleksjoner. Gjennom transparens gir jeg leseren innblikk i metodiske valg og vurderinger jeg har gjort for å utvikle den kunnskapen som presenteres i studiens resultater. På den måten får leseren mulighet til å vurdere kritisk i hvilken grad studiens resultater er pålitelige.

5.3.2 Validitet

Validitet dreier seg om studiens gyldighet, og påvirkes av flere forhold (Dalen, 2011, s 95-99) I det følgende diskuterer jeg noen forhold av betydning for denne studiens indre validitet (hvorvidt metodiske valg skaper valide resultater) og ytre validitet (hvorvidt resultatene er overførbare til andre kontekster).

Metoden skal understøtte formålet med studien (Malterud, 2017, s 192). Grunnlaget for å drøfte gyldigheten av metodiske valg, er at de er tilpasset den aktuelle studiens formål og problemstilling (Dalen, 2011, s 96). I denne studien var det hensiktsmessig å velge kvalitativt design, med individuelle, semi-strukturerte dybdeintervju for å få så rike data som mulig om hva deltakerne opplevde som betydningsfullt med prosjektet «Veien til førerkortet».

Fordi jeg som forsker bruker meg selv som et instrument, har det betydning for studiens resultater og derav resultatenes gyldighet. For å styrke validiteten har jeg som et første ledd gjort rede for min for forståelse, slik at leseren har mulighet til å kritisk vurdere hvordan denne kan ha påvirket tolkning og resultater. Jeg har fra tidligere ingen tilknytning til Uteseksjonen, prosjektet, eller noen av deltakerne. Det første møtet mellom meg og intervjupersonene var i intervjusituasjonen. På den måten var jeg en utenforstående, som har utviklet min forståelse gjennom denne forskningsprosessen (Thagaard, 2018, s 190). Det kvalitative intervjuet bygger på menneskelig samspill, og det er en metodisk forutsetning at det skapes intersubjektivitet mellom meg som forsker og intervjupersonen. I

samfunnsforskning omfatter «intersubjektivitet» hvordan opplevelser og situasjonstolkninger blir felles mellom mennesker (Dalen, 2011, s 95). Det intervjupersonene har valgt å uttale, er preget av forholdet mellom meg som forsker og den enkelte intervjupersonen, i den aktuelle intervjusituasjonen. Mine tolkninger av det intervjupersonen uttaler, er også preget av dette forholdet. Det er mitt ansvar som forsker å legge til rette for at det skapes intersubjektivitet, noe jeg etter beste evne har forsøkt å gjøre. Det kan tenkes at min identitet som ung kvinne har hatt betydning for hva de unge mennene har valgt å dele. På den ene siden kan hende at det opplevdes trygt å dele visse perspektiver med meg som relativt jevnaldrende. Det kan også tenkes at det oppleves tryggere å dele personlige og følsomme tanker og opplevelser med en kvinnelig intervjuer, enn med en mannlig intervjuer. På den andre siden kan det at jeg som intervjuer er av motsatt kjønn ha ført til mer reserverte og filtrerte uttalelser fra de unge mennene.

Utvalget var strategisk basert på at deltakerne hadde førstehånds erfaringer med deltakelse i prosjektet noe som fremmer troverdighet og gyldighet av data. De ble håndplukket av en ansatt i Uteseksjonen (se delkapittel 3.3.1). Studiens utvalg representerer omtrent en sjettedel av prosjektets deltakere og det ble lagt vekt på å få til et bredt utvalg, noe som styrker resultatenes validitet. Samtidig er resultatene i denne studien basert på det utvalget jeg fikk tilgang til, og et annet utvalg kunne ha ført til flere nyanser eller andre resultater. Deltakelse i intervju krever evne og vilje til å verbalisere sine erfaringer og synspunkter. Det kan derfor være erfaringer som ikke har fått en stemme i denne studien, noe som er en svakhet ved studien.

I en intervjustudie er det intervjupersonenes egne ord og fortellinger som utgjør hovedtyngden av det materialet som skal danne grunnlaget for tolkning og analyse (Dalen, 2011, s 97). Derfor er det viktig at dette materialet blir så fyldig og relevant som mulig, og validiteten kan styrkes ved at intervjueren stiller spørsmål som gir intervjupersonene anledning til å gi innholdsrike og fyldige uttalelser (Dalen, 2011, s 97). Som beskrevet i delkapittel 3.3.3 ble det første intervjuet i denne studien gjennomført av min veileder og medforsker, som er en erfaren intervjuer. På denne måten fikk jeg anledning til å lære hvordan intervjueren kan følge intervjupersonens fortellinger og formulere gode oppfølgingsspørsmål. Dette tok jeg med videre i de intervjuene jeg gjennomførte alene. Som førstegangsforsker erkjenner jeg imidlertid at min mangel på erfaring kan ha påvirket min evne til å stille «de riktige» oppfølgingsspørsmålene. En erfaren intervjuer ville trolig innsamlet et fyldigere datamateriale, som følgelig ville hatt betydning for studiens resultater.

Gjennom tolkningsprosessen utvikles det en dypere forståelse av det som studeres (Dalen, 2011, s 98). Valg av teoretiske perspektiver skal representere redskaper som tydeliggjør hva som er ment å undersøke. Det teoretiske rammeverket har betydning for resultatene som utvikles, og andre perspektiver kan medføre andre resultater. Ifølge Silverman (2014, s 84, sitert i Thagaard, 2018, s 189) kan studiens validitet styrkes ved å beskrive det teoretiske rammeverket som representerer grunnlaget for tolkningen, og hvordan analysen gir grunnlag for tolkningene. Jeg har styrket validiteten ved å gjøre rede for valg av det teoretiske rammeverket i kapittel 2, og videre i delkapittel 3.5.3 beskrive hvordan jeg gjennom en abduktiv tilnærming til den tematiske analysen har utviklet temaene. Jeg har også drøftet foreløpige tolkninger med min veileder og medforsker, noe som også styrker validiteten

(Thagaard, 2018, s 189). I resultatkapittelet anvender jeg sitater i sin naturlige form, på denne måten får leseren danne en forståelse av datagrunnlaget. Dette kan ifølge Kvale og Brinkmann (2015, s 212) bidra til å styrke studiens validitet. Jeg er oppmerksom på at sitater fra enkelte intervjupersoner er overrepresentert i resultatene. Det må understrekes at jeg etter beste evne har forsøkt å unngå det Dalen (2011, s 99) kaller «eliteskjevhet». Jeg har vært tro til den tematiske analysen og sett etter mønster på tvers av datamaterialet. Min oppfatning er at de sitatene som er anvendt er fyldige beskrivelser av det som har vist seg som gjentakende blant intervjupersonene.

Ytre validitet handler om hvorvidt resultatene er overførbare til andre kontekster.

Resultatene er skapt i en spesifikk kontekst. Beskrivelser av konteksten er derfor vesentlige for å kunne bedømme hvorvidt resultatene er overførbare til andre kontekster. Ifølge Andenæs (2001, sitert i Dalen, 2011, s 96) er det den som mottar informasjon fra forskningsresultatene, altså leseren, som avgjør hvor anvendelige et resultat er for andre situasjoner. Overførbarhet, eller ytre validitet, handler om hvorvidt studiens resultater har gyldighet utover utvalget og den aktuelle konteksten, og kan overføres som relevante og anvendbare til andre kontekster og situasjoner (Johannessen et al., 2011, s 230-231). Jeg har bidratt til overførbarhet gjennom rike beskrivelser av konteksten som studien utspiller seg i. Samtidig skal deltakernes integritet og identitet beskyttes, slik at noe informasjon om konteksten er holdt tilbake. Disse avveiningene har vært gjenstand for diskusjon med mine veiledere gjennom hele forskningsprosessen. På grunn av studiens ramme og kontekst, hvor deltakerne tilhører en målgruppe omtalt som sosialt utsatt, og et viktig mål i prosjektet er å hindre utenforskap, kan det tenkes at studiens funn er overførbare til andre kontekster som tar for seg slike sosiale praksiser. Denne antakelsen styrkes også gjennom sammenstilling av denne studiens funn med tidligere forskning. Samtidig har begreper som «utsatt» og «utenforskap» en betydning som er sosialt konstruert, og betydningen vil naturligvis kunne være annerledes i andre kulturer eller i senere tid.

6 Konklusjon

I denne studien har jeg utforsket deltakere av «Veien til førerkortet» sine erfaringer og opplevelser knyttet til prosjektet. Forankret i 0-24 samarbeidets overordnede målsetting om å forebygge utenforskap, er hensikten med «Veien til førerkortet» å gi ungdommene treffsikker hjelp, basert på det de forteller at de trenger for å få et bedre liv. Denne studiens formål var å oppnå forståelse av hvordan deltakerne opplever at prosjektet påvirker livene deres og hva de vektlegger som betydningsfullt.

Resultatene indikerer at «Veien til førerkortet» har hatt betydning i deltakernes liv på flere måter. Opplevelsen av å bli satset på og anerkjent som verdige deltakere av samfunnet gir ungdommene reelle muligheter til å ta sats, forfølge og realisere det de ønsker seg i livet. Å bli anerkjent som en kunnskapsbærer og få mulighet til å bruke seg selv til nytte for andre har betydning for deltakernes selvoppfatning og tro på seg selv. Tilrettelegging for gode møter mellom ungdommene og politiet, på en arena hvor de møtes som likeverdige mennesker, viser seg å være betydningsfullt, og lar ungdommene re-etablere sine relasjoner til politiet. Selve førerkortet symboliserer reelle muligheter til å realisere en fremtid som de ønsker seg, og er en viktig «belønning» som vekker indre drivkraft. Likevel er det den anerkjennelsen som førerkortet symboliserer, som vektlegges som betydningsfull.

Uteseksjonen har en sentral rolle langs deltakernes vei til førerkortet. Trygge voksne som over tid har vist seg verdige ungdommenes tillit, og dermed opparbeidet seg en posisjon til å støtte, veilede og gi råd. De samme voksne som bidrar til å skape meningsfullt innhold i hverdagen, legger til rette for mestringsarenaer, bygger bro mellom ungdommene og andre aktører, og knytter dem til viktige samfunnsarenaer. Av den grunn er Uteseksjonen for mange vesentlig for i det hele tatt å ha mulighet til å oppnå førerkortet gjennom prosjektet.

Felleskap og samhold blant deltakerne og i «guttegruppa» vektlegges også som betydningsfullt, hvor ungdommene heier på hverandre, motiverer hverandre, og regulerer hverandre gjennom prososiale relasjoner.

6.1 Implikasjoner for praksis og videre forskning

Denne studiens resultater bekrefter tidligere forskning som viser at gode og langvarige relasjoner til hjelperen er viktig for å fremme inkludering av utsatte unge, samtidig som de løfter frem verdien av å se de unge i nytt lys, og ikke minst vise dem gjennom handling at de anerkjennes som verdifulle ressurser for fellesskapet. Resultatene indikerer at denne måten å jobbe *med* de unge, kan bidra til at hjelpen oppleves hjelpsom, og at det gir målgruppen reelle muligheter til å «sitte i førersetet» i egne liv. Ved å betrakte de unge som kunnskapsbærende samarbeidspartnere og mobilisere deres iboende ressurser, legges det til rette for at de kan delta aktivt på arenaer hvor de opplever at de har noe verdifullt å bidra med. I et folkehelseperspektiv er denne måten å jobbe på viktig helsefremmende arbeid, fordi den enkelte settes i stand til større innflytelse og kontroll over forhold som påvirker helse og livskvalitet. Følgelig kan det ha betydning for en bærekraftig samfunnsutvikling. Med dette håper jeg at denne studien kan være til inspirasjon for både politikktutvikling og videre forskning.

Når behovet for å tenke nytt for å sikre mer treffsikre løsninger på sammensatte sosiale behov erkjennes i økende grad, og samskaping som virkemiddel får større utbredelse i offentlig sektor, er det også behov for kunnskap om hvordan slike løsninger oppleves av de det er ment for. Ved å utforske ungdommers opplevelser og erfaringer fra et samskapt prosjekt for å oppnå forståelse av hva det kan bety for deres liv, bidrar denne studien med verdifull kunnskap til et forskningsfelt som er begrenset, særlig i norsk kontekst. Imidlertid er studien basert på et lite utvalg, og det ville vært verdifullt å få frem stemmene til flere av deltakerne. Senere forskning kan med fordel legge til rette for at også de som i utgangspunktet «vegrer seg» for å bli intervjuet, får bli hørt. Denne studien er basert på informasjon fra et spesifikt prosjekt i en bestemt kontekst. For et bredere kunnskapsgrunnlag er det behov for flere studier av hva samskaping kan bety for denne målgruppen i flere kontekster.

6.2 Avsluttende ord

Etter datainnsamlingen ble det publisert konkrete «historier» på prosjektets hjemmeside, som formidler hva deltakerne av «Veien til førerkort» har oppnådd, og dette vil jeg dele som en avslutning på denne masteroppgaven:

«8 av de første 20 har førerkort. En har truckførerbevis. 16 av 20 står i jobb, skole eller lærlingeløp. 8 har startet et gatemeglingskurs i regi av Røde Kors Fellesverket. 2 har skrevet under taushetspliktskjema og skal jobbe oppsøkende med ansatte i Uteseksjonen som erfaringskonsulenter / ung til ung-formidlere. 2 har vært og møtt Helseministeren for å gi innspill til opptrappingsplanen for psykisk helse. Politiet ser en markant nedgang i kriminalitet og jobber nå med en analyse som sikrer riktige tall. 2 har startet med rusbehandling.» (Trondheim Kommune, u.å.)

Det ovenstående antyder lovende konsekvenser av «Veien til førerkortet». For å vurdere hva dette kan bety for å fremme samfunnsdeltakelse og forebygge utenforskap, er det imidlertid behov for studier som kan dokumentere effekter og utfall i et langsiktig perspektiv.

Litteraturliste

- Agger, A., & Tortzen, A. (2015). *Forsknings review om samskabelse*. University College Lillebælt.
- Agger, A., Tortzen, A., & Rosenberg, C. (2018). Hvilken værdi skaber vi med samskabelse? I *Hvilken værdi skaber vi med samskabelse?* Professionshøjskolen Absalon.
- Barne- likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2015). *Barn som lever i fattigdom. Regjeringens strategi (2015-2017)*.
https://www.regjeringen.no/contentassets/ff601d1ab03d4f2dad1e86e706dc4fd3/barn-som-lever-i-fattigdom_q-1230-b.pdf
- Barnekonvensjonen. (1989). *Konvensjon om barnets rettigheter (20-11-1989)*. Lovdata.
https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30/KAPITTEL_8#KAPITTEL_8
- Berger, P., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality*. Penguin Books.
- Bjørndal, L. D., Ebrahimi, O. V., Lan, X., Nes, R. B., & Røysamb, E. (2023). Mental health and environmental factors in adults: A population-based network analysis. *American Psychologist*.
<https://doi.org/10.1037/amp0001208>
- Braun, V., & Clarke, V. (2021). Can I use TA? Should I use TA? Should I *not* use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches. *Counselling and Psychotherapy Research*, 21(1), 37–47. <https://doi.org/10.1002/capr.12360>
- Braun, V., & Clarke, V. (2022). *Thematic analysis: A practical guide*. SAGE.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism* (2. utg.). Routledge.
- Dahlgren, G., & Whitehead, M. (1991). Policies and strategies to promote social equity in health. Background document to WHO - Strategy paper for Europe. *Institute for Futures Studies, Arbetsrapport, 14*.
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- de Graaf, L., van Hulst, M., & Michels, A. (2015). Enhancing Participation in Disadvantaged Urban Neighbourhoods. *Local Government Studies*, 41(1), 44–62.
<https://doi.org/10.1080/03003930.2014.908771>
- Duke, K., Gleeson, H., Dabrowska, K., Dich Herold, M., Rolando, S., & Thom, B. (2023). Building Cultures of Participation: Involving Young People in Contact with the Criminal Justice System in the Development of Drug Interventions in the United Kingdom, Denmark, Italy and Poland. *Youth Justice*, 23(1), 97–116. <https://doi.org/10.1177/14732254221075206>
- Espersen, H. H., Lundgaard Andersen, L., Petersen, A., & Olsen, L. (2018). *Inklusion og deltagelse af sårbare borgergrupper i samskabende arenaer: Evaluering af tre partnerskaber mellem councils and municipalities*. VIVE. <https://www.vive.dk/media/pure/4vlgypzj/2309741>
- Fangen, K. (2009). Sosial ekskludering av unge med innvandrerbakgrunn—Den relasjonelle, stedlige og politiske dimensjonen. *Tidsskrift for ungdomsforskning (trykt utg.)*, 9, 91–112.
- Fledderus, J., Brandsen, T., & Honingh, M. E. (2015). User co-production of public service delivery: An uncertainty approach. *Public Policy and Administration*, 30(2), 145–164.
<https://doi.org/10.1177/0952076715572362>
- Flett, G. (2018). *The Psychology of Mattering: Understanding the Human Need to be Significant*. Elsevier Academic Press.
- FN. (2023, april 4). *FNs bærekraftsmål*. FN-sambandet. <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>
- FN/United Nations Department of Economics Social Affairs. (2016). Identifying social inclusion and exclusion. I *Report on the world social situation 2016: Leaving no one behind: The imperative*

- of inclusive development* (s. 17–31). United Nations. <https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210577106c006/read>
- Folkehelseloven. (2012). *Lov om folkehelsearbeid* (LOV-2011-06-24-29). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>
- Follesø, R. (2010). Ungdom, risiko og anerkjennelse. Hvordan støtte vilje til endring? *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 10(1), Artikkel 1. Hentet fra <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/1048>
- Follesø, R., Halås, C. T., Mevik, K., Mathisen, R., Tveraabak, M., Hutchinson, G. S., & Jakobsen, T. (2011). *Gi viljen en mulighet!: Sluttrapport Ungdom i svevet 2007-2010* (12). Universitetet i Nordland.
- Fossheim, H. J., & Ingierd, H. (2015). *Etniske grupper*. Forskningsetikk. <https://www.forskningsetikk.no/ressurser/fbib/bestemte-grupper/etniske-grupper/>
- Frøyland, K. (2017). Sentrale kvalitetar i arbeidsinkludering av sårbar ungdom, slik ungdom sjølv og arbeidsgivarar opplever det. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 17(2). Hentet fra <https://journals.oslomet.no/index.php/ungdomsforskning/article/view/2567>
- Frøyland, K., Alecu, A. I., Ballo, J. G., Leseth, A., & Sadeghi, T. (2022). *Inkludering av unge i skole, arbeid og samfunn – en sammenstilling av kunnskap fra nordisk forskning*. OsloMet. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/2984178>
- Fyhn, T., Radlick, R. L., & Sveinsdottir, V. (2021). *Unge som står utenfor arbeid, opplæring og utdanning (NEET). En analyse av unge i NEET-kategorien* (2). NORCE.
- Gough, B., & Madill, A. (2012). Subjectivity in psychological science: From problem to prospect. *Psychological Methods*, 17(3), 374–384. <https://doi.org/10.1037/a0029313>
- Hansen, I. L. S., Jensen, R. S., & Fløtten, T. (2019). *0–24-samarbeidet. Et kunnskapsgrunnlag*. Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-notater/0-24-samarbeidet-et-kunnskapsgrunnlag>
- Hansen, I. L. S., Jensen, R. S., & Fløtten, T. (2020). *Trøbbel i grenseflatene. Samordnet innsats for utsatte barn og unge*. Fafo. <https://fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/trobbel-i-grenseflatene>
- Heimburg, D. v, Guribye, E., & Iversen, L. (2021). Reorientering av velferd gjennom samskapende aksjonsforskning. I O. Ness & D. V. Heimburg (Red.), *Aksjonsforskning: Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn* (s. 35–59). Fagbokforlaget.
- Heimburg, D. v, Langås, S. V., & Ytterhus, B. (2021). Feeling Valued and Adding Value: A Participatory Action Research Project on Co-creating Practices of Social Inclusion in Kindergartens and Communities. *Frontiers in Public Health*, 9, 604796. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2021.604796>
- Heimburg, D. v, & Ness, O. (2021). *Aksjonsforskning: Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn*. Fagbokforlaget.
- Helsedirektoratet. (2014a). *Psykisk helse og trivsel i folkehelsearbeidet* (IS-2263). Helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet. (2014b). *Samfunnsutvikling for god folkehelse. Rapport om status og råd for videreutvikling av folkehelsearbeidet i Norge* (IS-2203). Helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet. (2017). *Program for folkehelsearbeid i kommunene 2017-2027: En satsing for å fremme barn og unges psykiske helse og livskvalitet*. Helsedirektoratet.
- Helsedirektoratet. (2018a). *Folkehelse og bærekraftig samfunnsutvikling. Helsedirektoratets innspill til videreutvikling av folkehelsepolitikken* (IS-2748). Helsedirektoratet.

- Helsedirektoratet. (2018b). *Styrkebasert tilnærming i lokalt folkehelsearbeid: Innbyggerinvolvering, myndiggjøring og deltakelse* (IS-2721). Helsedirektoratet.
- Hyggen, C. (2015). *Unge utenfor utdanning og arbeid i Norden: Utdfordringer, innsatser og anbefalinger*. Nordisk Minsterråd. <https://doi.org/10.6027/TN2015-536>
- Hyggen, C., & Ekhaugen, T. (2021). *Samfunnsøkonomisk vurdering av marginalisering og utenforskap* (42). Oslo Economics. <https://www.regjeringen.no/contentassets/015adcd9442b462e998821e3ee1b2973/samfunnsokonomisk-vurdering-av-marginalisering-og-utenforskap-oslo-economics.pdf>
- Jakobsen, M., & Andersen, S. C. (2013). Coproduction and Equity in Public Service Delivery. *Public Administration Review*, 73(5), 704–713. <https://doi.org/10.1111/puar.12094>
- Johannessen, A., Tuft, P. A., & Christoffersen, L. (2011). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Abstrakt forlag.
- Kime, N., McKenna, J., & Webster, L. (2013). Young people's participation in the development of a self-care intervention—A multi-site formative research study. *Health Education Research*, 28(3), 552–562. <https://doi.org/10.1093/her/cys107>
- Kindt, M. T., & Strand, A. H. (2020). *Hele mennesker – delte tjenester. Utenforskap blant unge i utsatte boområder*. Fafo. <https://www.fafo.no/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/hele-mennesker-delte-tjenester>
- Kobro, L. U., Lundgaard Andersen, L., Hygum Espersen, H., Kristensen, K., Skar, C., & Iversen, H. (2018). *Demokratisk innovasjon: Teorier og modeller for samskapende sosial innovasjon i norske kommuner*. <https://openarchive.usn.no/usn-xmlui/handle/11250/2482842>
- Krokstad, S. (2021). Hva skal til for å få flere i arbeid? *Tidsskrift for Den norske legeförening*. <https://tidsskriftet.no/2021/02/essay/hva-skal-til-fa-flere-i-arbeid>
- KS. (2015). *Fra utenforskap til inkludering. Grunnlagsdokument fram mot Kommunalpolitisk Toppmøte og Landstinget 2016*. <https://www.ks.no/contentassets/5ce373fd856544b9a4c0783f05756038/grunnlagsnotat-dialog-om-utenforskap-endelig.pdf>
- KS & Rambøll. (2019). *Utenfor-regnskapet. Dokumentasjon av investeringsmodellen*. KS. <https://www.ks.no/fagomrader/innovasjon/sosiale-investeringer/utenfor-regnskapet/slik-er-beregningene-gjort/>
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Larsgaard, A. K., Krane, V., & Larsen Damsgaard, H. (2020). Brikke eller aktør og samskaper? *Tidsskriftet Norges Barnevern*, 97(1), 04–21. <https://doi.org/10.18261/ISSN.1891-1838-2020-01-02>
- Lid, S., Rosten, M. G., Dullum, J. V., Hyggen, C., & Andersen, P. L. (2022). Forebyggende tiltak mot ungdomskriminalitet i Oslo kommune. Følgeforskning og evaluering. NOVA rapport 8/22. <https://oda.oslomet.no/oda-xmlui/handle/11250/3054910>
- Loeffler, E., & Bovaird, T. (2016). User and Community Co-Production of Public Services: What Does the Evidence Tell Us? *International Journal of Public Administration*, 39(13), 1006–1019. <https://doi.org/10.1080/01900692.2016.1250559>
- Malterud, K. (2001). Qualitative research: Standards, challenges, and guidelines. *The Lancet*, 358(9280), 483–488. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(01\)05627-6](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(01)05627-6)
- Malterud, K. (2016). Theory and interpretation in qualitative studies from general practice: Why and how? *Scandinavian Journal of Public Health*, 44(2), 120–129. <https://doi.org/10.1177/1403494815621181>

- Meld. St. 6 (2012-2013). *En helhetlig integreringspolitikk: Mangfold og fellesskap*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-6-20122013/id705945/>
- Meld. St. 14 (2020-2021). *Perspektivmeldingen 2021*. Det Kongelige Finansdepartement. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-14-20202021/id2834218/>
- Meld. St. 15 (2022-2023). *Folkehelsemeldinga—Nasjonal strategi for utjevning av sosiale helseforskjeller*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-15-20222023/id2969572/>
- Meld. St. 19 (2014-2015). *Folkehelsemeldingen: Mestring og muligheter*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-19-2014-2015/id2402807/>
- Meld. St. 29 (2012-2013). *Morgendagens omsorg*. Helse- og omsorgsdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld-st-29-20122013/id723252/>
- Meld. St. 32 (2020-2021). *Ingen utenfor—En helhetlig politikk for å inkludere flere i arbeids- og samfunnsliv*. Det Kongelige arbeids- og sosialdepartementet. <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/meld.-st.-32-20202021/id2856870/?ch=3>
- Mæland, J. G. (2021). *Forebyggende helsearbeid. Folkehelsearbeid i teori og praksis* (5. utg.). Universitetsforlaget.
- Nabatchi, T., Sancino, A., & Sicilia, M. (2017). Varieties of Participation in Public Services: The Who, When, and What of Coproduction. *Public Administration Review*, 77(5), 766–776. <https://doi.org/10.1111/puar.12765>
- NAV. (2023). *NAVs omverdensanalyse 2023-2035. Samfunnstrender og konsekvenser for NAV* (4). Arbeids- og velferdsdirektoratet. Tilgjengelig fra www.nav.no/omverdensanalyse
- ndla. (2021). *Hva er marginalisering?* Nasjonal digital læringsarena. <https://ndla.no/subject:1:fb6ad516-0108-4059-acc3-3c5f13f49368/topic:1:e47486fd-1c96-4e58-a0a2-d520d3950013/topic:1:a35a4b4a-e971-4277-a114-7bc4de332a0a/resource:10e6b9d7-6dfc-45d9-8d67-f5c7ceefb5d1>
- NESH. (2021). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Forskningsetikk. <https://www.forskningsetikk.no/retningslinjer/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/> (Lest 27.03.2022)
- Nortvedt, L., Olsen, C. F., & Sjølie, H. (2022). Young peoples' involvement in welfare service development—Is voice enough?—A thematic synthesis of qualitative studies. *Health Expectations*, 25(4), 1464–1477. <https://doi.org/10.1111/hex.13485>
- Nussbaum, M. C. (2011). *Creating Capabilities: The Human Development Approach*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctt2jbt31>
- OECD. (2011). *Together for Better Public Services: Partnering with Citizens and Civil Society*. OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264118843-en>
- Opptøyen, M. S. (2022). *En av fem opplever diskriminering*. Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/levekar/artikler/en-av-fem-opplever-diskriminering>
- Osman, F., Mohamed, A., Warner, G., & Sarkadi, A. (2020). Longing for a sense of belonging—Somali immigrant adolescents' experiences of their acculturation efforts in Sweden. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-Being*, 15(sup2), 1784532. <https://doi.org/10.1080/17482631.2020.1784532>

- Prilleltensky, I. (2005). Promoting well-being: Time for a paradigm shift in health and human services. *Scandinavian Journal of Public Health*, 33(66_suppl), 53–60. <https://doi.org/10.1080/14034950510033381>
- Prilleltensky, I. (2010). Child Wellness and Social Inclusion: Values for Action. *American Journal of Community Psychology*, 46(1), 238–249. <https://doi.org/10.1007/s10464-010-9318-9>
- Prilleltensky, I. (2020). Mattering at the Intersection of Psychology, Philosophy, and Politics. *American Journal of Community Psychology*, 65(1/2), 16–34. <https://doi.org/10.1002/ajcp.12368>
- Proba samfunnsanalyse. (2017). *Hva må til for at barn og unge gjennomfører sin opplæring? – Erfaringer og innspill fra brukerorganisasjoner*. bufdir.no | Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet. <https://bufdir.no/bibliotek/Dokumentside/?docId=BUF00004150>
- Ravenscroft, A., Dellow, J., Brites, M. J., Jorge, A., & Catalão, D. (2020). RadioActive101-Learning through radio, learning for life: An international approach to the inclusion and non-formal learning of socially excluded young people. *International Journal of Inclusive Education*, 24(9), 997–1018. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1503739>
- Robeyns, I. (2005). The Capability Approach: A theoretical survey. *Journal of Human Development*, 6(1), 93–117. <https://doi.org/10.1080/146498805200034266>
- Robeyns, I. (2017). *Wellbeing, Freedom and Social Justice: The Capability Approach Re-Examined*. Open Book Publishers. <https://doi.org/10.11647/OBP.0130>
- Russell, C. (2021). Styrkebasert lokalsamfunnsutvikling (ABCD). I O. Ness & D. v. Heimburg (Red.), *Aksjonsforskning: Samskapt kunnskap som endrer liv og samfunn* (s. 103–116). Fagbokforlaget.
- Schmid, E. (2021). «Alle sammen støtter hverandre og hjelper hverandre hvis vi trenger motivasjon»: Et elevperspektiv på læring og relasjoner i flerkulturelle videregående skoler med lave inntakskrav. *Nordisk tidsskrift for ungdomsforskning*, 2(1), 44–60. <https://doi.org/10.18261/issn.2535-8162-2021-01-03>
- Sen, A. (1992). *Inequality Reexamined*. Oxford University Press, Incorporated. <https://doi.org/10.1093/0198289286.001.0001>
- Sen, A. (2005). Human Rights and Capabilities. *Journal of Human Development*, 6(2), 151–166. <https://doi.org/10.1080/14649880500120491>
- Sen, A. (2009). *The idea of justice*. Allen Lane.
- Simonsson, S. F., Moe, A., & Marthinsen, E. (2023). Samskaping av velferdstjenester – en hegemonisk idé med tvetydig praksis. *Tidsskrift for velferdsforskning*, 26(1), 1–14. <https://doi.org/10.18261/tfv.26.1.2>
- Slettebø, T., Brodtkorb, E., & Dalen, H. (2012). Brukernes erfaringer og syn på kollektiv brukermedvirkning. s. 43-55. <https://vid.brage.unit.no/vid-xmlui/handle/11250/98991>
- SocialRespons. (2017). *Alle for én—Evaluering af prosjekt Alle for én—Et samskabelsesprosjekt i Sydhaven*. <https://socialrespons.dk/projekter-publikationer/ssp-kbh-buf-unge-udvikler-velfaerdsloesninger/alle-for-en/>
- SocialRespons. (2021). *Her er hvad de unge siger—Og hvad vi kan lære af dem*. <https://socialrespons.dk/projekter-publikationer/hvad-mener-gadeorienterede-unge-om-ungelivet-i-danmark/her-er-hvad-de-unge-siger-og-hvad-vi-kan-laere-af-dem/>
- Solhjell, R., Saarikomäki, E., Haller, M. B., Wästerfors, D., & Kolind, T. (2019). “We are Seen as a Threat”: Police Stops of Young Ethnic Minorities in the Nordic Countries. *Critical Criminology*, 27(2), 347–361. <https://doi.org/10.1007/s10612-018-9408-9>

- SSB. (2023). *Færre barn med vedvarende lavinntekt i 2021*. Statistisk sentralbyrå.
<https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/artikler/faerre-barn-med-vedvarende-lavinntekt-i-2021>
- Steig, M. H., Nodeland, S. M., & Abildsnes, E. (2018). «Nå har jeg endelig funnet noe jeg liker å gjøre»: En fokusgruppestudie av ungdom som har stått utenfor videregående opplæring. *Tidsskrift for ungdomsforskning*, 18(2).
- Stougaard, M. S. (2021). Co-producing Public Welfare Services with Vulnerable Citizens: A Case Study of a Danish-Somali Women's Association Co-producing Crime Prevention with the Local Authorities. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 32(6), 1389–1407. <https://doi.org/10.1007/s11266-020-00235-4>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse—En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- The World Bank. (u.å.). *Social Inclusion*. World Bank. Hentet 20. oktober 2023, fra <https://www.worldbank.org/en/topic/social-inclusion>
- Tjora, A. (2017). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis* (3. utg.). Gyldendal Akademisk.
- Torfin, J., Sørensen, E., & Røiseland, A. (2019). Transforming the Public Sector Into an Arena for Co-Creation: Barriers, Drivers, Benefits, and Ways Forward. *Administration & Society*, 51(5), 795–825. <https://doi.org/10.1177/0095399716680057>
- Trommald, M. (2017). Økte forskjeller—Gjør det noe? I *Oppvekstrapporten 2017* (s. 4–27). Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet.
https://bestill.bufdir.no/userfiles/products/284/Oppvekstrapporten_2017.pdf
- Trondheim Kommune. (2022). *Uteseksjonen i Trondheim—Trondheim kommune*.
<https://www.trondheim.kommune.no/uteseksjonen/>
- Trondheim Kommune. (2023). *Stein saks papir*. Trondheim kommune.
<https://www.trondheim.kommune.no/aktuelt/vare-satsingsomrader/oppvekst-og-utdanning/stein-saks-papir/>
- Trondheim Kommune. (u.å.). *PILOT 0-24 Innbyggernes modell*. Trondheim kommune.
<https://sites.google.com/trondheim.kommune.no/pilot-0-24/innbyggernes-modell>
- Udir. (u.å.-a). *0–24-samarbeidet – En helhetlig innsats for barn og unge*. 0–24-samarbeidet. Hentet 23. mai 2023, fra <https://0-24-samarbeidet.udir.no/>
- Udir. (u.å.-b). *Pilot for Programfinansiering*. 0–24-samarbeidet. Hentet 23. mai 2023, fra <https://0-24-samarbeidet.udir.no/prosjekt/pilot-for-programfinansiering/>
- Vanleene, D., Voets, J., & Verschuere, B. (2020). The co-production of public value in community development: Can street-level professionals make a difference? *International Review of Administrative Sciences*, 86(3), 582–598. <https://doi.org/10.1177/0020852318804040>
- Voorberg, W. H., Bekkers, V. J. J. M., & Tummers, L. G. (2015). A Systematic Review of Co-Creation and Co-Production: Embarking on the social innovation journey. *Public Management Review*, 17(9), 1333–1357. <https://doi.org/10.1080/14719037.2014.930505>
- WHO. (1986). *Ottawa Charter for Health Promotion*. World Health Organization.
<https://cir.nii.ac.jp/crid/1572824500529959168>
- Zlotowitz, S., Barker, C., Moloney, O., & Howard, C. (2016). Service users as the key to service change? The development of an innovative intervention for excluded young people. *Child and Adolescent Mental Health*, 21(2), 102–108. <https://doi.org/10.1111/camh.12137>

Vedlegg

Vedlegg 1: Intervjuguide

Del 1) Innledende spørsmål

1. Kan du fortelle litt om deg selv? (Hvor gammel du er, hvor du bor, familie etc)
2. Kan du beskrive en typisk uke i ditt liv? (Går du på skole, jobb, hva gjør du på fritiden?)
(Kan du fortelle om hvordan hverdagen din ser ut, og eventuelt hvordan den så ut før?)
3. Hvordan opplever du din mulighet til å delta på aktiviteter eller møteplasser som er viktig for deg?

Del 2)

1. Hva er viktig for at du skal oppleve å ha det bra /god livskvalitet?
2. Hva gjør du selv for at du skal ha det bra?
3. Kan du si noe om hvordan du opplever at andre rundt deg (omgivelsene) påvirker din livskvalitet? (alternativt til livskvalitet - hvordan du har det?)
4. På hvilken måte tror du at du påvirker hvordan de rundt deg har det?
5. Hva mener du er viktig for at du skal føle deg satt pris på (at du betyr noe eller er viktig)?
 - Kan du huske en situasjon hvor du følte deg satt pris på?
 - Kan du si noe om hvordan følelsen av å være betydningsfull påvirker deg?
6. Hva betyr det å delta i samfunnet for deg?
7. Opplever du at du kan delta i samfunnet på den måten du har lyst til/ ønsker?
8. Hva skal til for at du skal kunne delta i samfunnet på lik linje med andre?

Del 3) Om «Veien mot førerkortet», Innbyggernes modell

1. Kan du fortelle litt om «Veien mot førerkortet»?
2. Hvordan ble du med i prosjektet?
3. Hvilke forventninger hadde du før prosjektet ble igangsatt?
4. Hvordan synes du det er å delta i «Veien mot førerkortet»?

- Hvordan opplever du samarbeidet mellom de ulike aktørene som er med i «Veien mot førerkortet»? (Både med deg og med hverandre?)
 - I hvilken grad opplever du å ha mulighet til å være med å bestemme hvordan prosjektet utvikler seg?
 - Kan du si noe om hvordan du opplever å få hjelp gjennom prosjektet?
5. Har noe endret seg i livet ditt etter at du ble med i «Veien mot førerkortet», eventuelt hva og hvordan?
6. Hva drømmer du om at skal skje i fremtiden?
7. Har du noen råd vil du gi til Trondheim kommune i videreutvikling av Innbyggernes modell?/lignende prosjekt?

Del 4) Avsluttende spørsmål

1. Har vi fått snakket om det som er viktig for deg?
2. Hvordan har dette intervjuet vært for deg?
3. Er det noe du ønsker å spørre meg/oss om? (Hvis du kommer på noe i etterkant...)
4. Kan du kontaktes igjen dersom det er behov for oppfølging?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv med samtykkeskjema

VIL DU DELTA I FORSKNINGSPROSJEKTET «INNBYGGERNES MODELL I TRONDHEIM KOMMUNE»?

Ungdommer Intervjuundersøkelse

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt som heter «innbyggernes modell i Trondheim kommune». I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med dette prosjektet er å forske på dine erfaringer med å være med i «Innbyggernes modell i Trondheim kommune». Spørsmålene vi skal forske på handler om: Hva betyr det for deg, din livskvalitet og deltakelse i samfunnet? Hvordan kan innbyggernes modell fortsette i kommunen hvis den fungerer?

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

- NTNU, Institutt for pedagogikk og livslang læring er ansvarlig for prosjektet.
- Oppdragsgiver for prosjektet Trondheim kommune, prosjekt 0-24.
- Samarbeidspartnere til NTNU er Folkehelseinstituttet, Sintef Helse, OsloMet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du blir forespurt fordi at du deltar i et av delprosjektene i «Innbyggernes modell i Trondheim kommune».

Hva innebærer det for deg å delta?

Å delta i dette prosjektet innebærer at du vil delta på ett gruppeintervju eller på 1-2 individuelle intervju dersom du heller vil det. Intervjuet er satt til å vare ca. 1 time.

Du vil bli anonymisert i alle publikasjoner. Det betyr at det ikke vil være mulig å gjenkjenne deg i det vi skriver om prosjektet.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Dersom du samtykker til å delta, undertegner du samtykkeerklæringen på siste side. Du kan når som helst og uten å oppgi noen grunn trekke ditt samtykke. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for din deltakelse i «Innbyggernes modell» hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg fra forskningsprosjektet. Dersom du trekker tilbake samtykket, vil det ikke forskes videre på dine opplysninger.

Du kan kreve innsyn i opplysningene som er lagret om deg, og opplysningene vil da få opplysningene innen 30 dager. Du kan også krevet at dine opplysninger i prosjektet slettes.

Adgangen til å kreve sletting eller utlevering gjelder ikke dersom materialet eller opplysningene er anonymisert eller publisert. Denne adgangen kan også begrenses dersom opplysningene er inngått i utførte analyser.

Dersom du senere ønsker å trekke deg eller har spørsmål til prosjektet, kan du kontakte prosjektleder (se kontaktinformasjon på siste side).

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Dette betyr at ingen andre vil få tilgang til informasjon om deg.

- Det vil være professor Ottar Ness NTNU som vil ha tilgang ved behandlingsansvarlig institusjon
- Forskerne fra samarbeidspartnerne, OsloMet, FHI og Sintef vil bidra til å samle inn data og ha tilgang til personopplysninger.
- Prosjektgruppen ved NTNU vil inkludere masterstudenter i prosjektet.
- Navnet og kontaktopplysningene om deg vil bli erstattet med en kode som lagres på egen navneliste adskilt fra øvrige data», lagre datamaterialet på forskningsserver, innelåst/kryptert, etc.
- Du vil være anonyme og vil ikke kunne gjenkjennes i publikasjoner basert i dette forskningsprosjektet.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene som registreres om deg skal kun brukes slik som beskrevet under formålet med prosjektet, og planlegges brukt til 31.12.2023. Eventuelle utvidelser i bruk og oppbevaringstid kan kun skje etter godkjenning fra NSD. Du har rett til innsyn i hvilke opplysninger som er registrert om deg og rett til å få rette opp eventuelle feil i de opplysningene som er registrert. Du har også rett til å få innsyn i sikkerhetstiltakene ved behandling av opplysningene. Du kan klage på behandlingen av dine opplysninger til Datatilsynet og institusjonen sitt personvernombud.

Alle opplysningene vil bli behandlet uten navn og fødselsnummer eller andre direkte gjenkjennende opplysninger (=kodete opplysninger). En kode knytter deg til dine opplysninger gjennom en navneliste. Det er kun forskere knyttet til prosjektet som har tilgang på datamaterialet.

Publisering av resultater er en nødvendig del av forskningsprosessen. All publisering skal gjøres slik at enkelt deltakere ikke skal kunne gjenkjennes, men vi plikter å informere deg om at vi ikke kan utelukke at det kan skje.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg,
- å få rettet personopplysninger om deg,
- få slettet personopplysninger om deg,
- få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet), og
- å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

- Vi behandler opplysninger basert på ditt samtykke.

- På oppdrag fra *NTNU* har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- NTNU, Institutt for pedagogikk og livslang læring. Prosjektleder er professor Ottar Ness, epost: ottar.ness@ntnu.no tlf: 90125312.
- Vårt personvernombud: Thomas Helgesen, på epost: thomas.helgesen@ntnu.no
- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost (personverntjenester@nsd.no) eller telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Ottar Ness
(Prosjektleder, NTNU)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*Innbyggernes modell i Trondheim kommune*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- Delta i et fokusgruppeintervju evt 1-2 individuelle intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet 31.12.2023.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Godkjenning NSD

[Meldeskjema](#) / [Innbyggernes modell i Trondheim - en følgeevaluering](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer

933357

Vurderingstype

Standard

Dato

19.09.2022

Prosjekttittel

Innbyggernes modell i Trondheim - en følgeevaluering

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for pedagogikk og livslang læring

Felles behandlingsansvarlige institusjoner

Universitetet i Oslo / Det samfunnsvitenskapelige fakultet / Psykologisk institutt

Prosjektansvarlig

Ottar Ness

Prosjektperiode

01.11.2021 - 31.12.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 31.12.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Personverntjenester har vurdert endringen registrert i meldeskjemaet.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg. Behandlingen kan fortsette.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp underveis (hvert annet år) og ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet/pågår i tråd med den behandlingen som er dokumentert.

Prosjektansvarlig forblir den samme, mens masterstudenter får tilgang til datasettet.

Kontaktperson: Olav Rosness

Lykke til videre med prosjektet!

Vedlegg 4: Meldeskjema NSD

[Meldeskjema](#) / [Innbyggernes modell i Trondheim – en følgeevaluering](#) / Eksport

Meldeskjema

Referansenummer

933357

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Helseopplysninger

Beskriv hvilke bakgrunnsopplysninger du skal behandle

kjønn, alder

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

Innbyggernes modell i Trondheim – en følgeevaluering

Prosjektbeskrivelse

Følgeforskning av 0-24 samarbeidet i Trondheim kommune: Innbyggernes modell med mål om å gi utsatte barn, unge og deres familier bedre og mer koordinert hjelp når de trenger det.

Dersom personopplysningene skal behandles til andre formål enn behandlingen for dette prosjektet, beskriv hvilke

Skal skrives vitenskapelige artikler i tillegg til forskningsrapport

Begrunn hvorfor det er nødvendig å behandle personopplysningene

For å kunne svare på forskningsspørsmålene og at det avgrenses til de helt nødvendige personopplysningene.

Prosjektbeskrivelse

[Prosjektbeskrivelse Innbyggernes modell 2021.pdf](#)

Ekstern finansiering

- Andre

Annen finansieringskilde

Trondheim kommune

Type prosjekt

Forskerprosjekt

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet / Fakultet for samfunns- og utdanningsvitenskap (SU) / Institutt for pedagogikk og livslang læring

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Ottar Ness, ottar.ness@ntnu.no, tlf: 90125312

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)?

Ja

Felles behandlingsansvarlig

Institusjon

Universitetet i Oslo / Det samfunnsvitenskapelige fakultet / Psykologisk institutt

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Ragnhild Bang Nes, r.b.nes@psykologi.uio.no, 92481863, Førsteamanuensis

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Ansatte i Trondheim kommune og samarbeidspartnere i delforsøkene i Innbyggernes modell

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Alle som er involvert i planlegging og gjennomføring av innbyggernes modell blir forespurt om å delta

Alder

18 - 75

Personopplysninger for utvalg 1

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?

Elektronisk spørreskjema

Vedlegg

[Spørreskjema ansatte.docx](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 1

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Informasjonsskriv ansatte og samarbeidspartnere p Spørreskjema.doc](#)

Utvalg 2

Beskriv utvalget

Foreldre til små barn som er deltakere i delprosjektene i Innbyggernes modell ca 10 stk

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Et utvalg av foreldre til små barn som er deltakere i delprosjektene i innbyggernes modell forespørres

Alder

18 - 70

Personopplysninger for utvalg 2

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Helseopplysninger

Hvordan samler du inn data fra utvalg 2?

Gruppeintervju

Vedlegg

[Intervjuguide foreldre.docx](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Grunnlag for å behandle særlige kategorier av personopplysninger

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag

Informasjon for utvalg 2

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv foreldre til sma barn i prosjektet Revidert.docx](#)

Utvalg 3

Beskriv utvalget

Ungdommer som er deltakere i Innbyggernes modell

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Et utvalg på ca 10 ungdommer som er deltakere i Innbyggernes modell forespørres

Alder

16 - 24

Inngår noen av disse gruppene i utvalget?

- Voksne (18 år +) som ikke kan samtykke selv

Begrunn hvorfor det er nødvendig å inkludere voksne som ikke kan samtykke.

Dette er ungdommer som er 15 -24 år som er målgruppe i Innbyggernes modell som det er ønskelig å forske på.

Personopplysninger for utvalg 3

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato

- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Helseopplysninger

Hvordan samler du inn data fra utvalg 3?

Gruppeintervju

Vedlegg

[Intervjuguide foreldre og ungdommer.docx](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Hvem samtykker for ungdom 16 og 17 år?

Ungdom

Samtykker pårørende eller verger på vegne av voksne personer som ikke kan samtykke selv?

Ja

Grunnlag for å behandle særlige kategorier av personopplysninger

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag

Informasjon for utvalg 3

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv ungdom over 15 Revidert.docx](#)

Mottar personer som ikke kan samtykke tilpasset informasjon om prosjektet?

Nei

Utvalg 4

Beskriv utvalget

Administrative ledere i Trondheim kommune og samarbeidspartnere som deltar i Innbyggenes modell

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Et utvalg på ca 10 administrative ledere i Trondheim kommune og samarbeidspartnere som deltar i Innbyggenes modell forespørres om deltakelse

Alder

18 - 70

Personopplysninger for utvalg 4

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person

Hvordan samler du inn data fra utvalg 4?

Gruppeintervju

Vedlegg

[Intervjuguide administrativ ledelse.docx](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 4

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv ledere Revidert.docx](#)

Utvalg 5

Beskriv utvalget

Politikere i Trondheim kommune

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Styringsgruppen i Innbyggernes modell henvender seg til kommunestyret for forespørsel om deltakelse - ca 10 politikere

Alder

18 - 75

Personopplysninger for utvalg 5

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidentifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person

Hvordan samler du inn data fra utvalg 5?

Gruppeintervju

Vedlegg

[Intervjuguide politisk ledelse.docx](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 5

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv politikere Revidert.docx](#)

Utvalg 6

Beskriv utvalget

Ansatte i Trondheim kommune og samarbeidspartnere i delforsøkene i Innbyggernes modell

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Et utvalg på ca 10 ansatte som er involvert i planlegging og gjennomføring av innbyggernes modell blir forespurt om å delta

Alder

18 - 75

Personopplysninger for utvalg 6

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Lydopptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person

Hvordan samler du inn data fra utvalg 6?

Gruppeintervju

Vedlegg

[Intervjuguide ansatte og samarbeidspartnere.docx](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 6

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv ansatte og samarb partnere Kvalitative intervjuer.docx](#)

Utvalg 7

Beskriv utvalget

Foreldre til små barn som er deltakere i delprosjektene i Innbyggernes modell. Det blir også rekruttert en kontrollgruppe. Kontrollgruppen representerer et speilbilde av målgruppen i innbyggernes modell.

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Alle foreldre til små barn som er deltakere i delprosjektene i Innbyggernes modell. Kontrollgruppen rekrutteres gjennom kontakt med det ordinære tjenesteapparatet (barnevern, helsestasjon, NAV)

Alder

18 - 75

Personopplysninger for utvalg 7

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Helseopplysninger

Hvordan samler du inn data fra utvalg 7?

Elektronisk spørreskjema

Vedlegg

[Spørreskjema Innbyggernes modell.pdf](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Grunnlag for å behandle særlige kategorier av personopplysninger

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag

Informasjon for utvalg 7

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv spørreskjema_målgruppe og kontrollgruppe.docx](#)

Utvalg 8

Beskriv utvalget

Ungdommer som er deltakere i Innbyggernes modell. Det blir også rekruttert en kontrollgruppe. Kontrollgruppen representerer et speilbilde av målgruppen i innbyggernes modell.

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Alle ungdommer som er deltakere i Innbyggernes modell forespørres. Kontrollgruppen rekrutteres gjennom kontakt med det ordinære tjenesteapparatet (barnevern, helsestasjon, NAV)

Alder

16 - 24

Personopplysninger for utvalg 8

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidifikator
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Helseopplysninger

Hvordan samler du inn data fra utvalg 8?

Elektronisk spørreskjema

Vedlegg

[Spørreskjema Innbyggernes modell.pdf](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Hvem samtykker for ungdom 16 og 17 år?

Ungdom

Grunnlag for å behandle særlige kategorier av personopplysninger

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag

Informasjon for utvalg 8

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv spørreskjema_målgruppe og kontrollgruppe.docx](#)

Utvalg 9

Beskriv utvalget

Ungdommer mellom 12-16 år som deltar i innbyggernes modell

Beskriv hvordan rekruttering eller trekking av utvalget skjer

Rekruttering skjer gjennom foreldre som blir forespurt

Alder

12 - 15

Personopplysninger for utvalg 9

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Fødselsnummer eller andre nasjonale identifikasjonsnumre
- Fødselsdato
- Adresse eller telefonnummer
- E-postadresse, IP-adresse eller annen nettidentifikator
- Lydoptak av personer
- Bakgrunnsopplysninger som vil kunne identifisere en person
- Helseopplysninger

Hvordan samler du inn data fra utvalg 9?

Gruppeintervju

Vedlegg

[Intervjuguide foreldre og ungdommer.docx](#)

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Hvem samtykker for barn under 16 år?

Foreldre/foresatte

Grunnlag for å behandle særlige kategorier av personopplysninger

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Redegjør for valget av behandlingsgrunnlag

Informasjon for utvalg 9

Informerer du utvalget om behandlingen av personopplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Informasjonsskriv

[Infoskriv foreldre til ungdom u 15 Revidert.docx](#)

Tredjepersoner

Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Elektronisk (e-post, e-skjema, digital signatur)
- Manuelt (papir)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Deltakerne kan ta kontakt med forskerne for å kunne trekke samtykket tilbake

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet personopplysninger om seg selv?

Deltakerne kan ta kontakt med forskerne for å kunne få innsyn, rettet eller slettet opplysninger om seg selv

Totalt antall registrerte i prosjektet

100-999

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?

- Annen godkjenning

Annen godkjenning

Trondheim kommune. Det er et bidragsforskningsprosjekt der NTNU samarbeider med Trondheim kommune. Det ble sendt inn søknad til REK og behandlet. Vedtak: Komiteen vurderer søknaden som utenfor helseforskningslovens saklige virkeområde. Ref nr: 320438

Behandling

Hvor behandles personopplysningene?

- Maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon
- Mobile enheter tilhørende behandlingsansvarlig institusjon

Hvem behandler/har tilgang til personopplysningene?

- Prosjektansvarlig
- Interne medarbeidere
- Eksterne medarbeidere/samarbeidspartnere innenfor EU/EØS
- Databehandler

Hvilken databehandler har tilgang til personopplysningene?

Nettskjema UiO

Tilgjengeliggjøres personopplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon?

Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (koblingsnøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Personopplysningene anonymiseres fortløpende
- Opplysningene krypteres under forsendelse
- Opplysningene krypteres under lagring
- Endringslogg
- Flerfaktorautentisering
- Adgangsbegrensning
- Adgangslogg

Varighet

Prosjektperiode

01.11.2021 - 31.12.2023

Hva skjer med dataene ved prosjektslutt?

Data anonymiseres (sletter/omskriver personopplysningene)

Hvor oppbevares personopplysningene?

Internt ved behandlingsansvarlig institusjon

Hvilke anonymiseringstiltak vil bli foretatt?

- Lyd- eller bildeopptak slettes

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet?

Nei

Tilleggsopplysninger

Ber om hastevurdering da vi prosjektet settes igang innen 1.11 i Trondheim kommune

